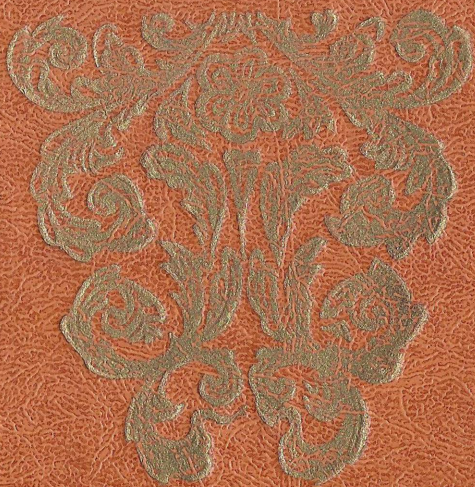


881(477)06

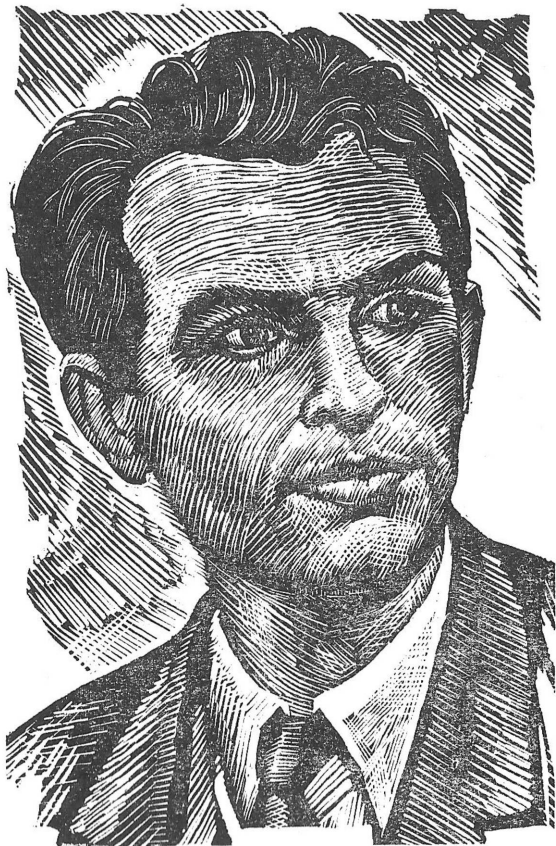
к77

АНАТОЛІЙ
КОСМАТЕНКО

САТУРА
ГУМОР
ЛІРИКА



МАТРОНИН КОЛОДЦАТЪКО



АНАТОЛІЙ
КОСМАТЕНКО

САТУРА
ГУМОР
ЛІРИКА

КИЇВ
ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО»
1981

Редакційна колегія:
Ю. М. Мушкетик (голова),
В. К. Лагода, О. Ф. Черногуз

Упорядник
Валентин Лагода

В книгу известного
украинского советского юмориста
вошло все лучшее
из его литературного наследия:
басни, юморески, притчи, а также
исторические легенды и
лирические стихи.
Впервые подана
полностью веселая,
остроумная сатирико-юмористическая
«Повесть о славном-преславном Воробье...»,
над которой автор работал
на протяжении всей своей
творческой жизни.

К 70403-115 115.81. 4702590200
М205(04)-81

ЧИСТИМ СЕРЦЕМ

Він був найкращим із нас. Пишу так не через те, що його вже нема, а про тих, що відійшли, треба говорити тільки хороше, й навіть не тому, що мав більше літ і досвіду, пройшов випробування війною. Просто таким він був. Рідкісною людиною за чесністю, совіслівістю, прагненням правди, добра. З роками ці якості в людині починаєш цінувати особливо.

З невеликої групи студентів української філології Київського університету випуску 1953 року нас, письменників, п'ятеро. Письменниками стали ми великою мірою завдяки йому. Звичайно, не він привернув нас до писання. Писали ми всі, хто потайки, хто відкрито, але він навчив нас серйозного ставлення до літературної праці, був прикладом у тому, як торувати свою стежку.

Відслуживши вісім років у армії (в сорок першому скінчив строк дійсної служби, а тут — війна), з воєнних доріг приніс у солдатському мішку не хромові чоботи або черевики про запас на навчання, а книжки улюблених поетів. Особливо кохався в Малишку, «заразив» і нас цією любов'ю.

Немов це було вчора, чую його голос в п'ятій кімнаті гуртожитку по вулиці Освіти:

*Ти мене з дитинства підіймала,
Хліб дала з піснями солов'я,*

Відвела доріг мені немало,
Земле, зореносице моя.

Бачу його в парусинових, пофарбованих чорною ваксою черевиках, синьому лопітливому плащі, який студенти чомусь називали «пейзажі». Часи ще були важкі. Стояла зима 1949 року. Але Косматенко ніколи не біг до трамвая, він тільки дуже швидко перебирав ногами, а голову тримав рівно, високо, мовби холод і сніг й «не про нього». Високе чоло, смагляве («грецьке») обличчя з «не грецьким» носом, ледь помітна усмішка в кутиках уст. Й ніколи не втрачав оптимізму. Як і всі ми. Хліба було малувато, а оптимізму багато. Завзяття, ентузіазму, пісень. Ми тоді садили дерева на Трухановому острові та на Чоколівці. Косматенкові тополі і зараз шумлять на вулиці Освіти. Тополі любив особливо, і народні пісні, а також пісні на слова Малишка. Й «Червоні маки» та «Гуцулку Ксеню», які тоді були заповнили Київ. А ще пісні про степ. Бо сам був із степовиків. Він любив підкреслювати, що Донеччина — це не тільки вугілля, а й море хлібів, це запах полину і дума хлібороба.

Вчився на п'ятірки, але траплялися в його заліковій книжці й четвірки, в круглі відмінники не тягнувся, хоч предмети опановував ґрунтовно. Особливо ті, які стануть у потребі в літературній роботі. Багато часу віддавав серйозному читанню.

Його слова, його думка були серед нас особливо вагомими, і присуд щодо наших перших літературних спроб теж. Казав про ті спроби правду, якою б вона не була. Хочу ще раз підкреслити його надзвичайну чес-

ність, правдивість, якусь особливу цнотливість. Він міг запізнитися на побачення, міг затримати книжку, але там, де стосувалося речей принципових, був непоступливий до затятості. З такими людьми не завжди легко спілкуватися, але й тут він був щасливим винятком. Бо любив дотепне слово, вмів сам незлобливо підїхати товариша, не ображався на дотепи інших, спрямовані на нього. Вже на першому курсі почав друкувати байки. Не знаю, чому облюблював саме цей жанр. А може, він йому випав долею, саме через оте його правдолюбство, нетерпимість до обману, нечесності в усіх проявах і виявах. Адже де-що пізніше зізнавався:

Хотів уже покинути байки писати,
Так хочеться про зорі й про любов,
Так де!
Погляньте, хто зайшов
Непроханий до хати?

«Сліди і зорі»

А зайшов підступний, хитрий чоловічок, такий собі пристосуванець.

Не хочу, щоб у читачів цієї передмови склалося враження, що А. Косматенко був з тих «правдолюбів», які самі нав'язали собі «правдолюбство», або з тих, які вишнуплюють усякі неполадки, нечистоти й тичуть туди носами суспільство. Звісна річ, ходити й викривати — це не професія. Твори пишуться з внутрішньої потреби. Людина просто не може не писати, а вже що писати — підказує їй серце.

А. Косматенко не тільки викривав хапуг, крадіїв, ледарів, окомилювачів, пройдисвітів, а й на повний голос славив наші досягнення,

народ-трудівник, що сіє хліб, добуває вугілля, кує сталь. Його улюбленим героєм є не техніцист, що в потоці інформації потопив інтерес до всього живого, не верхогляд, не такий собі «мудрагель», а людина допитлива, розумна, совіслива. Для нього було дуже важливим наповнити людську душу любов'ю, радістю, прагненням добра і миру, озброїти її проти зла. Він на повен голос говорив про людську честь, прагнення віднайти і відстояти істину, про неперехідні моральні цінності, про примноження слави батьків і дідів добрими діяннями внуків у наші щасливі дні.

А ти, ти дбай про внуків і синів:
Пильнуй і пам'ятки, і пам'ятники слави
Своїх дідів,
Своїх батьків —
Людина ж ти, не Гава!

«Соловей на доті»

Він славить хліб, який усьому голова, славить Майстра, славить Батька і тих Синів, які після довгих мандрів вертаються на рідні пороги й розповідають батькові, що скрізь: «як люди сміються — красиві», «як люди у гбрі — сиві», і що «у всіх злидарів — сльоза солона, у всіх — і в чорних, і в білих — кров червона».

Дуже місткою була в А. Косматенка сув'язь з народом, з його глибинним коренем. Специфіка праці радянського письменника взагалі така, що він не може існувати осібно від інтересів свого народу, свого покоління. В Косматенка вона проявлялася і у внутрішньому, і в зовнішньому виявах. Він славить тих, хто не поганьбив ні честь свою, ні честь свого народу, оспівує вірність і чистоту Струм-

ка, святість батьківського порога («Сини, які б не мали там чини,— щоб уклонились батьківській оселі...») і всю свою іронію, весь свій сарказм спрямовує проти Кручених Паничів, всіляких людців, у яких тільки Манишка, а за нею ні гич нічого, Павичів і Гав, що, потинявшись по закордонах, починають ганити і ганьбити все рідне.

Водночас байкар прагне захистити отих працюючих Волів, які тягнуть усе на собі, та ще й часом не мають за це дяки, Зайців і Баранів, котрі засипають канами, поки інші звірі ведуть довгі дебати, Дятлів, що пильнують ліс, а їх ще й звинувачують у тому, буцім вони завдають шкоди деревам. В полі його іронічного зору — боягузливий Слимак, і недбайливий Господар, у якого посох сад і який нині ходить у ліс по кислиці, полохливий Заєць, який, гадаючи, що помирає, відважився і виказав усім звірам правду про них, а коли одужав та згадав свою правду, помер з переляку. А також ревниві легковажні Киці, практичні Ярочки, довірливі Овечки, які піддаються на компліменти й платяться за це. Ці байки («Вовк та Вівця», «Вівця і Цап», «Кіт і Киця») особливо захоплено сприймали слухачі на читацьких конференціях та зустрічах, і байкар залюбки читав їх. Читав, здавалося, без особливого артистизму, — він навіть трохи картавив, чого стидався, взагалі він часом ніяковів як хлопчик, — проте читав якось так, що публіка одразу опинялася в полоні його голосу і його вірша. Саме так читав свої безсмертні твори Остап Вишня, — тихо, спокійно, без усміху, в той час як аудиторія хилилася від реготу.

Остана Вишню Косматенко любив надзвичайно, що там любив — боготворив, у нього вчився майстерності, такту, вміння проникати в глибінь народних дум, слухати народ, перейматися його клопотами, будувати за народними зразками свої твори. Косматенкові байки не розраховані на те, щоб лише викликати сміх, він мовби пригальмовує своє перо, аби оті іскринки і смішинки не відвертали читацької уваги від основного. Але весь лад його байки достоту народний. Ось, наприклад, як він починає вести байку «Пригода з Волом»:

Обов'язків, доручень у Вола —
Ні ліку, ні числа!

І назіть там, де вживає сучасну лексику, сучасну термінологію, лад його байки залишається народним: «Не встиг ще Віл доремігати, як вже його і висунув Баран!» І далі: «У чім же річ? — Помітив першим Півень.— Змінивсь наш Віл. Не ті вже темпи й рівень».

Косматенко ніколи не легковажив зброєю сатири. Він писав:

А ти, сатирику, візьми собі в девіз:
Де б і коли не довелось трусити перцем,—
Роби розумно те і з чистим серцем!

«Серце і Перець»

Він по-справжньому глибоко розумів призначення мистецтва, розумів, що виховати правдивою молодю людину можна тільки правдою, і питання правдивості творів вважав одним із основних у справі впливу на юнацтво.

Це особливо засвідчує його байка «Філоксен та Діонісій», у якій розповідається про сіракузького тирана Діонісія, котрий заслав на каторгу поета Філоксена за те, що той

відмовився хвалити бездарні тиранові вірші. Коли по якомусь часові Діонісій наказав покликати Філоксена і знову прочитав свої «твори» та зажадав від Філоксена висловити про них свою думку, той підвівся й вигукнув: «Гей, варту, веди мене в каменоломні знов!»

Про завдання і обов'язки мистецтва веде він мову і в «Чаплініаді», і в «Дуньці», і в байках «Красуня і Поет», «Дуб і Музика», і в прекрасній ліричній «Жаді» і ще в багатьох-багатьох своїх творах. Він писав і почував спрагу до писання, справжню ненаситність творчої жади, бо був поетом за покликанням. Поезія часом мовби сама лилася з його серця:

Але ж і музика була!
Розкішне раювання:
Жагуча — ніби спалах першого кохання,
П'янка — мов гроз весняних рокотання,
Таємно-трепетна — як виноградна тіль...

«Дуб і музика»

Сповнені ліризму, якоїсь особливої замрії, музичності всі ліричні відступи в «Горобцеві»:

Ой ви, чари, ой ви, ночі,
Ночі в рідній стороні,
Оksamитово-співочі,
Чебрецево-запашні.
Руто-м'яті, тополіні,
Тиховербі, клен-шумні,
З блиском зір і з тьмою тіней
У вишневій таїні...

А що вже казати про «Скіфську серезжку», сплетену з вінків пісень, у якій автор обстоює безперервність поколінь, неминуність ділянь предків, і закликає пильно вдивлятися і вслухатися в свою історію, оспівує красу

рідного степу, зоряного неба, красу вірності в коханні. Навіть прозові ремарки в них сповнені поезії: «Степ. Сутінна балка... На блідому крайнебі — самотня тремтлива Зірка... Тоскно».

Мені здається, Косматенку потрібно було більше шукати і виявляти себе в ліриці, про що я не одноразово казав йому, а він усмінено відмовчувався. Не знаю, може, й це йшло від надмірної скромності, адже вже заявив себе байкарем, боявся, щоб не звинуватили в «багатостаночництві». Адже, як я вже зауважив, у багатьох питаннях він був найвним і чистим, як дитина. Любив слухати про все, та найпаче про нове: про космос, відкриття на терені фізики, астронавтики, а сам ніс у собі свій окремішній світ. Особливо цікаво було слухати його оповіді про Шевченка, життя і творчість якого він знав вичерпно, всі перипетії біографії геніального поета, всю атмосферу тогочасного життя, з такими деталями, про які не підозрювали й не підозрюють чимало шевченкознавців. Його перу належить цикл поезій про Шевченка.

Говорячи про творчість Анатолія Косматенка, я не збираюся доводити виключність його обдарування і перебільшувати значимість його творчого доробку. Розумію, що не можу писати безсторонньо, що в оці рядки вкралися нотки гіперболізму, перебільшення, адже був він моїм найщирішим другом. Були в нього і слабкіші байки, такі, як «Промях», «Помилка», «Далекоглядність» та ряд інших, і навіть в тій же поетичній «Скіфській сережці» хотілося ще якоїсь глибшої, афористичнішої думки.

Разом з тим я переконаний, і це стверджують всі нинішні сатирики та гумористи, що ім'я Косматенка має стати в першому ряду українських радянських байкарів, що критика ще й досі не склала належної оцінки його творчому доробку. Адже це засвідчує і його основний твір — «Повість про славного-преславного Стрибунця Горобця», який вперше подається повністю в цьому виданні. Поет свідомо, підкреслено, обрав для свого твору такого не героїчного, сіренького птаха, як горобчик. Просте буття горобчика Гриця, прості його діяння, а втім, і не такі вже прості, бо вчать, як треба чесно і правдиво жити в світі. На долю Горобця випадає немало випробувань, він не вельми дошпетний, верткий, зате здатний перетерпіти голод і холод, за всіх ситуацій знайти неспішливе, оте єдине життєво-правдиве рішення, яке дасть йому змогу вижити і не покривити перед іншими горобцями та всім птаством. Твір сповнений афористичності, повчальності, надзвичайно колоритних сцен, в яких сплелися в одне звичай людські і пташині (пам'ятаю, з якою скрупульозністю А. Косматенко впродовж років вивчав усе про горобців та інших птахів).

Для мене час нашого знайомства, нашої обопільної приязні особливо лишився в пам'яті ще одним днем. Цвіли сади. Біло-біло. Столи стояли під вишнями, і пелюстки обсіпали нас. На київській околиці, в садибі батьків одного з наших однокурсників, ми зустрічали Першотравень, який збігся для Анатолія Косматенка з публікацією його першої великої добірки поезій... Пора цвітіння, пора надій. Ми підняли чарки за Анатолієве здо-

ров'я, творче довголіття, бажали йому успіхів у житті та творчості. Бажали щиро. Не все з тих побажань справдилося, як взагалі не все справджується в людському житті. Той сад давно одквітував своє, і навіть дим з нього розвіявся по вітру. Проте ніщо добре не минає безслідно. З зерен, з пагінців того саду ростуть нові сади. Так само залишилися з нами живі квіти поезії Анатолія Косматенка і живі спомини про нього — чесну, правдиву людину, талановитого Поета і Громадянина.

Юрій МУШКЕТИК

САТУРА
І ТУМОР



3 КНИЖКИ «БАЙКИ»

(1953)

ДЕБАТИ



етверту вже годину йдуть дебати.
Лев задоволений — він збори полюбляв
(Готов було не їсти і не спати,
Разів по сім на тиждень їх скликав).
А йшлось про те, що, всім на горе,
У лісі випав дощ, і як там не крути,
А по калюжі до контори
Сухим нікому не пройти
(Це свідчили і вуха, і хвости).
Дебати йдуть. Той радить се, той те говорити!
Один — контору закривать,
Той — відтягти її на гору.
Ведмідь же радить почекать:
«Чого нам поспішать і турбуватись дуже?
Пригріє сонце — висохне калюжа!»
Нарешті слово Лев узяв
І так почав:
«На даному етапі (Лев поправив гриву)
Розв'язуем проблему ми важливу.
А подивіться: у цей час
Немає Зайця, Барсука між нас.
Це, я б сказав, відрив від колективу,
Це, я б сказав...» Але сказати не встиг,
Тут Зайчик — плиг:
«Прошу пробачення, що запізнився.

А там схиллася — й рожеві бачить сни.
Тяг Вовк наш, тяг, аж очі лізли рогом,
До лісу с'як-так дотягнув,
Зітхнув,
Упав — і витяг ноги.

Хай не кивають тут вовки:
Мовляв: такі вони, лисиці!
Бо у житті, як придивиться,
Буває — тягне Вовк, буває й навпаки.

КІТ І КИЦЯ

Як часом випнеться живіт
Або дугою стане спина,—
Шерсть виграє, мов самоцвіт,
Не Кіт — картина!
А ходить як, вклоняється як чинно!
«Мур-мур, мур-мур!» — виля хвостом
Та позира кругом.
І треба ж долі так зробити!
З Котом раз випало зустрійся
Біленькій Мурці. Молоденька киця...
Як глянула — і закохалася умить.
Запали в серце їй і шерсті переливи,
І та хода, й високий зріст,
І хвацькі вусики, і хвіст,
І погляд, погляд... Неможливий!
Весь день нявчала по двору:
«Ах, закохалась! Ах, по-м-р-ру!»
«Коли ж ти встигла закохатись? —
Не втерпів Кінь. — Чи знаєш ти Кота?
Дивись: любов не забавка пуста,
Любить — серйозна річ, тим більше
ще й побратись».

«Ет,— каже Мурочка,— яка бридня!»
Та й одружилася другого дня.
Спочатку йшло — нічого не сказати.
Та згодом Кіт не став держатись хати:
Поїсть, поп'є, накрутить вус і йде гуляти.
Погляне Мурочка — і сльози із очей...

Та ось і в неї радість — в неї кошенята!
«Тепер, — гадала, — Кіт ловитиме мишей.
Недосипатиме ночей,
Любитиме й мене, любитиме й дітсй».
А Кіт... Кота неначе вітром здуло!
Схопилась Мурочка, сюди-туди гайнула,—
Був, кажуть, там, був, кажуть, тут.
Знайшла. І ну тягти Кота у суд.

Оце тому лиш кілька днів
Подібну парочку я стрів.
«Чого ж,— питаю,— не вжилися?»
І завели:
«Харак-те-рами, бачте, не зійшлися».
Було й коли!

В'ЮН

В'юн, крім високої, солідної посади,
В житті не бачив іншої принади.
Тож у ставу на дні
Одним він мучивсь день при дні:
Як втертися в довір'я у громади?..
Нарешті звівсь. Хвостом мотнув,
Поплив — і враз таку діяльність розгорнув,
Що ну!
Узявся так — аж пара йде над ставом!

Там хиби викрива, тут зловживання правом,
Кричить, гаса — його лиш чути звідусіль.

Приплив на збори й з ходу, з маху

За темпи в праці і за стиль

Так одчитав він Черепаху,

Що... у воді водою одливали бідолаху...

В'юна помітили. Шумить про нього став.

В'юн багатьох зачарував.

Невдовзі він в самого Сома

Уже як вдома:

Сомиху розважає, їсть і п'є,

До доньки заграє.

А Сом усюди — тільки й мови:

«В'юн молодий, а діловий, бідовий!»

Ото й не вразила нікого новина,

Що Коропа — хоч був на що дзеркальний!—

Зняли. І слідкувать за чистотою дна

(В ставу це пост відповідальний)

Призначено В'юна.

Досяг наш В'юн і почесі, й посади!

Містечко вибрав потепліш —

Зажив, як жить не міг раніш...

І що ж? Махнув хвостом на всі діла громади.

До нього йдуть і пропозиції, й поради:

Мовляв, пора почистить дно —

Місцями забруднилося воно.

А В'юн... Як він озвавсь... Як риба те зачула —

Роти розкрила: у В'юна

Душа-бо пахне мулом?!
Оце так на!

Таких В'юнів, таку слизьку породу

Одразу слід виводити на чисту воду!

ОБЕРЕЖНИЙ КРУК

Якщо дають митцеві нагороду,
То тільки з тим,
Щоб він ще більш трудився для народу,
А не зробить його святим.

«Не розумію, що за штука,—
Озвалась Ластівка до Крука,—
Вельмишановний Шпак
Співа вже щось не так.
Йому і Солов'ю минулого лиш року
Відзнаку вручено високу,
А подивися: Соловей
Недосипа ночей,
Співає, трудиться і як співає!
Які пісні нові складає.
А Шпак? Не те, що чули ми раніш.
Чому б про це і не сказати?
Ти ж критик — що ж мовчиш?»
«Сам знаю,— мовив Крук пихато,—
Погано став співать в останній час:
Став і себе частенько повторяти,
І на чуже збиватись інший раз.
Одначе ж як критикувати,—
Тепер же він... заслужений у нас!»
Стрічали Крука? Молодець,
Як попадеться Горобець.
А про Шпака сказати слівце —
Дрижить пірце
(І сам цвірінька горобцем).

У СОЛОВ'Я НА ВЕСІЛЛІ

Прийшла пора і Солов'ю

Подбати про сім'ю.

Злетілись друзі, родичі — близькі й далекі,

І навіть Сич прибув і престарі Лелеки.

Всі з подарунками, із добрим словом всяк.

«Нехай же буде в вашім домі,

Як в добрім гастрономі»,—

Почав веселий Шпак.

«Та дітки щоб частіш вам прибували»,—

Три Ластівки прощобетали...

«Що так, то так,—

Над чаркою трусився Грак.—

А пити як?

Не можу! Гірко!» Всі це підхопили,

І молоді поцілувались мило.

Весілля почалося. Гомін. Блиск очей.

Співають всі. Лиш двоє із гостей

В кінці стола перемовляються тихенько:

«І що вподобав Соловей?!

Оте, що пичкою гарненька?

Пусте! Вона ж сіренька».

«Побачите: не доглядатиме дітей,

Бо на умі лиш танці-гулі

Та залицання інших солов'їв».

І хто б таке про Солов'їху плів?

То край стола сиділи дві старі Зозулі.

Хіба нема таких? І на веселе свято

До тебе йде полихословить — не співати.

ПРИГОДА З ВОЛОМ

Обов'язків, доручень у Вола —

Ні ліку, ні числа!

Віл возить віз, Віл в полі неодмінно,
Відповіда наш Віл за силос і за сіно,
Перевіря санстан і стаєнь, і довкіл...

Куди не кинешся — усюди Віл.

Всі знали: Віл на слово скупуватий,
Але в труді — ні з ким не порівняти.

Отож яка б де справа не була —

Її і валять на Вола.

Раз треба всім було когось обрати

До інкубаторів — контролювати

(Останнім часом там погіршав стан —

Погано щось виводились гусята),

Ну, взять би Гусаку оте завдання й дати,

Так ні. Не встиг ще Віл доремняти,

Як вже його і висунув Баран!

І так завжди. В труді, в турботах Круторогій.

Та ось він став кульгати на задню ногу.

Частіш, частіш... І про Вола

Лунати стала не хвала —

Хула.

«У чім же річ? —

Помітив першим Півень.—

Змінивсь наш Віл. Не ті вже темпи й рівень.

Чи постарів? Чи зледащів він? Що за знак?»

«Ге! Знаєм, знаєм: сперш такі завжди беруться,

А час мине, і вбік чи просто зазнаються»,—

Сказав Гусак.

А Качка ще й підтримала: «Так-так!»

Однак

Не всі, напевно, згодні з Гусаком.

То в чім же річ? Що сталося з Волом?

З КНИЖКИ «НОВІ БАЙКИ»

(1956)

З ПОЗИЦІЙ СИЛИ

Якийсь пронизливий Баран,
Такий, що лиш чекай на шкоду,
Не міг до одного пробратися городу:
Високий був паркан.
І сторожі стояли біля входу.
В городі ж тім водилося таке...
Коли Баран почув — сердега облизався,
Із горла тільки — «ме-ке-ке».
Та як було не підкрадався
І на які вже хитрощі не брався —
Дарма: туди потрапить діло нележке!
«Ні,— врешті каже він,— дурницю ми робили,
Не так би слід чинити нам,
Тут треба діяти з позицій сили.
От розженусь, рогами у паркан як дам
І — там!
І наведу одразу свій порядок:
Толока буде з грядок!»
Урок же був, скажу я вам!
Його б затьмить деяким панам!
Баран стрибнув — неначе з ланцюга зірвався,
Як розлютивсь, як розігнався,
Як трахне — вдарив грім!
Аж пил стовпом піднявся!
Та от розвіявся — і видно стало всім:
З паркана й тріски не злетіло,

А з Бараном погане сталося діло.
Ніхто вже розібрать не міг,
Де ратичка, де ріг...
Що правда, лоб лишився цілим.

ЗМІЯ

З болота, де водилась всяка гадь,
Потайно перелізши гору,
Змія підкралася до двору.
А слід сказать:
У давню пору
У тім дворі й вона жила.
Немало натворила зла:
Огидні брехні розпускала,
Під ноги кидалась, кусала...
Та потім, як Брати — в дворі жили Брати —
Нову для себе хату будували.
І з двору нечисть вимітали,
Йй, напівмертвій, удалось втекти.
Тож люті у Змії зібралось немало.
От притаїлася і жде.
Аж дивиться: один з Братів у сад іде
(Напевне, працювати:
В руках була лопата).
«Послухай, друже, — річ Змія веде, —
Допоки нам ворогувати,
Допоки нарізно нам жить?
Аж серце, дивлячись, болить.
Покинь, нарешті, старшого ти Брата,
Яка ви з ним рідня?
Хтось вигадав: росли в одній, мовляв, колиці,
Одної матері... Брехня!
Якщо вже говорить по правді чистій,

То справжнім родичем для тебе — я!»
«Е! — Брат спинився.— Пісня не нова твоя!»
Він миттю звів лопату вгору.
«Тризубе жало!? Он хто тиснеться до двору!

Змія!

Я знаю, в печінках тобі і наше братство,
І наша слава, і багатство.
Тож май!»

Удар змію розсік:

В один бік — голова, хвіст — в інший бік!

Оцеї кінець, оця розплата
Чекає всіх, хто марить нашу дружбу підірвати!

ОСЕЛ

Осел замислив не на жарт
Себе розумним показати,
Щоб не лише, як кажуть, свій же брат,
Вухатий і хвостатий,
А всі побачили, чого він варт,
Щоб про Осла шуміло і гриміло всюди,
Щоб перед ним схилялись навіть люди!
Із того й почалось. Осел розправив груди,
Надувсь — Осла не впізнає вже двір:
На все Осел плює, все без розбору гудить...
Хто що не скаже — він у спір.
З Ослом дійти не можна згоди.
І скоїлась така пригода.
Коваль із кузні викинув у двір
Шматок розпечений заліза.
Гусак візьми й скажи (хитрющий був
гульвіса):
«Яке гаряче! Сліпить! Бережіте зір!»

Осел наш тут як тут: «І де гаряче в біса?
Холодне ж!» — І давай наперекір.
Гусак своє, Осел навпроти...
Зчинилось, хоч тікай із двору за ворота!
«Гаразд,— озвався Кінь,— ти галас припини.
Лизни!»
Вухатий наш це зміг патуру побороти...
Двір оглушив страшений рев
(Аж горобці попадали з дерев)!
Осел кричав, кругивсь, качавсь, об землю бився,
Із рота — слина, сльози — із очей...
Нарешті якось вгомонився,
Передихнув і важко всім рече:
«Ну, от: я говорив, і я не помилився:
Холодне ж, холоднюще, аж пече!»

ІНДИКОВА ПРОМОВА

Нудьгуючи уранці на майдані,
Індик перед трибуною спинивсь:
«Так це ж ідея,— каже,— ти дивись!»
Враз виріс на трибуні, наче на екрані:
«Агей, Качки, Індики, Гуси — всі сюди!
Чекають нас почеснії труди:
До свята
Ми мусимо майдан оцей прибрати.
Хай хмара насува, хай, може, й дощ полле —
Наш дух ніщо не вб'є!
Не нам зважать на всякі там негоди
І ждати милостей природи!
Не та пора!
Давайте дружно до роботи браться!
Ура! Ур-а-а!»
І закипіла на майдані праця...

Під вечір чистий був майдан —
Де й ділося сміття, бур'ян.
Що значить — у труді змагаться!
Усі співають, раді, веселяться.

Та раптом — крик:

«А де ж оратор? Де Індик?
Як дощ полив, кудись він зник,
Чи не грозою вбило, братця?»
Давай шукать: хто по селу, а хто в курник...
Індик пропав! Нема! Ну просто жарт
фортуни!..

І все-таки знайшовсь Індик.
Хтось пахилився — зирк:
Лежить сухенький — нічичирк!
Насілу витягли промовця з-під трибуни...

Пора вже декому, пора
Поменш кричать «ура!»
Та бить свої могутні груди,
А в ділі, в ділі проявлять себе!..

Добра

Із того більше буде.

РАВЛИК

Слимак на березі побачив Рака.
Хотів назад податись — до води,

Та Рак спинив: «Зажди!

Ну, як живем, друзяко?»

«Та як,— зам'явся Равлик.— Помаленьку

Та потихеньку,

Як і завжди».

«Те-те! Завів! Нудна ж у тебе вдача.

Вже краще б розказав, що чув, що бачив,

Бо ти... і ніби в хатці все сидиш...
Однак ніде нічого не проспиш».
«А так: люблю я спокій, власну хатку,
Бо що ж робить, як у ставу нема порядку».
«Невже нема?»—«Нема. Хоч би вчорашне взять—
Куди всі дивляться, спитать! —
У мене на очах була ця штука:
Хвоста Лящеві надкусила Щука!»
«Хвоста?.. Лящеві?.. Як же так?! —
Почервонів у гніві Рак.—
Але про це ніхто не знає.
От скличу всіх: ти розкажи і що, і як...
Та Щуці всиплять,— повік-вік запам'ятає!»
«Е, ні,— тут Равлик,— я на слово не мастак.
Є інші, вміють різать правду-матку.
А я... хе-хе... Я — що? Я — равлик. Я — слимак!»
Сказав — і в хатку.
Он як!

СВИНЯ-ГОРЛОХВАТКА

Збрело ж у голову Свині
Співать пісні...
Лежала б у сажі, накохувала б сало,
Як те свині й пристало,
Так ні —
Ій лаври Солов'я заснути не давали.
«Ой друзі,— бідкавсь Півень,— що робить мені?
Оце три дні
Свиня проходу не дає — терзає:
Чого, бач, Соловей щоразу виступає:
Свої пісні співає,
А я, говорить, ні.
Чи, може, голос він сильніший має?
Прискіпалась — хоч кидайся на кіл!»

«А ти пошли її до мене,— каже Віл.—
Я з нею швидко розквітаюсь:
Немає хисту — горлом нас не взять».
Сердега Віл пізніше страшно каявся...
Як почала Свиня зубами скреготать,
Хлів підривать,
Як почала Вола усюди проклинать,
Плести таке, чого і не бувало зроду...
Волю — хоч з мосту в воду!
Від неугавного «хрю-хрю» й «куві»
Став заїкатись він, шуміло в голові,
Вночі здригавсь, об ясла бив рогами
Та землю рив ногами...
— Тьху! — здався нарешті Віл.—
Вже,— стогне,— сил моїх немає.
Перекажіть: нехай Свиня сьогодні виступає.

Як добре, що в людей такого не буває!..

ПІД ЛОПУХОМ

Тікаючи щодуху від Синиці
(Вона хотіла чимось поживиться),
Жучок зненацька зачепився за лопух,
Ні мертвий ні живий під нього — бух,
Заплющив очі й смерті наглої чекає...
Та, мабуть, щастя мав: біда його минає;
Втікач наш переводить дух,
Глядить — Черв'як поодаль кільця вигнає.
«Це ти? — Жучок схопивсь.— Та я ж тебе й
шукаю!

Прощайсь із світом, неборак,
Вважай — тебе уже немає!»
«Шановний Жук! — озвався Черв'як.—
Мене ви з'їсти можете. Це так.

А я, признатись, і не проти
До вашого потрапить рота,
Та є одна печаль, одна турбота:
На випадок, скажімо, я б пропав —
Хто ж возвістив би світ про славне діло,
Про те, що Жук хоробро, сміло
Сьогодні бивсь і переможцем став,
Коли п'ятнадцять птиць на нього налетіло?!
Але лиш я це бачить щастя мав!..»
«Гм, гм,— Жучок замислився.— Ти прав:
Я скромний — не гудітиму я сам про себе...
Хай так: повзи! Та тільки без брехні, а то...
Де й дінешся, не знатиме ніхто.
До речі, не п'ятнадцять птиць напало з неба,
А сто!
Учить вас арифметики ще, бачу, треба...»

Цю байку я як слід би пояснив,
Та друг один помовчати просив.

ВІВЦЯ І ЦАП

Махнула Ярочка на Барана хвостом.
Хоч кучері баранячі й хороше діло,
Та жить за Бараном
Овечці страшно надоїло:
Чи завжди спала ж до обіду, ласо їла?!
Пучок січня, і той — устань, добудь трудом!..
Ні, не в таким заміжжі быть Вівця хотіла.
І ось в дворі і за двором
Із нею Цап уже вертиться...
«Тьфу! Страм один! — весь двір заговорив.—
Та він же їй в батьки годиться:
Старий, общипаний, бувало ж, ледь ходив,
А це, дивись, дзвіночок начепив,

Круг неї скаче, молодиться...
Ще стане й на виду, при всіх
Нагнеться — їй копитця лиже».
Рогатий з розуму на старість вижив!
Та що той суд і що той сміх!
Цап зна своє. Цап чепуриться щохвилини,
Знай, чеше бороду — три сивих волосини.
Вівця то по двору, то в поле дремене,
А він слідком: «Постій-но! Поцілуй мене!»
Запирхається, чхає, важко диха...
«От хто,— сміються всі,— біди хлисне!»
І справді: не минуло Цапа лихо.
Овечка раз в город сусідський як майне —
Перестрибнула тин, нічого їй не стало
(Хіба ще так було стрибала!),
А Цап рвонув, та враз — на кіл! — і заревів...
Крутився, борсавсь, мекав, мекав...
Дарма — Вівця була далеко!
Так на колу і одубів.
Тепер Вівці, як каже, не життя — малина:
Дістався їй просторий хлів,
Велика скирта Цапового сіна...
Чи більш бажать? Щодня бенкети і гостина,
Щодня за нею біга десять Баранів!

Иду містом раз. Назустріч пара: він, вона...
І хай на голові у нього чортом шляпа,
А видно: ледь плететься, мокра сивина...
Зацапала Вівця старого Цапа!

БАЙКА ПРО ДВОХ КІНДРАТІВ ТА ПРО СКОРОЧЕННЯ ШТАТІВ

В якійсь конторі—«Заготвіск» чи «Заготпух»—
Було два сторожі — Кіндрати.

Над ними був окремий апарат:

Начальник,

головбух,

заступник

і помбух,—

Приставлені на те, щоб той і той Кіндрат
Одержував у них зарплату.

Земля крутилася...

В конторі знали — рахувати,

А сторожі — у калатала калатати.

Та ось прийшов наказ:

«Підкоротити штати!»

Зібравсь окремий апарат,

Став думати-гадати

І вирішив: підкоротить свій штат...

На... одного Кіндрата.

Тепер скорочений Кіндрат

Живе, йому й живеється —

На іншій він роботі,

Він ходить та сміється.

А нескорочений Кіндрат

І сам собі не рад,

Не рад він також апарату,

Де одному

Йому

Зарплату

Сидять-рахують вчотирьох.

Йому ж — ні з'їсти, ні поспати:

Тепер він трудиться за двох!

Отак, буває, бюрократи

Скорочують роздуті штати!

КРУЧЕНІ ПАНИЧІ

Лиш біля хати виткнулись на світ,
Ще й навкруг не обдивились,—
Враз Кручені Панічі

За дріт

Вчепились

І так мерщій по нім пустились,
Що нічого сказати — ловкачі!
На самому ріжку причілка опинились...

«Ог-го! Куди залізли! Вище всіх!

Усе село тепер нас бачить.

А ти внизу? — Дубка взяли на сміх.—

Який же ти малесенький, земляче!

За стільки днів чи й зріс хоч на вершок?

Такий, як був, ріденький твій чубок.

Ось ми!..» — і ну хвалитися листками

Та квіточками...

«То правда: вгору швидко ви пішли,—

Озвалася Тополя збоку.—

Даремно лиш Дубка на сміх взяли.

Росте поволі він, бо корінь запуска глибоко,

Щоб із землі узять побільше соку.

А вже як виросте — могутньо та високо,

То буде це не те, що ви — трава!

Розкішними гіллями

Шумітиме не місяць-два —

Віками!»

ПОРТРЕТ МУРЛИКИ

Кота Мурлику — злодія і ловеласа,
Грозу курчат, горобчиків, шпаків —
Митець Рябко зобразив без прикраси,
Таким, як той і був: котом з усіх котів.

Картина удалась художнику на славу!
Хто не дививсь — од реготу хапався за живіт,
На пій Мурлика-Кіт
Тяг ковбасу украдену під лаву,
Зігнувсь у три погібелі — не милій світ!
Подивишся — і чуєш: він мурчить з натуги...
Картина звалася «Злодюга».
Аж ось на неї сам герой набрів.
Як він затіпавсь, розкричався — рідна мати!
«Та що це діється, спитати?
Хто право дав?! Та як Рябко посмів?!
Це пахне, знаєте... Це опаплюження усіх Котів!
Сьогодні нас, а завтра ще чого чекати?
А завтра добереться й до Волів!
Таких, як пес Рябко, на ретязь треба брати!..»
Куди загнув!
Художник ніч не спав, художник полотню згорнув
Поніс картинну доробляти.
Минуло три-чотири дні.
Що ж появилося на полотні?
Мурлика між курчат: мов квочка, походжає,
Пшінце добірне розсилає.
У нього очі лагідні, масні,
Курчатка дзьобають пшінце та метушаться...
Картина звалася тепер «Мурлика-цяця»,
Але глядач до неї — зні-ні!

Сатирик-брат! Нелегко іноді змагаться
З тими людьми, що між нас іще живуть.
Їм хочеться на манівці тебе звернуть.
А ти не хиб, сміливим, чесним, гнівним будь,
Виводь їх всіх на чисту воду:
Ти правди є слуга, ти є слуга народу,
Що переможно йде в ясну майбуть!

3 КНИЖКИ «СЛОВО»

(1959)

«ГЕБА»

Із кругосвітнього турне
Один Товариш повертався —
Обличчя скривлене, пісне...
{Він по Нью-Йорках — Лондонах тинявся,
Культури страх набрався —
Тепер йому все наше, вибачайте, тхне).
«Ну, як? — питає Друг. — Які там люди!
Що роблять! Як живуть! Ти ж побував усюди!»
«Що люди! Ось гребінчик, глянь! Ось портмоне!
Таких і не було в нас, і не буде!
Або рейтузи... А мочалка! А кашне!
Або ось леза, щоб голитись, — те, що треба!
А придивись до упаковки лез:
Що значить закордон! Культура і прогрес!
А звуться леза по-латинськи — «Геба».
Читай, якщо кумека голова!»
Друг нахилився, читає — ну й дива:
«Ти часом той... — пита. — Чи не заскок у тебе?
Тобі, здається, лікуватись треба:
Це ж наші леза! Сам читай — «НЕВА!»

ЯЙЦЕ

Геть від села забрівши в поле,
Хлопчак знайшов під каменем яйце —
Таке не зустрічалось ніколи.
Взять понести б учителю до школи
І розпитать... Так де! Він думав не про це.
Метнув додому він бігцем,
На радощах сердезі не терпиться:
«Це пташка не проста знесла — жар-птиця.
Голубці ж у гніздечко підкладу,—
Жар-птиць у себе розведу,
Хвалить мене тобі усім, не нахвалиться!»
Так і зробив Хлопчисько на біду.
Минули дні. Яечко свій секрет розкрило:
Трісь! — виповзла гадючка... Упилась в крильце
І що є сили
Голубку укусила...
Так он чне було яйце!

Отак і ворога слівце:
Бува, що й на правдиве нібе схоже,
А роздивись — брехливе, хитре та вороже:
Не поспішай нести в свій дім —
Біді із того тільки бути:
Змія таїться в нім,
В змії жало, а там — отрута.

БОЖА ПОМИЛКА

(Байка-жарт)

Не вірте вигадці про Єву та Адама,
Не їх Бог першими створив.
То все пізніш було. Та й, мовивши між нами,

Анархії всевишній не любив.
Щоб справа не звелась на самоплив,—
Він мудро й НОПно здійснював програму:
Найперше склав чіткий, детальний план,
Відтак знайшов балабуху глевкої глини
І взявсь (а до скульптури ж мав талан!) —
Зліпив фігуру й каже: «Буде се — Іван».
Під'їв, перепочив яку годину,
Зліпив іще. І посміхнувся, присівши на відро:
 «А се вже буде в нас — Петро!
А щоб могли хлоп'ята править теревені
 Та й випити б одну на трьох,
Зліплю я,— каже,— ще й Семена, Сеню...» —
 Завбачливий і добрий був наш Бог.
Ліпив, ліпив, аж захопивсь. І раптом: «Ох!
Лишилось глини — кіт наплакав, менше жмені,
 А в козака —
 Ні мозку ще, ні язика...»
Замисливсь Бог — проблема виникла велика:
 Без чого чоловік не чоловік?
 Без язика — то твар лиш буде дика,
 Без мозку — то каліка із калік...
 Що ж дати Семенові? От заковика!
Перехрестивсь Господь — і ткнув йому язик.
Пустив на землю всіх, а сам сидить, страждає,
 Вночі не спить, переживає:
Як Сеня там? Без мозку й рай не буде раєм!
Не втримавсь Бог. І, до Землі зробивши крен,
 Рукою в хмарі дірку прогортає,
 На Землю — зирк... Аж там Семен
 Іванові й Петрові лекцію читає!

О, чую, чую — дехто закипів:
«Культурний фронт він зневажає!»
Даремний гнів.
Спасибі богу, глузд я маю,

Щоб поважати справжніх лекторів.
Та й суть не в лекції. Бо зрозуміло!
Семен міг взятися й за інше діло!

САТИРИК У МІЛІЦІ

Сатирик у міліцію забіг.

«Куди ви дивитесь? — гукає-репетує.—
Де наші прокурори? Я валюся з ніг!
Мене сусід вбива, тероризує:
Купив недавно патефон,
Як заведе — і хліб не в хліб, і сон не в сон,
Розперезався — хоч лишай квартиру.
На нього я писав уже й сатиру,
Та це йому й за вухом не свербить.
Прошу його арештувати, посадить,
Прошу заставити... хоча б сатиру поважати!»
На це сказали так сатирику тому:
«Що кривдить вас сусід, що не дає вам спати —
Це неподобство. Будем заходи вживати.
А те, що не свербить йому...
Це, бачте, ваше особисте горе.
До чого тут міліція і прокурори?!
Порадим тільки: так викоріняти зло,
Так викривать порушників нещадно й сміло,
Щоб після того їм не те що там свербіло,
А в печінках пекло!»

Із нашим братом, із сатириком, буває:
У творі, не досягши гостроти,
На прокурора, на міліцію киває
(Лякає!),

Читач сміється й каже: «Як ти не крути,
А то вже не сатира — горе.
Сатирик справжній — вище прокурора!
Згадай Остапа Вишню ти!»

КОМАР ТА ВОВК

Комар заледве пост прийняв,
А вже нема між ним і Вовком миру —
Страх Вовка не любив. Страх зневажав,
Дививсь на нього звіром.
Гриз, гриз... І — двох не проминуло днів,
Як Вовка з'їв...

«Це вже не байку, хтозна-що ти написав:
Щоб Вовка з'їв Комар?! Та що ти?»
А це й не байка, я не проти:
Комар... Іван Петрович — трест прийняв
Як зав.
Ілля Ілліч же Вовк — там інші мав турботи:
Заступника посаду обіймав...
Сьогодні він шука роботи!

СИНІЙ ГУСАК

Раз Робітник один, вертаючись додому,
Зайшов до гастроному
(Щось повечеряти купить),
Аж дивиться: у відділі м'ясному
Гусак обпатраний висить.
«Це що таке? — пита.— Звідкіль воно й почому?»

«Як «що»?! — розсердивсь Продавець. —
Гусак. Не горобець.
Це видно і сліпому!»
«Гусак?! Ну й ну! Вже де я не бував,
Але нещасного й худого
Та синього такого
У жоднім гастрономі не стрічав».
«Що, що?? — з підсобки обізвався зав
І в дверях появився. —
Це хто тут розходився?
Хто ганить гусака?
Гусак цей не з базару! Думай, що ти кажеш!
Догадуюсь, на що ти важиш...
Ні, наше птахівництво брудом не обмажеш,
Не очорниш ізпідтишка.
Не вийде! Не дамо! Умієм відсіч дати!»
«Та тихо,— Робітник йому,— чого кричати?
Мене ваш крик не заляка.
Тепер я бачу теж: добра від вас не ждати.
Не дивно, що й продукція у вас така:
Не можна ж, бач, критикувати
Вже навіть синього, як пуп той, гусака!»

Чинуші і нероби нині вже не ті,
Щоб відвести удар від себе зразу,—
Під критику підводять хитру базу,
Ховаючись за речі нам святі.

З КНИЖКИ «СМІХ І ГНІВ»
(1965)

ТОНКИЙ ХІД

В Куми в городі під вербою,
Як спало все село,
Кум цілувався із Кумою
(В Куми в той вечір вдома мужа не було).
Так смачно діло в нцх ішло,
Що вже з Куми аж пара йшла дугою...
І тут — ну як на зло! —
На ту любов наткнулася сусідка:
Теля — не здохло б їй! — кудись втекло
(А вік його шукала б ти і твої дітки!)...
Кум цапом — раз! — лиш зашуміло, загуло.
Зосталась на кілку штаннина...
Куму — як жаром припекло:
На п'ятці — круть, спідниця аж на спинну —
Ракетою по буряках,
По гарбузах,
По огірках!..
Куди твоєму Куцові у ту хвилину —
Аж за село метнула, у долину!
Присіла в реп'яхах,
До пам'яті прийшла і стала думать думу:
«Це скільки ж пліток буде?! А якого шуму
Та глуму?!
Ходити місяць у синцях
(Був чоловічок при здоров'ї в неї!)...»
І раптом блиснула в Куми ідея:
До хати крайньої підбігла крадькома,
Черкнула й зeszла... І слідів нема.

Два тижні у селі лиш мови про пожежу:
Хто як гасив, як рятував дітей, одержу...
Вогонь гасила і Кума
(Ще й сплакнула із господарями хати).
Про гріх її ніхто і не згадав —
Чи призабулося, чи вже ефект пропав.
І хто, скажи, навчив Куму так хитрувати —
Чи не заморські дипломати?
Бо то майстри подібних справ!

ПЕРЕКИНЧИКИ

Лев і Ведмідь затіяли війну.
Три дні точилося побоїще криваве.
Хитались терези. Бійців рідили лави.
І трудно знать було у пору ту страшну,
Хто заживе ганьби, а хто доскочить слави...
От раз, як Лев притьмом на ворога наліг,
Вночі до нього у барліг
Непрохані, неждані входять гості —
Три перекинчики, три Зайці куцохвості.
Ввійшли і падають до ніг:
«Помилуй, Лево, нас! Ми рядові, ми прості.
Нехай і в таборі ведмежому були,
Однак біди тобі не завдали:
У бій ми не ходили, ми ховалися в обозі.
Прийми ти нас. Тепер готові ми
За тебе стати зубом і грудьми,
Готові все твоїй віддати перемозі!»
«Хоча Ведмідь мій ворог з ворогів,
—Хоч я на нього дуже лютий,
Але із розуму, на щастя, я не збутий,
Щоб взять таких-от вояків.

Ви продали його, як трудний час наспів.
Чи ж певним быть, що в час якої скрути
Я зможу долі ворога минути?!» —
Так мудрий Лев на відповідь сказав
І перекинчиків прогнав.

ФІЛОКСЕН ТА ДІОНІСІЙ

В той час, коли юрба улесливих лакуз
Хвалила Діонісія-тирана
За віршики — потуги графомана,
Краса і гордість Сіракуз,
Правдивий Філоксен, поет натхненноокій,
Вчинив над ними суд одвертий і всебокий
І щент розбив служачу муз.
За те і поплативсь — пішов на довгі роки
В каменоломні, в каторгу трубить.
Та друзі не зреклись — тирана ублагали,
І той велів зухвальця відпустить,
Ще й на бенкет просить в розкішну залу.

...Горять вогні. Іскряться винами бокали.
На дверях варта, наче мур, стоїть.
Тиран підвівсь — і все стиха за мить.
І ось наказ — поету грізне повеління:
«Послухай, Філоксене, знов мої творіння,
Над віршами новими суд свій учини:
Чи варті хоч чогось вони?
І чи мені до муз лицятись варто?»
І — тиша. Світ не знав такої тишини!
Що ж, підведись, поете, став життя на карту,
То хай в лакуз холоне в жилах кров.
І він підвівсь і враз без хитрих передмов
До варти вигукнув: «Гей, варто,
Веди мене в каменоломні знов!»

Хто зна, це байка чи правдива повість,
Що з давнини лишилась між людьми,
Але уславмо Філоксена й ми
За... як сказати б?.. За критичну принциповість.

МАНИШКА

У вищий світ, на раут чи бенкет,
Панка одного запросили.
Панок знав добре етикет:
Од голови і до штиблет
Одягся так, що в очі било!
Фрак — чорна галочка, манишка — біло-біла.
Манери, тон — ефект!
Всі жіночки, як мухи ті на мед,
Круг нього миттю загуділи
(Жінота знає діло!) —
Панок вже їх кумир, уваги їх предмет!
Чоловіки тряслись, від злості аж синіли...
Та — прошено за стіл. Стільці застукотіли.
Сідають всі. А в залі тільки й чуть:
«До нас!» «Чекаємо!» «Ось тут ви ждані!» —
Панка наперебій зовуть
І панночки, і пані
(А надто ті, у котрих дочки на виданні).
Дзвенить кришталь, виделки брязкають, ножі.
Рум'янці на щоках. Вино з пляшок булькоче.
Панок лиш слово — всяк регоче.
Панок жінкам ще більше до душі.
І раптом — що це? Він з-за столу скочив,
Хотів був вийти, але впав...
Під лоба очі...
Всі сполошилися: «Води! Води!»
Ніхто не ждав тії біди.

«Фрак розстебніть!»

«Компрес давай!»

«Давай примочки!»

Вода принесена. Розстебнуто і фрак —

Тут кожен і заляк:

В Панка під фраком — ані спідньої сорочки!

Хіба лише з Панками так?

Є й серед нас митці тієї школи:

«Манишку» підіми — і пузо голе.

ЗАЯЧА СПОВІДЬ

Старому Зайцю, що весь вік дрижав,

Що все життя всього і всіх боявся,

Здалося: смертний час його настав —

Кінець, як кажуть, одстрибався!..

«Поклич,— Зайчисі прохрипів,—

І друзів щирих, і заклятих ворогів,

Хоч перед смертю скористаюсь правом

Сказати правду нелукаво

Про все, що знав, що бачив, розумів.

Скажу й помру. Що зроблять після того?

Хай не вважають Зайця за дурного

Та боязкого».

Зійшлися звірі. Стали всі навкруг.

Наш Заець переводить дух:

«Так от, скажу про всіх, не омину нікого:

Осел — набитий дурень, світ не знав такого;

Ведмідь — ледащо з ледацюг;

Лисиця — злодійка, судити треба строго;

Вовчиця — хай почує Вовк мене,—

Лиш він засне,

Біжить в село: знайшла Барбоса дворового...»

Наговорив старий і доброго, й лихого.

І звірі нітелень, нічого,— мовчать.

Все ж так: і неподобства є, і неполадки...
Пішли ліском і гомонять,
Що Заєць прав, що треба навести порядки...
Тим часом Заєць наш, як почало світать,
Розплющує, сердега, очі...
Розплющив і лежить,— повірити не хоче.
«Я мертвий чи живий?» — ледь здужав запитать.
«Живий, живий!!! — підскочила Зайчиха.—
Ти просто утомивсь, заснув. Минуло лихо!
Тепер нам жити й жити без біди!»
А Зайцю не до радощів! Куди!
Що вчора говорив? Що натворив, псяюха?
Як бути? Що ж тепер?
Зітхнув сердега капловухий
І... вмер. Насправді вже помер.

ВАНЬКО

Всім стало на селі відомо,
Що удівець Ванько
Вернувся після мандрів знов додому
(Ваньком він завжди був старому й молодому
І тим, що на губах ще молоко).
Як на пожежу після грому,
Всі до Ванька у двір:
П'ять років не було ж — хотілося узнати,
Який він став,
де мався до сих пір,
Що бачив сам, що по світу чувати...
Ось наш Ванько виходить з хати,
Став на порозі. Став — мовчить
(Ізроду був мовчакуватий).
Всяк на Ванька глядить:
Така, як і була, сорочка із горошком,
Такі ж у смужечку штани...

Ніяких змін, ні в чому анітрошки —

Хоч на всі боки поверни.

Стоїть. Мовчить.

Не усміхнувся, не привітався,

Ні холоду в очах, ані тепла...

Нарешті з-між юрби дідок озвався

(Мудрець села):

«Де, стерво, не бувало, не крутилось,

Вернулося таке ж, як і було.

Хоч би для інтересу хоч постриглось.

Аж нудно. Тьху!..»

З тим кожне з двору й потягло.

Скінчивши байку, я чоло схиляю —

Міркую, думаю-гадаю:

Смішна ця байка, чи нудна,

Чи — не дай господи! — сумна?

ВОВК ТА ВІВЦЯ

Побачивши над кручею вгорі

Стару-стару Вівцю, що паслася байдуже,

Голодний Вовк сказав: «На вівці на старі

Ніколи я не кидавсь дуже.

Та що поробиш, як ізранку ще не їв,

Як живота підтягує до спини...

Агов, красуне! Добре, що зустрів,

Спустись, будь ласка, у долину:

Сказати маю пару слів».

«Чого схотів! —

Вівця згори йому сміється.—

Кажи звідтіль. Я не глуха, здається,

Та й знаю і секрети ті, й слова.

Гадаеш, як Вівця — порожня голова?!»

«Заладила! Поглянь, яка внизу трава —

Смачна та соковита!
Ї піяка тут не жде тебе біда:
На молоденьких я не маю апетита!»
«Таке і скаже!.. Де ж я молода?! —
Вівця хвостом грайливо завертіла.
«Сам перший сорт! Стрибай! Тут є й вода.
У тебе ж ніжки — шик! Стрибай-но сміло!»
«Бе-ме!..» — й Овечка із гори загуркотіла...

Вовк не ловив, звичайно, гав
(З Овечки тільки вовна полетіла) —
Втерсь лапою усмак і сам собі сказав:
«М-да, комплімент для жінщини — велике діло!»

ЗАЛІЗНА ЛОГІКА

(Байка-жарт)

«Чого бредеш такий смутний?» —
Питає молодого Вовк старий.
«Іще б не сумувати —
Не їв три дні.
А це стрів Зайчика: готуйсь, кричу, вмирати!
А він мені:
Хотів би, каже, я на вас начхати.
Мій Дядько, знаєте, у лісі ким?!
Одбігло стерво — і давай задком вихати.
Так я зоставсь ні з чим:
Голодний страх і в ліс боюсь вертати —
Від Дядька ж нагорить мені!»
Замисливсь Вовк старий. Присів на пні.
«По-моєму, — нарешті мовив, — наче б — ні,
Бо тут, сказати, таке ось діло:
По-перше, ти ж не з'їв племінника його...

По-друге, Дядькові в начальство й не світило.
По-третє, Дядька ми, сказати, того,
Сказати, самого ще на тому тижні з'їли...»

ТИХИЙ ЗАЄЦЬ

Зайці, повірте, як і люди:
Один — такий, а той — такий.
Раз одному, що був і тихий, і меткий,
До праці беручий
(А це в пошані всюди!),
У лісі доручили пост малий.
Нехай і скромна та посада,
Та дорога ж і честь громади!
Забігав Куций, завертівсь, як заводний:
Скрізь постигав, умів усе робити —
Хвалити Зайчика, не нахвалити!
Ведмідь лиш тільки натякнув,
Що протіка його барлога,
А в лісі — бум, тривога!
Сам Заєць на ремонт чкурнув.
Хтось десь колись почув,
Що пібито синок Вовчихи чхнув,—
І лігво Вовчиків уже в сухому місці,
У затишку, поміж дерев.
Щодня до Лева йдуть приємні вісті.
«Горить!.. Люблю!..» — вдоволений був Лев.
Аж якось довелось Зайцеві другому,
Такому ж брату-сірячку,
Звернутися до Куцого в ярку:
«Біда! Не можна жити в кубельці у снрому!
Допоможи,— дрижить.— Ну, хоч тікай із дому
Чи вішайсь на суку».
«А Лева дозвіл є?» — «Є Лева дозвіл, брате!»

«Е, дозвіл цей на липовім листку,
А треба на дубовім. Слід не забувати».
Побіг прохач. Приносить на дубовім: «Нате!»
«Е, дай на візу Борсуку».
І віза є. А справі знов немає ходу.
Коротше — так варив із бідолахи воду,
Півроку так сюди-туди ганяв,
Що той з нестями і порядки, й Лева кляв,
А за одне і лісову усю породу!
На щастя, Лев про те узнав
І крутію завдав пригоду —
Псяюха, наче лист, дрижав!..
Одначе вдома, коли спать лягав,
Про себе посміхавсь — мав, бачте, насолоду:
Перед таким, як сам, характер показав!

СВИНЯ І ЗІРКА

Із голоду чи сон кирпату не зборов,—
Свиня вночі відбила дверці..
Глядь — у дворі озерце
(Ізвечора веселий дощ пройшов)!
Свиня до нього стрімголов.
Спинилась: щось на дні так гарно блискотіло.
В кирпатої заграла кров:
«Щоб я та штучку ту не з'їла?!»
(Відбиток зірки за їстівне прийняла).
Не довго думавши, у воду рило.
Тиць! І від зірки — ніби скалки скла.
Свиня металася, Свиня шаліла;
Коня, Вола, всю Птицю розбудила —
Вищала так, що хоч тікай з села!
Все скаламутила, все дно порила:
«Де здобич, де?» — зубами скреготіла.

А здобичі катма. Була!
Відтак здалась, у саж нарешті побрела.
Лежить — і хрюкнути несила,
А серце точить зло,
А лють не затихає...
А те озерце знов уже, як скло,
А Зірка — сьє!

ПРИГОДА З ДЯТЛОМ

Немало днів,
Немало місяців
Птахи розмову все вели,
Що треба нищить шкідників:
Метеликів, жучків,
Мух, черв'ячків —
В ліску вони були,
Як всяка тля, вони живучі з біса.
«Хай погань не псує нам лісу!
Удармо дружно, сила ж є!
Створімо шкідникам непрохідну завісу!»
Чесняга Дятел взявся за своє.
Він знав, де погань гнізда в'є,
У нього з поганню немає компромісу.
Та тільки взявсь, як поповзли чутки по лісу:
Мов, Дятел Дуба розхитав
(На нім кору довбав!),
Що Дуб замало не зів'яв —
Такої шкоди завдано лісів окрасі!
І — нате: Дятел був увільнений від справ,
Ще й шлях показано із лісу бідоласі...
Що за дурниця? Звідки брехні ті, чутки?
Хто їх розносив? Хто! Жучки.

До чого байку що веду я?
Я декому б порадив: придирайсь
І приглядайсь
Не до сатирика, що з поганню воює,
А до об'єкта, за який він взявсь!

КІТ-ПСИХОЛОГ

(Байка-жарт)

І метикована, і полохлива,
Така пішла Мишва,
Що чорта з два
Спіймати хоч одну з дурного дива.
Задумавсь Кіт: «Невже дається голова
Лише на те, щоб там росло два вуха?!»
Кіт ніч не спав. Кіт лоба чував:
«Ні,— врешті, каже,— в нас такого не бува,
Щоб хтось із не пустою б головою
Ходив з порожнім животом.
Ми щось придумаем. Не будь мені Котом!»
Уранці Кіт засів надворі під стіною,
При дірці слухав, крутячи хвостом,
Як усередині в коморі йшов содом:
Покинувши безпечні нірки,
Мале й старе
До дірки
Пре
Ордою!
Наш Кіт — лиш хап та хап!—
Нема відбою!
Мишва сама пливе до лап...
Що сталось із Мишвою?!

Здуріла? Очманіла? З перепою?

Ні те ні се. Ні-ні.

Кіт, перш ніж сісти чатувать надворі,

Впочі над діркою всередині в коморі
«Вхід заборонений!» надряпав на стіші.

ДУБ І МУЗИКА

З бідою, з горем пополам

Одна Дружина

До клубу Мужа затягла.

Якраз там лекція ішла:

«Як музика впливає на рослини».

Зал повен був. Учений причесав сивини,

Пенсне поправив — і почав. Мина година,

А всі, мов зачаровані, сидять:

Такі наука відкривала таємниці,

Що важко передать!

«Ось,— каже лектор,— подивіться:

Тут квіти хай стоять,

А тут — поставмо радіолу...

Завважте, як на квіти ці впливають

Почне Бетховен, Глінка й Лисенко Микола».

І — чудо: ружа враз голівку підвела,

Враз потяглись квітки герані

В той бік, звідкіль мелодія пливла...

Простенький дослід перевершив сподівання,

Але ж і музика була!

Розкішне раювання:

Жагуча — ніби спалах першого кохання,

П'янка — мов гроз весняних рокотання,

Таємно-трепетна — як виноградна тіль...

Потоком-синню в райдузі промінь
Кудись вела в незнані мандрювання,
В незвідану стобарвну озарінь...
Що люди й квіти! Дуб старий жаждиво
В вікно — всі бачать — гілля просува.
Було то звуків торжество, несвітське диво,
Були то генія вселюдського дива!

І в час отого торжества,
В час буйно-щасного розливу
Хрипкі почулися слова:
«Маріє, ти посидь, а я... Не дихай гнівом!..
А я піду... Промню горло трішки пивом...
Та й з музики болять у мене голова».

Вплива на дуба музика, вплива!

З КНИЖКИ
«ЗАПОРОЖЕЦЬ І ЧОРТ»
(1969)

АПОЛЛОН I...

Ніхто такого не чекав сюрпризу:
Надвечір десь якогось дня
В музей зібралася Свиня...
Ледача вигадка? Брехня?
Гай, гай! Свиня куди ти хоч залізе.
І не такі ще, кажуть, казуси були:
Траплялось так, що Свині мали й крила,
Й літали там, де гнізда в'ють Орли,
І всіх повчали, й небо навіть рили.
А це!.. Пішла по залах тупорила —
Свині який закон?!
Скрізь походила, наслідила...
Тиць — перед нею Аполлон,
Ставний красунь глядить із постаменту.
Взялась підніжжя оцінить.
Взялася і відскочила за мить:
«Гладенька...— каже.— Теж мені мистецтво!
Ані почухатись, ані вкусить...»
І ну показувать свиняче молодецтво:
Хитає статую — хить-хить, хить-хить...
Хитала, рохкала сердито
І дохиталася несити:
Безцінний утвір тільки — бух!
Не встигла й хрюкнути тварюка неумита —
Спустила дух...

Щасливий випадок! Пригода знаменита!
Бо скільки ж так бува,
Що... статуя розбита,
Свиня — жива.

АЛЬ-ГАЗАЛ

До грізних вікінгів-датчан,
Чия жадоба зла Севілью плюндрувала,
Вождем іспанських мавритан
Відряджено посла — поета Аль-Газала.
Співець добувсь розбійної валгалли,
Хоч нелегким йому був шлях...
Відтак — година зустрічі настала:
Поета Конунг жде, араба жде варяг.

Ось вхід до зали.

Спинивсь посол. Усмішка на вустах:
«Що, Конунже, на хитрощі пустивсь, я бачу,—
Низенький вхід зробив — хай клониться араб?!

Погано знаєш ти арабську вдачу:

Араб — не раб!»

І, сівши на поріг, вперед ногами,
Чоло не хиячи, в достойності простій,
До зали всунувсь, опираючись руками,—

І перед Конунгом підвівсь як стій.

Ні честь свою, ні честь свого народу

Поет не поганьбив.

Тим, кажуть, навіть полонив

Дружину Конунга, жону білявовроду,

Котрій пізніше присвятив

Палку газель — жіночним чарам оду.

Якби, я певен, Аль-Газал сьогодні жив,
На чужині, де треба, все б це повторив,

Усе геть-чисто...

Ех, перейняти б досвід деяким туристам!

ЛЕВ ТА ЗАЄЦЬ

На світі безліч дивних див.
Чому в байках їм не бувати?
В байках їм бути й поготів.
Я про одне і хочу розказати.
Хтось десь у спільну клітку посадив
(Для чого — важко здогадатся)
Із Левом Зайця.
Річ певна — Лева кинуло у гнів!
Схопився Лев, прикінчить Зайця вже хотів,



Та Заєць так на нього поглядів,
Що Лев на місці став топтатися,
Тик-мик і — диво! — присмирнів...
Як тут не дивуватися?!
В куток могутній Лев побрів.
Минає кілька днів,
А Заєць Леву вбік — ні кроку.
Охляв безстрашний Лев, позападали боки,
Владки Лева — ніби й не було.

Хто не дививсь — тікав од клітки швидко,
Ганьбою й соромом пекло:
Лев так принижувавсь...— дивитись бридко!

«Хоча це й байка,— хтось озветься їдко,—
Але ж — ну й ну!»
На всякий випадок даю примітку:
Я мав на оці тут одну
Грудну, а не залізну клітку.

НЕЙТРОН ТА ПРОТОН

Якщо заглянуть в атом і в ядро,
Там є свій світ, своя держава,
Є кожному обов'язки і право,
Своє там лихо є й добро.
В державі тій сутужать без угаву
Протон Петро й Нейтрон Іван.
Протон Петро — то, кажуть, дуже позитивний,
Нейтрон Іван — то ніби негативний.
Хоча й Нейтрон Іван,
Як той казав, виконує свій план,
Та то ярлик такий противний
Йому вчепивсь.
Протон Петро давно з орбіти змивсь,
Але Нейтрон Іван не з того тіста.
«Якщо попав ти,— каже,— в активісти,
То нарівно трудись,
А нічого в ядро одразу лізти.
Крутись, крутись!»
Надумався Протон Нейтрона з'їсти.
І вже чи сам, чи хтось поміг —
Нейтрон Іван, мов корок, вилетів із штату!
«Пропає Нейтрон,— душив Протона сміх,—

Нехай влаштується тепер без блату!»
Аж ні, аж нате!
Прийняв Нейтрона інший колектив.
Нейтрон ожив:
Як розігнався, як дасть в якусь пластину —
Та за хвилину
Із чорного металу золото зробив!
Сказати варт не без резону:
Погане діло ярлики.
Он бач, що вийшло із Нейтрона!
А що з Протона?
Ви в курсі фізики... керівники?

МАНЕКЕН І КОЛЯ

У магазині
На вітрині
Стояв чудовий Манекен:
Костюм — за модою пошитий,
Обличчя — воду б з нього пити,
Постава... Аполлон! Спортсмен!
(Уміє ж хтось таке й робити!)
І слави он якої Манекен зажив!
Одне Дівча, що все собі шукало
Мужчину-ідеала,
На Манекен лиш глянуло — і покохало,
Та так, як ще ніхто нікого не любив!
Щовечора було до нього поспішала —
Зупиниться, німу розмову з ним веде
Про екскаватори, про силу автокранів
(Мо', начиталося сирих романів?),
Вдоволиться — й додому пізно йде.
Раз у під'їзді, ніби ненароком,
Спіткався їй Коля, майстер доменних печей,
(Сусід сусідку вже давно накинув оком).

Схопив її та без надуманих речей
Як поцілує — іскри їй з очей!
Обдав огнем, обдав окропом!
Отямилась дивачка і пішла...

Пішла уранці, щоб не гаять часу,
Із Колею до загсу.
Напевне, красеня знайшла?
Та де! Рудий, рудий був ще й кирпатий,
А ноги — колесом, а руки — дві лопати...
А от же гарно з ним жила,
Дитинку привела,
Її на манекени їй тепер начхати.

Ти чуєш, романісте, друже-брате?
Діл-ла!..

НА СТАДІОНІ

Шумить, гуде, вирує стадіон!
У секторах, між секторів і на трибунах —
Прибій!.. Відбій!.. Циклон!.. Антициклон!
Гука старе і юне:
«Партач!..», «Із поля!», «Фармазон!»
Серця стукочуть в унісон:
Кому ж покаже спину каверзна фортуна?
В такі хвилини — що молодики!
Поважні-важні дами
Кричать, свистять, стискають кулаки,
Шаліють до нестями
(Аж фарба з них пливе до бісової мамі!).
А жовтороті малюки,
А дяді з от такими черевцями
(Куди там твій футбольний м'яч),
Уже не дяді... Тульські самовари!

Коротше: йде відповідальний матч,
І по воротах за ударами удари...
«Це хто мене у спину гамселить?
Невже це ви? Привіт! І ви болільник?!
Так ви мені, сусіде, спільник?»
«Та вже, як правду говорить,
Загнало не добро — лиха година.
Удома — теща і дружина...
Ні сісти, ні ступить,
Не те що рот розкрить;
На службу підеш — горе знову:
І не дихни, і впоперек ні слова...
А тут, їй-богу, пречудово!
Кричу, що хочу, навіть на суддю.
От викричусь — і ніби злості менше.
Із тиждень-два і жити легше.
...Партач! Қорова! Теща! Гу-тю-тю!..»

Підвів сердега під футбол статтю!
(А що? А може, й справді легше?)

ВИНАХІД

Ілля Кузьмич знервований украй —
Обридло день при дні сидіти в кабінеті:
Дзвінки... Прийоми... Звіт подай...
То пропозицію прийми, то скаргу розглядай,
То лекцію готуй — «Життя на Марс-планеті».
Тут хоч у кого б очманіла голова!
«Терпіти й далі? Чорта з два!
Ми землю облетіли на ракеті,
Висоти беремо,
А службу по-дідовськи ведемо!»
Ілля Кузьмич мотнув до вченого сусіда

(Дружив із ним колись).

Об чім там гомоніли до обіду —
Хто зна, а тільки тихо розійшлись.
І от усюди новина, чутки скрізь рознеслись:

Ілля Кузьмич... змінивсь!
Прийди до нього — враз приймає,
Веде розмову просто, не виляє,
Чого нема — не обіцяє,
Об стіл і кулаком не б'є,
З підлеглим не заводить сварку
І не щипа за стегна секретарку,
Сивухою не тхне від нього, бо не п'є,—
Працює так, що в небі жарко!

Один недолік є:

Ілля Кузьмич не зна звичаю —
У кабінеті капелюха не знімає,
А натягає аж на ніс...
Раз хтось хотів ту звичку побороти,
Зняв капелюха — й до землі приріс:
Ой леле! За столом... машина... робот!
Та й налякав же, клятий біс!

Ми знаємо: яку не винайдуть машину,—
Не замінити їй живу людину.
Та скільки в нас іще столів,
Де краще робот би сидів!

ЯБЛУКО

Під осінь у саду
Синок із батьком яблука збирали.
«Збирай, мій Синку, до ладу,
Пильнуй, аби гнилі у кошик не попали».

Спішиться, трудиться мале:

Гниленьке попаде —

Геть відкладе.

Але

Хвали від батька не зазнало,

«Пізнати яблуко, що геть гниле,—

Проста то, Сину, річ. І дива мало.

А що в руках у тебе? Покажи».

«Та це хороше, глянь,— красиве».

«Ану об камінь розкриши.

І що? Гниле, гниле та ще й червиве?!

Затям же, Сину, з цього дня:

Красиве зверху — то бридня.

В житті є справжня, є й гнила принада.

Не стільки шкодить видима брехня,

Як — напівправда!»

ГОРЕ

«Я день і ніч у свято й будень

Кручусь, труджуся, як бджола,

А ти... Ну хто ти в мене? Трутень!

Ні діла з тебе, ні тепла»,—

Так Чоловіка Жінка зла

Кляла.

А той — розсердивсь, настовбурчив вуса:

«У тім-то,— каже,— й горе все мое,

Що ти не бджілка є,

Бо та... лиш раз кого укусить —

Одразу ж богу душу віддає».

З КНИЖКИ
«У ЛІСІ Й ПОЗА ЛІСОМ»
(1972)

ДІРКА

В село із міста на машині
(Здається, в мій донецький край)
Приїхав Син. Подія, річ ясна, в родині.

Не гріх: і чарочку подай!
Такого побажати б і чужій дигині —

Що скажеш тут:

Микола скінчив інститут!
Хто, хто, а мати аж сія, аж мов на крилах,
Не зна, де й посадить, який подать обід.

На radoщах і слізку аж пустила...
Сміх, жарти в хаті. Не радів один лиш Дід.

Мовчав, мовчав та й мовив наслід:
«Не запоміг, я бачу, й інститут Миколі.

Яким він був ще тут, у школі,
Таким і повернувсь —
на мозку ні мозолі.

І вчитися було не слід!»

Миколу кинуло у піт,
Розсердивсь Батько, аж стенулась Мати:
«То що ж виходить — дурень мій Синок?!

І вам не гріх таке казати, Тату?
А гляньте: ромбик ось — на піджаці значок!

Хто стане дурневі його давати!»

А Дід своє: «Дарма, дарма!

Ти б, замість батька рідного перепиняти,
Подумала сама:
Раз він, аби вчепить собі ту бирку,
Продрав на дорогім таким костюмі дірку,—
Уже ума
Нема!»

«Не ту взяли ви, Тату, мірку,—
Не змовчала дочка.—
Такі дірки носить не гірко
Для внука батрака!»

ДІДОВА АГРОНОМІЯ

Спитав Синок у батька-агронома:
«А де найкраще родить хліб!»
«Це, синку, річ давно і всім відома,
Це зна й твій Дід».
«А все ж? Бо нас про це питали в школі».
«Де? Там, де є чорнозем, щирий піт,
Де сніг затримують у полі,
Де...»
Тут старий не витримав: «А от і ніт!»
«Як «ніт»?» — «А так. Не знаєш ти, та й годі».
«То що ж я Синові сказати б мав:
Де б'ють поклони господу й природі?!—
З'ехидив агроном та ще й додав: —
На Полюсі? В пустелі десь, на дюні?»
«Як родить там — не відаю, не согрішу.
А в нашому колгоспі де — скажу:
Найкраще родить на... трибуні!»
До Діда Внуку прислухатися не слід:
Від-ста-а-лий дуже Дід!

РОЗВАГА З ПРИГОДОЮ

І не повненькі, й не худі
Дві Молодички молоді
Збажали завести побічні шашні:
Сказать, приїлося й домашне,
Та винні ж і Мужі — усе в труді, в труді...
Страждали Дами бідолашні!
А при такій біді
І послуги знайшлися вчасні:
Ха! —
перед них два бовдури прекрасні!
Спливли, мов на воді.
Як вуличні і починаються романи,
«Хи-хи», «Ги-ги!» — і путь до ресторану.
Не кавалери — два чорти!
Круг Молодичок мелють, віють...
Від компліментів Дамочки аж мліють.
Тим часом на столі — коньяк, торти
І всякі інші ласі страви.
Пий, веселись, танцюй — всі блага для забави!..
Пора б і з ресторану йти,
Та Кавалери вийшли на хвилину
(Бо треба ж про мужське поговорить мужчинам).
Мина одна, минає ще година —
Немає Кавалерів, як на зло,
А тут Офіціант рахуночок підкинув...
Е! — в подруг, як на те, й копійки не було
(Мужі ще не отримали зарплати!..)
Чим кінчилось — і не сказати:
Мужів покликали коханих визволяти...
Ой, весело ж було, ой веселі!

Мораль серйозна нині вже не модна,
Тож я поради лиш подам.
Найперш — чоловікам:

Трудіться й далі чесно, благородно
І не скупітеся, бо горе буде вам,—
 В сім'ї ж не буде згоди!
А друге слово — жіночкам:
Змінити треба вам манери!
 Якщо вже побрикнути припекло,
 Подбайте, щоб у сумочці було,—
Бо час не той, не ті вже й кавалери!

ДУНЬКА

Дотепну та веселу
Сатирик-гуморист
Утнув новелу
(В цім ділі мав він справжній хист!).
Та перш, аніж пустить її в міста і села,
 А тобто в друк,
Сусідку-дівку кличе він дебелу:
Як сприйме Дунька вплид твґрчих мук?
(На слухачі, це зветься, обкатати).
Слухач прийшов. Опасистий, кирпатий.
Наш автор почина читати.
Читав, читав... Які вже не були місця —
Такі, що й мертвий міг би реготати,
 А Дунька... Ані руш, ані слівця!
Мовчить. І так до самого кінця.
Замисливсь Гуморист. А був він молодця!
Усяких витівок бувалий був бувалець.
Раз! — перед Дунькою зненацька палець.
 «Ги-ги!» — слухачка затряслась.
 «Ги-ги!» — аж за живіт взялась.

Сміяться з Дуньки — зась.
Що ж, Дунька Дунькою. Що з неї взять?
Нічого.

Та є — біда! — цінителі смішного,
Яким натура Дуньчина передалась!

ТОПОЛЯ

Коли б це говорилося просто в жарт,
То й байки б зачинать було не варт,
А то ж... Агітував і виступав крикливо,
Статейки пхав у друк:
«Тополя — дерево шкідливе!
Берім сокири всі до рук!»
Якби невіглас це казав — було б не диво,
А то ж: «Не забувай, мій ситець-друг,
Я не лише філософ, а й біолог
Та ще й до того
Плюс — кандидат наук!»
Ви бачили такого?!

«Отямсь! — казали всі.— Ну, що у ній лихого?
Без неї вбогіша була б земля,
Тополя — краю нашого окраса.
Згадай пісні, згадай безсмертного Тараса!»
«А я кажу вам: вредні тополя!»
(Завжди лиш «тополя» казав, а не «топоблі»).
«Та глянь: як гарно он буяють на роздоллі!»
«А я кажу вам: вредні тополя!»
У них при корені збирається усяка тля,
Усякі шкідники і погань всяка,
Не будем понусти базікати-балакаты!»
Ту ж мить,
З лицем на колір вареного рака,
Хапав сокиру, лом хапав
І, де лиш міг, калічив, тнув, ламав —

Прийшла тополям згуба,
Аж доки й сам край одного села
Із перетуги не урізав дуба!

Нема філософа. Запалася й могила.
Нема нікому до могили діла —
Чортополох поріс та бугила.
Та ще — немов на сміх (і люди ж не садили!),
Тополя обіч проросла.
Погода чи негода —
Росте вона й росте,
Струнка, зелена, горда,
Під сонце прагне золоте.
А де філософ дівсь — їй байдуже про те.
Природа!..

ПІГМАЛІОН ТА ХАМЕЛЕОН

З пайдостовірніших джерел,
Що чисті правдою своєю
(Бо достовірність же тепер
Не водить дружби із брехнею).
До нас дійшло: тому багато сотень літ
На острові прадавнім Крит
Жив-був собі і добре мався
Великий скульптор. На ім'я — Пігмаліон.
Що, кажуть, майстер був, а що й дивак удався!
Жіноту зневажав, ні з ким не женихався...
«Кохання,— говорив,— то забобон».
Таке терпіти?!
Розгнівалась богиня Афродіта
Ї зробила так (і мала в цім резон),
Що скульптор сам у твір свій закохався.
Як він забігав, як він заметався!
Став сохнути, утратив сон...

Ага! І врешті, як не огинався,
Пішов до Афродіти на пардон —
Такі дари підніс, такі дав гекатомби,
Що є відомості: немовби
Ураз покращали його діла!
Богиня зглянулась і повелася мило:
Усе йому простила,
Скульптуру оживила,
Ще й заміж за сердегу віддала!

Он в давнину які творились діва!
А що тепер? Тепер не те, як кажуть, пиво,
Не той фасон.
Я знаю скульптора — ну й пам'ять же зрадлива!—
Забув, а ймення теж кінчається на «он».
Кохання зневажав. Любив — граніт, бетон,
Любив усе монументальне...
І — на: у твір свій закохався сам,
Причім — глобально!
Побіг вклонятись теж богам:
Згинався, увивавсь, витягувавсь у струнку,
Які лиш не давав дарунки,
А не покращились діла:
Богове ті дари приймали, не приймали,—
Скульптура ж так-таки й не ожила.

Щоправда: а на виставці стояла...

ПОЛТАВСЬКІ ГАЛУШКИ

«Полтава!» —
Одне тільки слово, красиве й ласкаве,
А душу бентежить до дна.
Полтава, Полтава!

І мова Наталки, проста й величава,

І сміх «Енеїди» луна.

Полтава, Полтава...

Чи то ж дивина,

Що, їдучи знов по розлуці до неї,

Полтавець Полтаву в купе вихваляв?!
Хвалив свої парки і світлі алеї,

Замріяну Ворсклу між верб та отав,

А надто — окрасу Полтави всієї:

Дівчат чорнобривих, справжнісіньких пав!
Полтава, Полтава...

Знайшовся ж один — розсміявся, проява,

Мовляв:

«В Полтави лиш слави, що ті галушки».
Полтавець спинивсь. Подивився лукаво:

«А ви хоч їх їли?» — «А їв же таки».

«І як?» — «А нічого. Бувають і гірші».

Лиш дива: дають, щоб їх їсти, шпички».

Полтавець підвівся: «І вам невтямки,

Що їли, шановний, ви зовсім щось інше?»

«Полтавські ж, полтавські — стояло в меню!

Здорові, як бриль ваш,— всього тільки й діла...»

«Облиште,— Полтавець відмовив,— облиште бридню.

Про вас мені видно: полтавських не їли...»

«Які ж тоді ваші, які?»

«Полтавські? Полтавські, шановний, такі...»

Ну, як пояснить, щоб було вам ясніше?..

Невже не казав вам ніхто?

Полтавські... Як з'їсть чоловік, то відсотків на сто

Одразу стає розумнішим!

У курсі, товаришу?.. О!»

ДУБ ТА ЛОЗИНА

(Байка-сонет)

«Йде буря з Заходу. Ти бачиш, Дубе?
Все небо вітер хмарами вкрива!
Як хоч собі, а я не хочу згуби,—
Я буду гнутись і лишусь жива».

«Я ж Дуб, а не Лозина й не Трава.
Я гідно стріну силу дику й грубу,
Я буду захищати Тополю люблю,
Допоки й буде ціла голова!»

«Даремно! Пережди до безгоміння —
Скалічить буря всі тобі гілки,
А то ще й вирве геть з корінням...»

«Хай так. На дрова я згоджусь-таки
І грітиму людей в час хуртовиння.
Бо з тих, що гнуться,— роблять лиш різки!»

СТРУМОК ТА ЛИМАН

Лиман розливсь — куди вже далі!
«Я — море! Океан! — гукає до Струмка.—
А ти? А ти усе дзюрчиш із-під дубка?!
Ну, що кому...— і запишавсь в зухваллі.—
От скоро люди з усієї землі
Сюди вестимуть кораблі.
Тут буде порт. І не який — всесвітній.
Ніхто мене не промине.
Всяк шануватиме мене —
Гудки отут гудітимуть привітні!»

Та повинь спала. Спека припекла —
Біда Лиману немала:
Засох, порепавсь на безвідді...
А люди від села
Ідуть та йдуть напиться-вклонитись
Чи то умитись —
Все до Струмка. Та прямо проз Лиман...

Не все те океан,
Що може широко розлитись!

МУДРЕЦЬ ТА БАРАН

Мудрець, голившись, із вікна
Побачив Барана
(Той сновигав подвір'ям — ніде дітись).
Мудрець подумав: «А й йому
Теж, мабуть, треба поголитись».
Дав бритву Барану.
«О'кей!» — сказав Баран і ну
Із ким попало битись —
Здійняв таку війну,
Що кров'ю довелось не одному умитись:
Лягли під бритву Овечки,
Невинні Телички
І ті, що мали тільки народитись...

Кому даеш ти, вчена голова,
Свої здобутки? Для нової битви?!
Та баранам таким — це ж мудрість не нова —
Не можна доручати навіть бритви!

З КНИЖКИ «СКІФСЬКА СЕРЕЖКА» (1972)

БАТЬКО І ТРИ СИНИ

Ой було у Батька та три Сини.
Три Сини — як три яворини,
Ще й близнюки.
Кажуть: «Тату,
Пусти нас білий світ повидати,
Ми ж не малі-таки».
Мовив їм Няньо: «Три мої Сини,
Три мої кровини,
Позволю їхати в далекі країни.
В добрий час!
Тільки ж, Синове, де не бувайте,
А все пам'ятайте,
Що заповів Тарас:
І чужому навчайтесь,
Й свого не цурайтесь...
Щоб добра слава межі людом ходила про
нас».

...Тож минають три літа, три зими минають,—
Три Сини додому вертають.
Трьох Синів Отець зустрічає
В добрий час.
Першого питає:
«Що ж ти, Сину, побачив у далекому краї?»
Каже перший: «Тату,
Що я бачив — і не сказати!
Ось хоч би, гляньте, дивинка,

Зроблена хай для малої дитинки,
Але... Подивіться: ця жабка
Стриба й не тільки квака —
Балака!
Всякі розумні у ній пружинки!
Де вже нам до такої мудринки!
Другого Сина Батько питає:
«Що ж ти, Сину, побачив у чужому краї?»
Каже другий: «Тату,
Країн я об'їздив багато,
І всюди я бачив: як люди сміються — красіві,
І всюди я бачив: як люди у горі — сиві».
Третього Сина Батько питає:
«Що ж ти, Сину, побачив у чужому краї?»
Каже третій: «Тату,
Бачив немало і чув немало. Одне хочу сказати:
У всіх злидарів — сльоза солона,
У всіх — і в чорних, і в білих — кров червона».

Ой зійшов Батько з порога
Та й обійняв Синів з дороги.
Крім одного...
Котрого?

ЖАДА

Так намальовано було.
Тополя...
Став — темно-зелене скло,
Лямоване густими яворами
Та вербами...
Забутий човен і весло...
І наокіл під берегами
Латаття буйно поросло.

І тихо так...

Спинись, натхнись усім еством!

Глянь: пензель майстра, одхиливши віти,

Не голоперсу Афродіту —
З увитим квітами чолом,
Мов ту русалку, мов лілею,
Віч-на-віч з юністю своєю
Дівчину вивів до човна
І смуток дав їй над водою...
Більш ні душі — одним одна.
Лиш полиск зір між осокою,
Мов розсип золотий,
Та над нічною таїною
Сія сторожею німою
Український місяць молодий!..

«Шедевр!.. Шедевр!..—

котилось між юрбою...—

Яка краса!.. Яка краса!..

А стан! А цнота! А коса!

Богиня геть тобі правдива!..»

Шумів, бентеживсь вернісаж.

А сам творець отого дива

Стояв пообіч. І мовчав. Немов забувсь.

Та, звівши погляд, стрепенувсь!

Невже це сон?

Біля картини...

Вона!

Вона — одна його єдина,

Стоїть, знебула і сумна.

Вона! Ті ж брови й очі-чорнобривці...

Вона! Ті ж коси...

Й їй тяжко так дивиться:

Вона — бабуся...

Він

Чом так пізно ти прийшла?
Я ждав, кохав тебе всі роки,
Ти ж затаїлась десь жорстоко...
Подати й голос не могла?!
Чи це б ти бачила сьогодні,
Ці мари-здогади холодні
Без хмелю, безуму й тепла?!
А я ж просив: розкрий красу свою до краю!
Ти затялась тоді, на зло.
Втекла... І скільки літ по тім сплиvlo!
І не створив свого я раю!..

Вона

Хто знає, що б було?!
Хто знає...
І похилились вкупі під стіною,
Гірку втираючи сльозу,
Вона — із жалю за красою
Та за далекою весною,
А він — що не дознав оту красу.

А може, так: відкиньмо сум —
Не будь тієї ненаситі,
Неутоленної жади тії,—
То, може, не з'явилися би у світі
І ті дива — на чародійнім полотні?!

РУСАЛКА

Блакитна ніч струмує над землею,
Всю Україну сріблом залива.
Дніпро на теплій хвилі місяць вимива
І колисає зорі ніжно течією...
У ніч таку, хто з юною душею,
Хто серцем не зів'яв, — співа
Чи казки жде, таємної, своєї...
То плине за водою зламлена лілея
А чи русалка дніпрова?..
На березі Рибалки два,
Застигли зачудовані Рибалки,
Один одному шепотить:
«Поглянь, то не лілея, то — Русалка...
Ти бачиш: у косі зоря яскрить?!»
«Ось цить!
Таке й сказати... у двадцятому столітті!
Русалок не було й нема на світі»
«Поглянь: вона сюди спішить...
Як очі світяться! Як вся вона тремтить!
Поглянь: із хвиль виходить, місяцем налита,
Якась таємна, загадкова й сумовита...»
«Кажу ж бо — цить!»
Русалка ж вийшла в місячну блакить...
Розглянулась — і голосом хрипким, пропитим
Озвалась: «Хлопці, дайте закурить!»

Кінець! Розбито таїну на скалки!
Але скажіть:
Чи може вийти справжня із Дніпра русалка?
Бо нудно ж без казок не тільки дітям жити!

МАРМУР І ВАПНО

Коли, мов аквілон, мов Тібру каламуть,
По Риму пронесли розлючені вандали

І впала Міста Вічного можуть,—

Його сини ганебно духом занепали...

Де гордий меч? Де гордий щит?

В пилу, в багні... До них і діла мало.

Боги потрошені. Сплюндровано портали.

Базиліки в руйновищах... Квірит

Байдуже на ослах своїх нужденних,

Забувши честь, забувши стид,

Извозить для потреб своїх буденних

Вцілілі утвори безсмертного різця.

Дійшлося і до Юпітера-отця...

«Що дієш, нелюде, заблукана вівця?! —

Не втерпів Пілігрим один сивобородий.—

Се ж бог, що охоронцем був твого народу!

Сей твір безвісного славетного митця!»

«То й що? Яка користь мені із того?

Я краще мрамур цей перепалю —

І матиму вапно. І хижу побілю.

А більше що узять мені від нього?»

«О темпора! О морес! — скрикнув Пілігрим.—

І се той Рим, отой могутній Рим,

Що всяк схилявся перед ним?

Жахливий час! Несчасний же й народ, в якого

В душі — аніякісінького бога!»

Завзятий атеїсте! Не дивись так строго,

Не поспішай на суд мене вести.

У байці я згадав про бога.

То — не про того,

З яким воюєш ти:

Про іншого — щонайсвятішого-святого!

ЗДОРОВ'Я, МОДА, ТЕХНІЗАЦІЯ...

«Ох, скільки завдаєш мені ти шкоди! —

Здоров'я мовило до Моді.—

Он глянь: дівчатко дибуля...

Мороз — аж личко, наче пупик, сине,

Воно ж, бач, бісове теля,

На тебе моляться — іде у міні...

А та, поглянь... Еч, затяглась!

Не здишетесь. Теж за тобою шпетесь,

А вже в літах. Фігурою — карась...

Побережи, товаришко, своє ти серце!

Поменше їж, за Модою не пнишь

Та фізкультурою займись!»

М о д а

Ну, знаєш...

Нині жити без мене і не можна.

А як послухати тебе,

То й біле буде за рябе!

Про це дитя розкаже кожне.

Живуть нічого всі, заможню.

Коли ж, як не тепер, людині і вдягтись

По-людськи, до смаку?

З д о р о в ' я

Але ж не так безбожно!

М о д а

То що, пра-праспідницею обзавестись

Та шароварами? Таж замотаються в колеса!

Тут, знай, і в Технізації єсть інтереси.

Технізація

Я...

Здоров'я

Ти помовч! І так твій поступ натворив
Усяких див —
Вже стали смітником Земля, Повітря й Води.
Не відав світ такої шкоди!
Як далі йтиме так — лишиться бубоном Земля,
Ізгине навіть тля!

«Дарма ви сваритесь і стаєте у позу.
Потрібна служба і твоя, й твоя, й твоя.
Та треба, щоб при вас був завжди я!» —

То обізвався обіч скромний Розум.

ДВЕРІ

До Батька раз (не для гостей —
Дорогою) приїхав Син
(Давно не заглядав до батьківської хати),
Лиш на поріг — в одвірок грюк!
(Портфель — із рук!)
За лоб схвативсь і каже: «Тату,
Невже за стільки років-днів
Ви не змогли дверей повище змайструвати?»
«А міг, — старенький відповів, —
Та не хотів.
Не став ні їх перероблять, ні стелі:
Щоб як заскочили Сини,
Які б не мали там чни, —
Щоб уклонялись батьківській оселі!»

З КНИЖКИ
«ІЖАК, ТРОЯНДА Й СОЛОВЕЙ»
(1974)

СОЛОВЕЙ НА ДОТІ

Над Ірпенем — на кручі, на узліссі,
Де три берізки з-поміж трав,
Немов медсестри, юно підвелися, —
В руїні дот стояв.



Колись над ним ревіли бомбовози,
Колись вогнем він дихав, клекотав,
Тепер — гули вітри, шуміли грози
Та Соловей щовесно щебетав...
До нього стежечка крута біліла.
Хто йшов — спинявсь і голову схиляв...

Потрісканий, в рубцях, весь обгорілий,
Він край свій оглядав,
Як воїн, з бою уцілілий...
На тому доті Гава Солов'я й зустріла.
«Дивуюсь в людях одному,—
Сказала, крутячись круг себе,—
Давно не місце тут йому —
Взяли б та й розібрали на якісь потреби.
А так — ні черв'ячка у нім, ні тлі...»
«Ех, Гаво,— Соловей на те,— нещасна Гаво,
Нікчемні ж клопоти твої!
Дот — свідок мужності, звитяги й слави,
Любові свідчення до рідної землі!
Він силу в людях будить величаву,
Він юнь у наші дні
Безсмертним подвигом гартує,
Бо дот є дот. І по війні —
Воює!»

Що Гаві мудрість Солов'їв!
Напхати дзьоб — на це лиш Гава жвава.
А ти, ти дбай про внуків і синів:
Пильнуй і пам'ятки, і пам'ятники слази
Своїх дідів,
Своїх батьків —
Людина ж ти, не Гава!

БОБЕР-ГІПНОТИЗЕР

Натерпілась, намучилась старенька Ведмедця,
Зазнала й сорому, й ганьби —
І дітки вирости, і жити би, й веселиться,
Та де ж, як чоловік удавсь гіркий п'яниця:
Зап'є було — та й дві чи три доби.
Вже й ласкою і лайкою до нього,
Вже не впускала до барлога

(Доводилось йому в кущах всю ніч сидіть),

Не помагає — п'є Ведмідь.

«Не так вже й важко в цім зарадить лиху,—

Раз каже їй Зайчиха,—

Ось до Бобра пошліть.

Ви чули, хто такий Бобер?

Бобер чарує, він — гіпнотизер!

Чи курить хто, чи з болями якими,

До нього піде — все як лапою він зніме.

Пошліть, пошліть!»

Пішов Ведмідь.

Сходив він раз, вертається —

нічого,

Іще пішов —

не може й бачити хмільного,

Утретє — повернувся п'яний в дим!

Тут Ведмедиця і накинулася на нього:

«Куди тебе послала я? За чим?

До Вовка може? Чи в Лисиччину печеру?

Ну, де набрався? З ким?»

«А ми удвох,— мурчить,—

із гіп... з гіпнотизером».

Якщо відучуєш когось ти від лихого,

Лихе не мусить бути і в тебе у самого.

А ні — не діждешся добра.

Згадай Бобра!

ІЖАК, ТРОЯНДА Й СОЛОВЕЙ

«Я розумію Солов'я,—

Сич Іжаку мовля,—

В Троянду він закоханий без краю.

Чи ніч в саду, чи день сія —

Він все при ній, він їй пісні палкі співає.

А ти чом тут?» — «Люблю і я».
«Та в тебе й голосу ж немає!»
«Я від черви й мишей її оберігаю!»

СЕРЦЕ І ПЕРЕЦЬ

«Чого так приглядаєшся до перцю?
Не бачив зроду чи й не їв?»
«Мені нагадує він серце».
«Ти ба! А я від декого із лікарів,
Твоїх колег-братів,
Чував, що саме перець серцю й робить шкоду».
«То як сказати. Перець має тьму сортів,
Буває різного заводу:
Є — солодить,
Є — так перчить,
Що після п'ють і воду, і не воду!
Але отим, хто мудро ужива,
Кров розганяє, серце зігрива,
Дає здоров'я і — повіриш? — вроду.
Запам'ятай мій лаконізм,
Хоч він простіш простого:
Боїться перцю той, у кого
Ляклива вдача й нездоровий організм!»

А ти, сатирику, візьми собі в девіз:
Де б і коли не довелось трусити перцем —
Роби розумно те і з чистим серцем!

НЕФЕРТІТІ ІІ

Ну, кінозірка!.. Нефертїті, й край!
Їде — не йде, а творить вірші:
І спереду поглянеш — просто пише,
А ззаду — хоч читай!

Усе в обтяжечку, усе щонаймодніше,
Те — геть відкрито, там — іще видніше...
Так звабно бюстиком колише,

Так... Ай-й-йяй!

Жонатий друже, прич тікай!

А то: один її лиш погляд,

І ти не ти — моральний розклад...

Я сам попавсь був на гачок...

(Не так потьмарили парфуми,

Як біоструми...)

Отямивсь я, минув мій шок,

Дивлюсь і сам собі не вірю:

Я в неї у квартирі...

Неприбрані столи... гора пустих пляшок...

Повітря — жах! А як поглянув у куток,

А там... Худе, прив'язане до ліжка

За ніжку

Дитя... Жує брудшочий килимок...

Вона ж мені про долю, знай, жінок

(«Сім'я, ах, не дає красиво жити!»),

Про чоловіка, звіра, троглодита,

Що красень був, але пустий, як міх

(«Ах, він мене задовольнить не міг

Духовно...»).

А я вже до дверей тихенько і тактовно —

Хаміль-хаміль задком...

Вона спинила. Тиць мені альбом:

«Ви щось не в настрої. Узавтра буду ждати,

А зараз я хотіла б ваш автограф мати».

Я, мить подумавши, альбом узяв

І цю ось байку описав

(Автограф мій був сто двадцятим):

«Зозуля мовила Змії:

«Що, все плазуем по землі?!

Плазуй, плазуй, бо ти ж безкрила».

«Я діти доглядаю». — «Насмішила!

А я злітаю над ліси,
Я упиваюся краси...» —
«А діти ж де?» — «То там, то сям їх
розтулила».

На те Змія:
«Так що, кохать малят для тебе мука?!
Не птах ти, бачу, й не звірюка.
Ти — так, піщо! Кажу це я —
Гадюка!»

Більш Нефертіті не подав я і
знаку...
Цікаво, чи була їй байка до смаку?

ЧАПЛІНАДА

Так чи не так було — не будемо копатись;
Не в достеменності в цій байці суть
(Та й достеменність, як признати,
Усяко можна повернути).

Був, кажуть, конкурс...
Конкурс — знаменитий:
Хто краще Чарлі Чапліна зіграв!
Охочих назбиралось —
не злічити...

І всяк помірятись був рад.
А щоб до кожного підхід був об'єктивний,
Учасників не називали до пори:
Ні прізвищ, ні імен — лиш номери.
І стався, кажуть, казус там предивний!
Коли настав кінець веселій гри
Й оголосили присуд свій журі,
То Чарлі — сам великий Чарлі! —
Четверте місце лиш зайняв!

(Знайшлись в його ж манері спритники
зугарні).

Засумував митець, засумував...
Та Переможець, щиро й чесно,
Маститого обнявши, так сказав:

«Маестро!

Хоч першим я в почесному реєстрі,
Хоч став, сказати, героєм дня,
Я все ж не тішуся в надії,
Що притлумлю твое ім'я.
Я — ремісник.

І знаю, й розумію —
Мій успіх відблиском сія:
Удати бога — ще зумію,
Та богом стать не зможу я».

Яка самооцінка бездоганна!
Прижиться б їй і в нас не зле.
О, скільки б обняло, скажім,
Руданського Степана!
Але...

КРАСУНЯ І ПОЕТ

Поет пішов з Красунею до гаю
(Була весна — стохмільний дух),
Чи бралось на кохання в них — не знаю,
А йшли — і все цвіло навкруг:
Сіяло небо у сапфірнім світлограї,
І соловейко, гаю друг,
Аж захлинавсь, аж виливався геть до краю!
Було так гарно, любо так:
В руці дівочій розпускався мак,
Здавалось, все Красуні гімн співає...

О, мить свята, ти варта вічності у раї!
Свята, свята... Отак би йти, іти й мовчать.

Але чого і в раї не буває?!

Поет спинивсь. Щоб дівчину поцілувать?

Поет спинивсь, щоб вірші прочитать.

Поникли, змовкли маки пурпурові,

Все посіріло, зблякло все навкруг,

І почорнів зелений луг,

І соловейко — мов оглух,

І небеса померкли бірюзові...

То правду казано: велика сила в слові!

З КНИЖКИ «ЖАГУЧЕ КОХАННЯ»

(1977)

СМАРАГДОВА СИМФОНІЯ

Перед Тополею струпкою
Встать!.. Геть з голів брилі і картузі!
Струмить під небо повинню гінкою
Смарагдова симфонія краси!
І мариться, і чується, як за горою,
За незабутньою, за крем'яною,
Не рокіт синьої грози —
Гуркоче грім жорстокого двобою...
Я чую рідні голоси.
Я бачу: лави підвелись у Понизов'ю —
Гурчить броня, тріщать ворожі бліндажі...
Юнак, мій друг, залитий кров'ю,
Шле в чорні свастики вогнів ножі...
І падає. І смерть звиса у надголов'ю.

С м е р т ь

Кінець. Відвоювавсь. Дійшов межі.

С о л д а т

Зажди. Це не кінець. Ти бачиш: за туманом
Тополя в рідній стороні?!
Дай добіжу. Я лист лиш прикладу до рани —
І легше станеться мені.

С м е р т ь

То марновірство. Глянь: Тополя — чорна.
Гілля покручено, обпалено вогнем...

С о л д а т

Я добіжу. Вона пригорне —
І зелено під небо ми спahnem!
Над світом станемо. І світ увесь до краю
Оглянем орлім оком віч у віч.
Лиш так безсмертя я зазнаю
На перехресті злих сторіч!

С м е р т ь

То марновірство. Та й поглянь на себе:
В порохівім чаду,
Скалічений, подертий на виду,—
Хіба такого їй звияжця треба
Під цю біду?!

С о л д а т

Хто в серці серце носить тополине,
На того й жде вона щодня і щогодини.

Т о п о л я

Я жду тебе, мій сину, жду!

І він підвівсь і їй назустріч ринув...

Вам, хто у серці серце носить тополине,
Хто чує відгомін звияжньої яси,
Вам, юні, сміливі герої,
Цю байку шлю в нові часи!

Струмить у небо повинню гінкою
Симфонія безсмертної краси!

ЖАГУЧЕ КОХАННЯ

Гадюка покохала Їжака.
Як обіймала! Цілувала! Обливалась кров'ю!
І — що ж, кохання річ тонка —
І задоволена була любов'ю...

Ну й на здоров'я!
Кого ж було кохать — верткого Вужака?
Чи тютінку слизького — Слимака?!

КІТ І ПАЦЮКИ

(Байка-жарт)

Такий був делікатний Кіт, такого норову,
Що Пацюки на нім зробили зоодром.
За те й на пенсію випроводжали ж здорово —
Нагородили пінопластовим хвостом!

І все ж: не будь таким Котом,
Бо відгризуть ще й голову!

ЧЕРЕПАХА

Край берега спіймали діти Черепаху.
Що галасу, що радощів було!
Мерщій майнули у село —
У літеплі скупали бідолаху
Її замислились: яке зробити їй житло?
Чи на соломці спатиме, чи на перині?
Та хтось сказав, що люблять спати у піску.
Тож гостю поселили в хаті у кутку.

Пісок знайшли і їжу принесли в хустині:
Цибульку, огірки, шматочки ріпи й дині.

Але найбільш припав їй до смаку

Біленький хліб у молочку:

Глитала — панцир ходором ходив по спині!

Нараз,

Хоч ласощі були й під самим носом

І все, здавалось би, гаразд,

Застигла гостя, наче під гіпнозом...

Нікого і ніщо не поміча,

Щось заяскрілося в очах...

Еге! Почулась музика із приймача —

Так от що захопило розумаху!

Від того дня для слухача

Лились мелодії з програвача —

Бізе, чи Лисенка, чи Баха...

Поглянуть любо: як сприймала їх тімаха!

А ти? А ти все музику й поезію ганьбиш?

Лиш цифри й формули боготвориш?

Невже і досі, горопахо,

Ти в дечім не доріс до Черепахи?!

ТЕХНІКА

(Байка-жарт)

Не завжди техніка полегшує нам працю...

Придбав машину пральну Чоловік

(Купив би чорта з два, якби, признаться,

Не гризла Жінка цілий рік:

«І довго ще мені згинаться,

І довго ще вкорочувать свій вік?!

Мені прання — як шприц під бік!»).

Купив. Додому приволік.

«Ге,— дума,— є для Жінки цяця.
Полегшає й мені».
Аж ні.

«Ти знаєш, муже, я пройшла не ті науки,
А в техніці ні бе ні ме, ні ані-ні,
А ти механік. От кому і карти в руки.
Та й це не хитра штука:
Сюди ось воду наливај,
Сюди білизну накладай,
Отут вмикај
І все — давай, давай!
А сам лежи собі, немов на дачі,
Пали, дивися телепередачі».
Так легко стало Чоловікові... Хоч плач!
Тепер він зам, і нач,
І квач, і прац,
І навіть — натирач
(Бо є вже техніка для стелі
й для підлоги!).
Засмикавсь неборак, охляв...
І молить бога,
Щоб десь якась учена голова
Не винайшла, бува,
Машини, що жінкам би мила й ноги...
Далася ознаки технічна допомога!

СУТЬ І СУЄТА

Щоб глибше вивчити людину,
Дознати потайний її заряд,—
Зробили вчені апарат.
Маленький.

Не якусь махину.
Із вигляду — ну, шапка-ковпачок.
Легка. Красива. Модна:
В ній датчики — щоб фіксувати кодно
Найменший порух сил, чуттів, думок...
Як слід було й чекати,
Знайшовся й Чоловік,
Що згодивсь (не без плати)
Носить ту шапку рік.

Рік проминув і — результати:

1. Військові здібності — Наполеон.
2. Самозаглиблення — Спіноза.
3. Абстрактне мислення —
Ейнштейну втер би носа.
4. Дар красномовства — Цицерон.
5. Енергія — сто раз оббігти 6 міг планету.
6. Дар творчості — задатки генія-поета...
Міг стать Довженком, Рафаелем міг,
Роденом, Корольовим, Бучмою-артистом,
У цирку — видатним еквілібристом...
Не перелічиш даних всіх.
І це у Чоловіка геть простого...
О відкриття!

Жаль тільки: з даних тих ніякого пуття,
Бо то — лиш виміри уявлення пустого,
Що ними Чоловік усе життя
Вимірював себе самого.
Енергія, щоправда, все ж була.
І немала...

Та що із того?
На злість і заздрощі пішла:
Невдаха не терпів же успіху чужого!

МЕТАМОРФОЗА

До шлюбу, надто ж після шлюбу,
Та ще й вдовою ставши, все вона пройшла:
І Крим, І Рим, і мідні труби
(Є дані Парубоцького одного клубу,
Що далеченько й поза трубами була),
Та ось перелюди і перелюби,
Яким і несть числа,
Урвались. Старість налягла
(Не та вже хватка і не ті вже зуби!).
Всі сучині сини,
Всі дженджики і джигуни —
Чи любо, чи не любо —
Покинули її. (Не надяться вони
На фальш косметики і старощів потуги!)
Ні подруги у неї, ані друга...
Тоді-то й залунав скрипучий голосок:
«Ота з отим до ранку застоялась!»,
«Ота з отим ховалась у садок!»,
«Ота з отим, їй-богу, цілувалась!»,
«А ту вже тягне на солоний огірок!»
Все відала. Все знала.
Совою ж цілу ніч
На хвильку не склепляла віч —
Знай, стежила та підглядала
(Та нишком слинку й жовч ковтала —
На більш-бо зась!).
«І що за молодь повелась?! —
Усюди вдень гукала.—

Де чувано таке,
Щоб молоде іще, зелене,
А цілувалось?! Нене ж моя, нене...
З такими щось вершить?! Це діло нележке!»

Стоп, стоп! Зійшов я на слизьке:
Один знайомий супиться на мене,
Колись він — ой було, було...
Тепер же він — моральне джерело!

НЕБЕЗПЕЧНИЙ ЗЛОЧИНЕЦЬ

(Мабуть, детективна байка)

ПРОЛОГ

В будинку відпочинку «Трудівник»,
Як всі трудящі й нетрудящі спали,
В нуль-нуль годин
І сім хвилин
Почувся крик:
«Прокляття! Обіктали!»

РОЗДІЛ I

Міліція і розшук — на ногах!
Майор Синьцов і підполковник Мах
Пости розставили. Мости заблокували.
Все небо в нагляді. В кущах —
Секрети. Ідуть шифровки і сигнали..
Не те, що птах,—
Комар не пролетить! Жучкам нема щілини!
В той час...

РОЗДІЛ II

Поважний з вигляду Мужчина
В будинку відпочинку розійшовся — страх!
Без тями біга, рве собі волосся...
Але відомий детектив Мефодій Тьося
Уже шурує по кутках.

РОЗДІЛ III

«Що вкрали? Гроші?» — «Гроші — то б дрібниця!»
«Виходить, золото?» — «Загнув!»
«Секретний винахід?» Мужчина мов не чув.
«Державна таємниця
Дісталась в руки шпигуна?..»
Мужчина зупинивсь. Скрутив три пальці:
«На!»
Тут Тьося...

РОЗДІЛ IV

Але вже в дверях —
Майор Синьцов і підполковник Мах.
«Продовжуйте», — Мефодію сказали.
«Так що ж, кінець кінцем, украли?»
В Мужчини змійка на губах:
«Що», «Що»... — Враз очі налилися кров'ю, —
Час! Мислення! Здоров'я!»
Всі переглянулись по тих словах...

РОЗДІЛ V

«Спокійно. Не хвилюйтеся. Не треба, —
Майор Синьцов взяв слідство все на себе, —
А то до мислення й здоров'я вже дійшло...
Конкретно: що і як було?»

«А що розповідать, коли аж душить зло?!
Мене він утуманив. З ранку і до ранку
Душив, інтригував, заводив у тупик,
Всю шайку показав, і шефа, і коханку...
Не знав я сну, вечері і сніданку...
Я схуд, мій добрий настрій зник!
А що шахрай підсунув наостанку?
Що дав мені на розум?.. Пшик!!!»
«Так хто ж той аферист, той махінатор?»
«Хто», «хто»...— аж заревів Мужчина: —
Аватор!!!»
В куток жбурнув товстенький том якийсь —
і в ліжко брик...

Е П І Л О Г

Такі злочинці в нас були і, певно, будуть —
Не досяга ж їх кодексу рука.
Таких ніхто ніколи й не шука,
Ніхто суворо і не судить...
Так, так! І навіть — кри-ти-ка!

ДЕЛІКАТЕС

Андрій Васильович уранці прихворів.
Було не що — звичайний нежить.
Не кликала Дружина лікарів —
Сто грамів тицьнула, щоб пропотів.
«Пусте,— сказала,—
хоч не гріх би й перележать».
Але в конторі... Кіт лиш муркотів:
Підлеглі пострілом розсипались по місту!
Один перед одним,
Як перед чимсь лихим,

Хапали все, що можна пити-їсти.
В кімнаті хворого нема де сісти,
По коридору не пройти:
В кутках, на підвіконні — мед, ковбаси,
Цукерки, помаранчі, дорогі торти...
Зійшлися всі. І потай ждуть завбази,
 Бо то був хімік, то — пролаза!
 Той може роздобути й принести
 Із полюса свіженькі ананаси,
 В пісках Сахари спійману форель...
Та ось і він. Всім одлягло відразу:
 В руках — самий портфель...
Не гнувсь дугою, витягся в голоблю.
Та як портфель гармонькою розвів —
 Недужий аж розцвів.
«Оце воно! — гукнув. — Оце таки сподоблю!
 Ум... Смакота! Здається, вік не їв!..»
Що ж той приніс? Що хворий уминав аж прів?
 В мундирах спечену картоплю.

Митець? Що скажеш — екстраклас!
 Та я веду тут не до того.
На іншого поглянеш інший раз:
Енергія, талант, кмітливість — як ні в кого!
Йому б таке вершить для майбуття!
 А він лакузить все життя...
 В ім'я чого? Заради чого?

НЕВДАЛЕ ЗАЛИЦЯННЯ

Вона ішла — не те тут слово,
Вона пливла — не той це звук.
Вона в'юнилась загадково,
Вона звивалася шовково,

Лиш каблуки — стук-стук, стук-стук...
Ех, Морячок і вшкварив же за нею —
Полундра! Загорілася любов!
Роздайсь, бульвар! Роздайсь, алеє!
Аж іскри-бризки з підошов.
«Красуне! Стій, спинись, благаю,
Скажи: де шила брючки-кльош?»
Вона лиш стегнами вихає,
Лиш б'ються кучері об макінтош...
А флот руба, як та піхота,—
Нагнав. До безкозирки руку приклада.
І остовпів, розкривши рота:
У неї — боже! — борода!..

Ох, завелися, завелися ж кавалери!..
Поглянеш тільки — ахнеш, брат:
Жіночі рухи і манери,
Жіночі форми в акурат.
То як жінкам на те й дивиться?!
Вдягли штанці й собі вони.
А вам, піжони-джигуни,
Тепер нема чого кривиться:
Щоб хоч якась була різниця,
Вдягайте, хлопчики, спідниці —
Не заслужили ви штани!

ЛЮБ'ЯЗНА БЕСІДА

Колись — ця розповідь стосується села —
Удома кожна жінка хліб пекла.
Можливо, що деінде так воно й понині,
Та загалом піч службу відбула:
Купуем хліб у магазині!
Тоді ж, як часом стрілись господині,--
Вже мова і зайшла:

«Маринко, добрий день, оце я хліб спекла.
Вдалась опара, добре й замісила —
І вийшов... я тобі скажу, пухкий-пухкий...
Повіриш — ну, як вата!»
«Йї не говори. У тебе завжди хліб такий,
Із Ольжиним не порівняти:
Оце вгощала... Коники ліпи — глевкий».
«Е, то ще що! Поїла б ти в Тетяні!
Кислющий... Ні зжувать, ні проковтнуть.
А, бач, сім'я — як перед смертю трутль.
Та кинь собаці — пес і нюхати не стане...»
«Тсс!.. Дивися, он чорти її сюди несуть...
Добридень, кралечко, Тетяно дороженька!»
«Підходь, підходь, розваж нам бесіду, серденько!»

Брати мої, писучі молодці!
Що вам нагадують розмови ці?

ВІДДЯКА

«Хай хто і що мені не каже,
Сьогодні в нас найперше зло —
Нема чого таїтись — кража!
Такого ще у лісі не було...
Раніш — траплялось, крали у громади,
Тепер же — і сусід в сусіда краде.
І хай би з голоду, а то наживи ради!
Пора кінчати. Годі. Допекло!» —
Ведмідь не встиг своє договорити,
Як дехто вже й шуміть:
«Неправда!», «Наклеп!»,
«Перебільшує Ведмідь!»,
«Не можна всіх уряд голити!»

А Мишка стиха: «Красти — треба вміть».

А Тхорик теж: «Не треба гав ловити!»

«Заждіть, заждіть —

На пень забралася Лисиця.—

Таке верзти, скажу я, не годиться.

Ну, може, хтось колись та щось і вкрав,

Так то ж давно було й дрібниця.

А нерозважно кип'ятиться,

Та ще й ганьбити ліс — нема підстав.

А ти, Ведмедику, одразу бити в дзвони...

Є сторожі, спасибі, в нас, і є закони!»

«Я всіх і не ганьблю! Я ще не все сказав...»

«Облиш, облиш. У нас немає часу

Такої пізньої пори

Вислухувать словесні викрутаси»,—

Сказала й подалася до нори,

Щоб підвечерять ласо.

Прибігла. Рилась, порпалась в пилу...

Аж хтось її м'ясце (накрадені запаси)

Підчистив геть — як під мітлу!

Щоб Лиска з горя не вдалася часом

В печаль-зневіру немалу,—

Я про запас припас моральку вдалу.

Ге, де ж вона?.. Рятуйте — вкраля!

КРИЛАТІ СЛОВА ГАЛІЛЕЯ

«Оце так новина!

Що робиться на світі!

І все ж бо крутиться вона...»

Слова, що здавна кожен зна,

І навіть діти.

Їх що, не говорив ніколи Галілей?
Приписка то біографів?.. Гей-гей!
Отак один, коли про це дізнався,
Отетерів, за голову узявся —
Це ж може статись, що й мені
Хто-небудь щось таке припише,
Чого не думав я і в сні?!
А Галілей з портрета на стіні:
«Чом зворохобивсь, важко дишеш?»
«Та як-таки!»
«Вгамуйся. Будем без амбіцій,
У тебе все стоїть на місці.
Не бійся — я читав твої книжки!»

ДЖОКОНДА І НАПОЛЕОН

Творінням дивним Леонардо
Прикрасив спальню Бонапарт —
Блюзнірство, гідне б ретрограда!
(Що ж, із мистецтвом безпардонні бонапарті,
Та хто з них «Монни Лізи» варт?!)
«Я виграв бій! Я витяг знов щасливу карту!
Так буде завш. І це не жарт.
Не посміхайсь дарма, мадам Джокондо! —
Так, повертаючи з боїв назад,
Лукав щораз Наполеон Джоконді гордо.—
Моя імперія покриє світ,
Всі пензлі світу слугуватимуть у мене!
Ти чуєш, як шумлять полків моїх знамена
Від хвиль варязьких до прадавніх пірамід?!
Хто в славі вищивсь більш? Назви його імення!
Аттіла? Цезар? А чи Вінчі геній,
Що звів тебе на це ось полотно?!

Не знаю рівні я на всій землі злиденній!» —
Зухвалець панував. Пив славу, як вино.
Здавалось, вік лунати похвальбі шаленій...

Та вдарив грім Бородіно —
І впав додолу галльський ківер...
За знаменом хилилось знамено,
А крижаний московський вітер
Розвіяв хміль, і чвань, і славу заодно!

Нема імперії. Запався й слід.
Безумець у ганьбі скінчив дорогу.
Джоконда ж дивиться у світ
І загадково посміхається до нього...

МИСЛИВЕЦЬ І ТИГР

В дрімучій хащі, на галяві,
Смертельний розпаливсь двобій.
Хвилина — й возвістять струмки криваві,
Чи звіру смерть, чи силі знемогти людській.
Вже над Мисливцем зведена убивча лапа.
В обличчя диха пащі жар.
Та блиснув ніж... Удар!
І пада Тигр. І кров гаряча капа...
Утерши піт холодний із чола,
Ув очі ворогу дивився переможець.
В них стільки люті, зненависті, зла,
Що й передсмертна мла
Їх загасить, здавалося, не зможе...
Огляньсь, Мисливий! З-під кущів
Повзе Змія. Не жди собі пощади!
Та пізно! Пізно! Смертний час наспів.
І переможець сполотнів.

І поряд з недругом недавнім пада...
«Ми вороги,— озвався Тигр,— палив нас гнів,
Не поступилися ми стежкою своєю,
Та чесно бились ми: на лютість лють.
Тож я горджусь: вже краще Тигром хижим будь,
Аніж огидною підступною Змією».

ПОВІСТЬ ПРО ГОРОБЦЯ,

а повніше б так:

ГЕРОІЧНА ПОВІСТЬ або ж ВЕЛИКА БАЙКА

про славного-преславного

СТРИБУНЦЯ ГОРОБЦЯ,

його діяння, помисли і почування

(1975)

Пам'яті батьків моїх,
що так любили «ЕНЕІДУ»



З А С П І В

кось я уранці-рано
Сів писати при вікні.
Аж Горобчик — пурх неждано! —
Опустивсь на бузині,
Наче в казці або сні,
Сів і крильця склав старанно,
Втерсь і каже так мені:
«От, дивись, усе мізкуеш,
Без кінця плетеш рядки,
А над чим, спитать, мудруеш,
А про кого ті байки?!
Знай, про Левів гишногрових,
Про Лисиць і про Вовків,
Про Куниць та Киць красивих,
Про Ведмедів і Слонів...
Що не день — те саме знову!
А про нас — хоч би там слово,
Хоч би кілька добрих слів!
Не заради кпини-сміху,
А на радість, на потіху
Всіх моторних Горобців!

Чи гадаєш: наш брат-птиця
У герої не годиться?
Ой, скажу тобі — дарма!
Нас же всюди тьмуца тьма!
Ми не крупні, ми маленькі,
Не з цяцькованих, сіренькі,
Та хоч в кого запитай:
Чи негода, чи морози —
Горобець не віша носа,
Не тікає в Теплий Край.
Він живе, де жити має,
Діток плодить та кохає,
У турботі день за днем.
Якщо весело — співає,
А як тяжко — що ж, зітхає
Й цвірінчить: «Переживем!»
От про що писати б варто.
Тільки, знаєш... без брехні!
Хочеш — буду помагати,
Розповім тобі багато —
Все згодиться на пісні.
Я погодивсь. І не жартом.
Що ж робить тепер мені?
З чого, як мені почати?
Чи назад, в кущі втікати?
Ні! Як кажуть, взявсь за гуж --
Не стогни, що ти недуж.
Треба пісню починати!
Не гучний це буде спів.
Хай! Про славу дурень мріє,
Півень піє, як уміє.
То й почну не про Слонів,
Не про Тигрів та Вовків,
Не про Киць, Куниць вродливих,
Не про Левів пишногрових,—
Героїчна повість ця

Про одного молодця —
Славного,
Преславного
Стрибунця
Горобця
!

ПІСНЯ ПЕРША



Жив та був давно-недавно
Жвавий, бравий молодець —
Всюдисущий Горобець.
Жив не так, щоб гучно-славно,
Жив попросту, як умів,
З року в рік і чесно, й справно
Лад в своїм гніздечку вів.
Не лишав його ж ніколи,
Хоч і терсь по всіх краях!
Облітав і гори, й доли,
Був і в кігтях, і в руках,
У сильці і в пазурах,
В клітці був і в сутичках;
Знав — і добре! — що то ворог,
Що то шріт, вогонь та порох —
Стріляний вважався птах.
Не йому питать про голод,
Не йому казать про холод —
Був на всяких він хлібах.
Та ні в щасті, ні в стражданні
Ним не скривджений ніхто.
Тим і мавсь він в честі й шані —
Словом, всі анкетні дані
Мав Горобчик наш на сто!

У житті буває всяко:
Часом з квасом, часом з маком.
А бува, звичайно, й так:
Пив би квас та їв хоч мак!
Не страшні ніякі хмари,
Долі каверзи й удари
Для отих, як той казав,
В кого подруга до пари.
А таку Горобчик мав!
Не сварлива, хоч не тиха,
Від зорі і до смерку
З ним труждалась Горобчиха...
Всім би жіночку таку!
Менш було б у світі лиха!
Тьху, тьху, тьху! Була вона
Чесна, праведна жона.
Це не з тих, котрі з гніздечка
Норовлять кудись гайнуть,
Перед кимсь хвостом крутнуть
А чи й скочити у гречку.
Ні. Палке її сердечко
Билось тільки одному —
Чоловікові своєму!

Де шумить щоніч тополя,
Звідки видко простір поля,
В стрісі теплий край села
Нелукава, щасна доля
З Горобцем її звела.
І жили вони, як знали,
Межи клопотів земних.
Ну, бували там скандали
(Хто, скажіть, живе без них?),
Та, дивись, вона змовкала
Глядь — і він уже затих.
Обкрутнуться, схаменуться

І — носочок до носка —
Цвірінчать уже, сміються,
А не так, як у Грака.
Там... Як візьметься Грачиха:
«Қар!», та «Қар!», та й знову «Қар!».
День і два — та бий же лихо!
Грак літає, ледве диха —
Хоч тікай повище хмар!

Але зараз буде мова
Не про сварки, не про це.
Тут про інше йтиме слово.
От бува: живуть зразковѡ
(Тьху! — чиновницьке слівце!)...
От бува: живуть чудово,
Носик в ніс, пірце в пірце.
І чого лиш в них немає!
Всяке лихо їх минає,
Доля пестить вітерцем...
А пригляньсь — живеться нудно,
Ім чогось не вистача.
Сядуть вдвох — на серці трудно,
Глянуть в очі — сум в очах.
В чому річ? Яка причина?
Що за диво, що за знак?
Мучивсь так і Горобчина,
А тим пач його дружина:
Щось, мовляв, у них не так.

І нараз — не та картина!
Все змінилося... Та як!
У ясну, погожу днину,
В добру, радісну годину
Споконвічне, осяйне
Диво сталося дивинне,—
По-земному не земне!

Народилось в них дитятко
(З трьох яець, на жаль, одне) —
Невеличке гороб'ятко,
Голопузе і смішне!
Спинка в нього волохата,
Пух на крилечках малих.
А ротате ж, головате,
А що втішне — й не сказати,
Ніжками все дриг та дриг!
Тато радий, мама рада.
Так радів було і я.
Діти ж — втіха і розрада.
Без дітей — яка сім'я?!
Без дітей... Та що казати!
Нащо й ряст отой топтати?
З дітьми — й хмара нам сія!

А тим часом є — гадають,
Як би так прожить життя,
Без дітей щоб, до пуття.
Бідні, бідні! І не знають,
Як себе тим окрадають.
Прийде в старість каяття
І не буде вороття!

Я згадав би тут Зозулю,
Та боюсь придбати гулю —
Страх сусідка в мене зла.
Ще на себе все це прийме.
Ясні очі з лоба вийме.
Вже пригодонька була.
Втім, були ще гірш діла!
Чорт смикнув мене дая маху —
Раз я втнув про Черепаху,
Про безкрилу костомаху,
Що хотіла стати птахом

І просила Журавля
Піднести її у небо...
Чи ж писать була потреба,
Бідна голово моя?!
Як зійшлись у мене в домі
Щирі друзі та знайомі:
«Це про нас ти так зложив?
Ми,— кричать,— тебе любили,
Скрізь байки твої хвалили,
Ти ж нам он як удружив!»
Як лишивсь я тільки жив!
Настраждавсь я неповинно.
Цур йому ж та й пек ще раз!
Я цю розповідь покину,
До Горобчика полину:
Що там? Як там у цей час?..

Лиш відкрило оченятка
Голопузе Гороб'ятко,
Зразу в крик: «Чвілінь! Чвілінь!»
Тобто так сказало: «Татку,
Нагодуй мене й зодінь!»
Батько глянув, засміявся:
«В кого ти такий удався?
Еч, веселий чоловік!
Хай же,— каже він до сина,—
Хай щаслив твій буде вік!»
А вже мати, а дружина...
Не присяде й на хвилину,
При гніздечку скік та скік —
То пригорне що є сили,
Примовляє: «Мій синок,
Қарапузичок мій милий,
Мій веселий голосок!»
То поправить десь пір'їнку,
Щоб не муляло у спинку,

То підстелює пушок —
Щоб не змерз, бува, бочок,
Рада б небо прихилити,
Рада б зорями укрити,
Тільки б ріс як слід синок.
Горобець надувсь пихато —
Як-не-як тепер він тато!
І сказав: «Ану, стара,
Кинь над сином упадати —
Ймення сину дати порад!»

Ймення дати! Дочці чи сину!
Хто цей час не пам'ята!
Урочиста славсь, хвилино,
Слався, радосте свята!

Як оце і Горобцеві,
Кожній неньці та отцеві
Душу сповнює чуття:
В них найкраще ж бо дитя!
А ростиме ж найщасніше,
Найсильніше, наймудріше,
Краснем з ніг до голови;
Не абищо, не ледащо,
А в шанобі, а путяще —
Тож красиво й назови!..

Що ж, гріха нема — найкращі
Дітки навіть у Сови.

Тож сидять вони й міркують,
Голубками, знай, воркують.
І сказав насамкінець
Прещасливий Горобець:
«Я, стара, отак гадаю:
Ймення наше бути має.

Нам не треба тих дурниць:
Звать не будем Пеліканом,
Какапо чи Турухтаном—
Личить те для різних птиць,
Що живуть за океаном.
Ми ж свого назвем Іваном
Або ще простіше — Гриць».
«Гриць то й Гриць. Я згодна»,— стиха
Відказала Горобчиха.
Бач, як мирно все зійшло.
В них-бо тещі не було.
А була б вона... Ім'я те —
Не кажи й не говори —
Довелося б вибирати,
Може, місяць, може, й три.

Горобчиха знов до сина,
Горобець же — тільки пурх! —
Наче хто з-під стріхи кинув,
Виліта на тополину,
Сів і враз на весь свій дух:

«Гей, Дрозди, Щиглі, Синиці,
Гей, Вівсяночки й Шпаки,
Гей, невтомні трудівниці —
Чепурушки Ластівки,
Гей, Качки, Сороки, Гуси,
Чаплі, Одуди й Граки,
Й ви, Зозулі й Чорногузи,
Й ви, запеклі сажотруси —
Чорнороби-Галочки!
Гей, Стриженьки бистрокрилі,
Перепілки й Кулики,
Горлички, сумирні, милі,
Дрофи, Соби, Чаечки,
Соколи, Орли могутні,

Жайворонки-співаки,
Сиворакші й ви, славутні,
Голосисті Солов'ї,—
Всі, хто пару крилець має,
Друзі щирії мої,
Хто літає і стрибає,
Хто живе та поживає,
В стрісі, в полі, в тихім гаї,
В нашім добрім, славнім краї
Де нас гріє, де нам сяє
В небі сонечко ясне,—
Слухайте усі мене!
Слухайте усі мене!
В мене радість превелика,
В мене радість не яка:
У гніздечку повно крику —
Маю, друзі, я синка!
При такому, значить, ділі
Нам і випити не в гріх,—
То й запрошую з неділі
На бенкет до себе всіх.
Всіх, як є, на честь усіх!!!»

Вість оту вчува Сорока
(Саме порпалася збоку),—
Підхопила й понесла
Попід стріхи, на тиночки,
На вишневії садочки,
Аж на самий край села,
Аж на води, аж на броди,
На стежки, на переходи,
На левади, на луги,
На крутенькі береги
Ще й на темнії діброви,
Де живуть Сичі та Сиви —
Вість дійшла до всіх границь!

Так дізнався від Сороки
Світ великий, світ широкий
Про подію до дрібниць,
Що в Горобчика Стрибченка
Син знайшовся Горобченко —
Славний
І преславний
Гриць
!

ПІСНЯ ДРУГА



Якщо доля дасть дитинку,
Дасть на неї і частинку,—
Люди кажуть так чомусь.
Скільки правди в цім — не знаю
І судити не берусь.
У птахів же —— присягнусь! —
Приказок таких немає.
В них як полку прибуває,
То вже крилець не згортай,
Манни з неба не чекай,
А махай, махай, махай —
Сам ту манну добувай!

Горобець відчув це швидко.
В Горобця тепер турбот
Повні лапки, повен рот:
Роздобутки, розпожитки,
Те та се — минає день.
Де, скажіть, тут до пісень?!

Грицик ротик роззявляє,
Істи-пити вимагає,—
Устигай подать лишень!
Черв'ячків отих маленьких,
Хробачків та павучків,
Мушок, лялечок, жучків,
Різних гусениць м'якеньких
Ість-глитає — не злічить,
Аж за вушками лящить!
Батько-мати тільки й знають
Навперемінки літають,
Вкотентовують синка...
То вже доля в них така:
Спородили — дбати мають.
Не доспи, бач, не доїж,
А дитиночку потіш.

Але все ж, але одначе
З тих трудних житейських справ
Горобець старий не плаче,
Та й чого б він плакати мав,
Він літа, стрибає, скаче.
«Не про нас життя ледаче!» —
Ще отець йому казав.

Між гармидеру та шуму
Горобець лиш думав думу:
Як би так його зробіть,
Щоб утнуть бенкет на славу,
Щоби всіх удовольнить —
І Сову, скажімо, й Гаву
(Не хотів він рід ганьбити).
Клопіт клопотом, відомо,
А проте і в Горобця
В грудях, ясно, не солома
І не прілий пук сінця.

Серце, ясно, є і в нього,
У Горобчика малого.
Є й душа. Душа — гей-гей!
Не якась там із лопуцька —
Хочеться і їй по-людськи
Привітати своїх гостей!

На дорогах, в лісі, в полі,
За комбайнами, в stodолі,
Круг комор і на токах
Скільки зерна часом гине...
Що та думає людина!
Як поглянуть — прямо жах.
А спожить його дбайливо?
Не якогось чуда-дива —
Мали б люди море пива.
Що там море — океан!

От про це-то серед ночі,
Не склепивши думні очі,
Міркував наш сіроштан.
Міркував, бо мав свій план.
Мав, бо він, згадавши неню,
Її примовку згадав:
«Пиво варять із ячменю,
А не з квітів або трав».
«Так чого ж нам сумувати? —
Засміявсь Горобчик-тато.—
Що ж я голову ламав?!
Нам лишилось небагато:
Перше,— взнати-напитати
Десь маленьке озерце;
Друге,— взятись назбирати
Завалюще зеренце;
Третє,— пий усмак пивце!
А про закуску не страшно,

Мали б випить — ось що важно!
Люди ж он як часом п'ють:
Знайдуть хвостик від камсички,—
Десять душ по черзі ссуть,
А наллються аж до гички!
І, дивись, живі, не мруть.
І в гостей же совість буде,
Прилетівши звідусюди,
Щось не щось та принесуть?!
А тепер за нами слово.
Завтра праця, завтра в путь!
І пора,— Горобчик мовив,—
Перед працею й заснуть».
Під горою крем'яною,
Геть подалі села,
Оксамитом, яр-травною,
Квітом дроку, звіробою,
Чебрецем та кропивою
В тихім закуті цвіла,
Мов незаймана дівчина,
Припадь сутінка — долина,
Невеличка й немала.
Квітів там — хоч малювати!
Не злічити квіточок —
Сніжно-білих, жовтуватих,
Жовтих, синіх, синюватих,
І червоних, і крапчатих,
І бліденьких, і строкатих —
Наче в небі зірочок!
Там побачиш ти й ромашку,
Мак, блавати і катран,
Сон-траву та білу кашку,
Нечуйвітер і оман...
Недаремно ж у долину
Юні пари часто йшли —
Там вінки собі плели.

Там і я зустрів дівчину
(Все зрина, немов з імли).
Пам'ятаю: небо чисте...
Чорні коси... Блиск очей...
А над них — вінок барвистий,
А на серці так огнисто,
Так щасливо, що з грудей
Пісня рвалась голосисто!
Де все ділось?.. Гей-йогей!..

При долині урочисто
З прапрадавньої доби
Вільно так, широколисто
Височіло три дуби,—
Три поважні, думовиті,
Мудрі лицарі-діди,
Що всього зазнали в світі:
Бур, негоди і біди.
Ніби так: ішли з чужини
Попід рідні небеса
Та й спинились край долини,
Та й сказали з подивини:
«Що краса, то вже краса!»
І стоять, схиливши чола,
Думу думають свою...
Миле все їм наоколо,
Любо в рідному краю!

От туди-то, в ту долину,
Поранесеньку, чим світ,
Наш невтома Горобчина
І наладив свій політ.
Сотні зим і сотні літ
Між дубів було озерце.
Глянуть — радується серце!
В тіні, між навислих віт,

Чисте, чисте, ще й глибоке,
Мов блакитне блисло око...
Що в нім — сонце чи гроза?
А вода ж — немов сльоза!

В Горобця співа сердечко:
«Ой у полі озеречко,
Там плавало відеречко».
«Це воно,— сказав,— якраз!
Все. Порядок. Праці час!»

І гайда він курсувати
З поля в поле, знов назад,
По чотири-три зернята
Все носив, раденький-рад.
Піт котився, наче град.
Як по-нашому б сказати,
Норм із п'ять давав зараз.
Отакий в труді крилатий
Панував ентузіазм!
У людей би вже хутенько
Появились би статті,
Фото всюди! А Ен-ненко
Вірші вже б стругав пусті.
Горобця ніхто не бачив
І ніхто не прославляв.
Він собі трудивсь добряче —
В озерце ячмінь вкидав.
Вже ж і хмелю як додав:
«Пошабашимо, козаче,—
Сам до себе проказав.—
Нам тепер спочити треба.
Хай пивце переграва,
Смак та міцність набува».
І звалився, і просто неба
Захропив — зів'янь трава!

Хай хропе, відпочиває,
Пиво грає, виграє,
Все як слід нехай іде.
Ми ж, неначе ненароком,
До матусі скинем оком:
Чи яку-таку веде
По-жіночи, гарно, ловко
Горобчиха підготовку,—
Смажить, парить і т. д.?

Позаяк вона вже мати —
Жили тягне всі синок,—
Ій злетівсь допомагати
Гурт веселий пташечок:
Дві Чечітки, три Синиці —
Три двоюрідні сестриці,
П'ять сусідок Ластівок —
Нецілованих дівок,
Веселенька молодичка
(У соку!) Перепеличка
(Знатно ж носить свій задок!),
Зграя Іволг невеличка,
П'ять вродливих Чаечок
Та стара-стара Шпачиха,
Що була удатна, з лиха,
Рихтують гостям бенкет —
Знала звичай-етикет
(В клітці довго пропадати
Довелось їй у людей:
Що за чим і як подати —
Надивилась тих речей).

Всі взялись і дружно й шпарко,
Вкупі, разом, гуртомá.
Ім було і втомно, й жарко,
Та трудились недарма:

Назбирали, наносили
Що лиш можна їм було.
Обгасали, обтрусили
Поле, річку, гай, село.
І, дивись, не кепські справи —
Мали закуску на славу!
І м'ясиво, й фрукти, й трави —
Пожиточні різні справи.
Стане всім, на всю рідню!

Ось вам копія з меню:

Зерна жита і пшениці,
Конюшини та бобів,
Проса, гречки, сочевиці,
Кукурудзи всіх сортів.
Назбиралося нетрохи
У тугих стручках гороху.
Був ячмінь добірний, мак
(І у маківках і так);
Сім'я малося льонове,
А було і з конопель
(Хай смакує Журавель),
Ще й насіння гарбузове,
Горобцям — соняшникове
(В шкірках вишень та морель);
Зеренця були свиріпи,
Був начищений овес...
Та й не тільки тих чудес!
У шматках картопля, ріпа,
Морква, бруква та буряк,
Огірок, кавун був, диня
(Ласий страх до неї Грак),
І капуста — біла й синя —
Не злічить всього ніяк!

Далі фрукти йшли: ожина,
Груші, яблука і глід,
Не купована малина
(Любить дуже Щиголь-дід),
Терен, сливи, журавлина,
На любителя — паслін,
І шовковиця, й калина;
Принесли за сотні гін,
Розстарались і маслини,
Вовчих ягід і бруснини,
Агрису і полуниця,
І черешень соковитих,
І суниць, медком налитих...
Був, нарешті, виноград,
А йому ж усякий рад!
Що б не їв хто,— неодмінно,
Як Шпачиха запевня,
В рот потраплять вітаміни:
А, В, С... і аж до Я!

А тепер я вам сумлінно
Предковіцьку і нову
Ядь назву уже серйозну,
Більш тривку, вітамінозну —
Я м'ясиво назову.
Тут було, щоб не збрехати,
Слимаків із три кагати,
П'ять кагатів жирних мух
(Та таких, що тільки ух!).
Все продумано, за планом
Заготовлено старанно
Купок... надцять павучків,
Мошок, мушок, бігунців,
Кузьок, коників, личинок,
Жужелиць, комах-їздців...

Ох, зроблю перепочинок,
Бо, їй-богу, аж упрів.

А були ж — нагрію чуба! —
Довгоносики й рачки,
Оси, гедзі, хробачки,
Короїди-дуболюби
Й водолюби-віслючки.
Гусінь теж була. Й не звична,
І тоненька і товста,
І жирненька й дієтична,
З візерунками й проста.
Хоч учених книг не мали,
А доладно зготували
Із мурах, комашечок,
З білих їх подушечок —
Солоненький фаршмачок!
Із метеликів барвистих
Вийшло витівок аж триста.
А з маленьких бігунців —
Тисяча одна і пів.

Комара гуртом спіймали,
Для гостей не шкодували —
Закололи комара!
Вийшло з нього солонини
Превеликая гора,
Пудів з десять лагомини,
Смальцю пудів півтора.

Ще, сказать для інтересу,
Мались коників задки,
Крильця мух з пергою беза
Й рогалів-жучків пупки.
А були ж делікатеси...
Ой-йо-йой делікатеси —
Комашині язички!

Все було. Окрім одного
(Промаш трапилась така),
Крім пташиного простого...
Здогадались?.. Молочка!
А все інше, все останнє —
Не як в нашім ресторані,
Де в меню тьма-тьмуца тьма,
А спитай — «Було — нема».

І сказали робітниці
Породілі, їх сестриці,
Поклонившись на звичай:
«Ну, хазяечко, звиняй,
Коли щось не так чинили,
Нас-бо в школах не учили.
Ще раз, сестро, пробачай!
Ми своє зробили діло —
Можеш ти на учту сміло
Запрошати весь наш край.
Гості п'ють нехай, гуляють,
Вісті добрі хай лунають
До найдальших до гряниць,
Що у жіночки Стрибченка
Син знайшовся Горобченко —
Славний
І преславний
Гриць
!

ПІСНЯ ТРЕТЯ



долині звечоріло,
На дуби вже сонце сіло,
Як прокинувсь Горобець:
«Та й заспав я, взяв би грець!
Не стоїть тим часом діло,
Треба пиво куштувать —
Завтра ж гості налетять».

До озерця Горобчина
Стриб та постриб, носик втер.
Нахиливсь і чин по чину —
Ковть — і дзьобика задер:
«Ге, немарне я старався!
Ти дивися, як пішло...»
Плямкав, цмакав, прислухався,
Як до ніг лилось тепло.
«Дай іще смикну для проби...
К-ха! Так он чого в людей
Торбохвати і нероби
Дудлять так його? Гей, гей,
Треба ще смокнуть-добавить...
Скільки в світі благ таких,
Що сіряк Горобчик навіть
І не відає про них!
І не віда, й не зазнає...
Ех, живем на світі раз —
Я ж не часто випиваю —
Дай ковтну іще гаразд».
Вдовольнивсь, розправив плечі,
Віялом хвоста розвів
І як стій такі він речі,
Єресь він таку повів...

Що варнякав, що він плів!
Краще вам і не казати
(Нащо гріх на себе брати?).
Винне пиво в тім прокляте.
Хай цвірінька, хай верзе
Казна-що собі ж на горе.
Коршак з ним ще поговоре!
(Я ж — осуджую те все!)

Знов затих і пиво ссе...
А по тому, захмелілий,
На билинці примостивсь
І знічев'я — світе білий! —
В тугу вдався, осмутивсь.
Так неждано зажурився
Наш Горобчикок малий,
Що аж слізками умився...
А побий тебе лихий —
П'яний був уже, п'яний!
Що ж він мав за ворохоби.
За незглажені кути?
Певно, йшлося не про хвороби,
Не про Космосу світи.
Про футбол він теж не думав...
Що йому до майбуття?!
Себелюб! — із того рюмав,
Що згадав своє життя:
Як із рідними братами,
Сірячками Горобцями
Чубивсь так, не мавши зла,
Воловодився, змагався
Та й незчувсь, не спам'ятався,
Як і молодість спливла...
Врешті-решт — на жарт не мірте —
Завернув свої думки

На — хоч вірте, хоч не вірте —
На сучасні... на байки.

Щоб не вскочив я в гаряче,—
Брат-байкар в штики не взяв
(Я ж ні в зуб по-гороб'ячи),
То й Ен-ницького прохав
Перекласти слово в слово
Все, що думав Горобець,
І робота ось — готова,
Бо Ен-ницький молодець:
Діло знає пречудово!
Це йому не первина.
За переклад не боюся,
Наш Ен-ницький — побожуся —
Й марсіанську мову зна,
А якусь там гороб'ячу
Чи, скажімо, одудячу...
Це йому не дивина!

От що думав Горобейко
(Процитую все як слід):

«Славний, знаний в мене рід,
Славний прадід мій і дід,
Славна вся моя сімейка,
Славний буде, знаю, й син.
Спозадавня люди знали,
У піснях про нас співали,
У книжках об нас писали...
Є про нас легенд, билин,
Дум і — господи всевишній! —
Скільки брехень, брехеньок...
А що тих байок, байок!
Тут згадати б і не лишне —
Хто писав. Писав Гулак,

Дід Годованець, Лагóза,
Яровий, Езоп, Кругляк,
І Гребінка, і Проноза,
Федр, і Лессінг, і Красюк,
І Красицький, і Ключина,
Михалков — ой молодчина! —
І Крилов, і Флоріан,
Навіть Лафонтен Іван,
Навіть ля Манжара Жан!..

Як писали? Є й неложно,
Вікували недарма.
Є і тее... Ой безбожно!
Мовби встиду-сороба
А чи й совісті нема.

От хоч би.
.¹

А Қосматенка узять?!
А-я-яй що витворяє!
.²

Втім, хай пише хто як знає,
Нам цвірінкать і стрибать.
В світі ж е утіх багато.
Я щасливий, я ж бо тато,
І діла ідуть на «п'ять»!
І Горобчик звеселішав:
«Гей, не вішаймо носи!»
Ніби аж покрасивішав,
Очі звів — чистіш роси!

¹ Тьху ти! Ну, де поділись дві сторінки перекладу? Загубив. А там же йшлося... Дарма, колись-таки знайду.

² О. знову нема однієї сторінки...

Очі — лагідні, урочі,
Очі — сяйні, безпорочі,
Повні горньої яси!

Чи не так? У всі часи
Над розквітлі щастям очі
Не бувало ще краси!

«Ох, і пиво, ой гидота,
Проситься само до рота.—
Горобець схопивсь відтак.—
Я ж бо п'ю не на шармак?!
Так давай! Гуля козак!»
Нахилився, причастився:
Буль-буль-буль — пішло усмак.
На пузце упав, крутився
(Бачив же, що й люди так,
Коли зле перепивають,
Коники, бач, викидають!),
Сторчма став, на лапки став,
Дригав ніжками, вихав,
Витворяв, що хтів, чудило
(Пиво, друзі, не вода!),
Пісняка утяв над силу:
«Гей, нам горе — не біда!»
А біда в той час не спала —
Попід небом кружеляла:
Приховавши пазури,
За землею ізгори
Спільна-пильно пантрувала.
Раптом бачить: що таке?
На землі маленька птаха,
Витворя щось, горопаха...
Мить — і враз біда в піке,
Тільки вітром зашуміло!
І... ні впало і ні сіло,

Горобця біда насила.
Він як глянув — страх і жах! —
В Кібця він у пазурах.
«Ну, хана,— сказав,— швах-діло!
Так отак воно, мабуть,
Чорти п'яних і беруть...»

«Ач, як жевжичок набрався! —
Кібець люто просичав.—
Не ловив ти, бачу, гав,
Бачу, добре постарався.
Самогончику нагнав?!»
«Ні, дурне, їй-богу, діло,—
Горобець на мить притих.—
Чи вмирать мені приспіло
Від безгрішників таких?!»
А уголос: «Кібче, Кібче!
Ви уже мене звиніть,
Он мене мисливець кличе,
Он з рушницею стоїть!»
В Кібця тенькнуло під серцем.
Луп баньками сп'яну: «Де?»
«Он же, он, сюди іде!»
(У траві поблиз озерця
Був якийсь пеньок-стовпець —
Скориставсь ним Горобець).
Кібець добре нахлистався,
До стовпця й не придивлявся:
«Сидь отут і жди мене!» —
Сам же вгору як метне,
Аж у хмарі опинився,
Сто разів перекрутився —
В голові ж, в очах туман!
З курсу потім швидко збився,
Штопор дав... Не приземлився —
Лепсько гепнув у бур'ян!

Та й захріп...

А Горобчина

(Не без гумору личина!)

Кібцю ніжкою услід:

«Із прощайлом вам! Привіт!» --

Та й мерщій додому лине,

Бо чека його дружина,

Не склепляючи очиць,

Бо чека його дитина,

Син — кровиночка єдина,

Славний

І преславний

Гриць

!

ПІСНЯ ЧЕТВЕРТА



сь і днина урочиста —

Час бенкету надійшов.

Круг озерця світло, чисто.

Буде тут пісень, розмов,

Каркань, кукань, цвірінчання,

Буде сварка і любов,

Танці, жарти й залищання...

Горобчиха й Горобець,

Мов зібрались під вінець,

Пір'ячко, своє убрання,

До порядку привели —

Ждуть гостей, нехай би йшли.

Перша — тиць! — із неба Чапля
(Жартом нібито кума) —
В дзьобі жаба, з ніздрі — крапля:
«Як, а кума ще й нема?
Дивина... То я ж вітаю,
Щастя Грицику бажаю,
Вироста нехай скорій...
Ось йому дарунок мій».
«Дякуєм... Але ж, паньматко,—
Прохопивсь Горобчик-татко,—
Рано Грицеві до жаб.
Оттакеньке ж ротенятко...
Навіть жабка не пройшла б.
Та й злякається дитина:
Бач, жабище це яка!
Очі лупить, як скотина...
А гладка ж вона, гладка».
«Ба,— і Чапля здивувалась,—
Невтямки мені дурій...
Це пак я перестаралась»,—
Дзьоб ту жабу — та й по ній.
По секрету: Чаплі тій
Хтось колись, ще молодій,
Похвалив кістляві ноги
(Це б і жінці хоч якій!),
З того часу... Боже мій!
Запиндючилась небога:
Райську птицю дайте їй,
Жениха ведіть такого,
Щоб не малося ні в кого.
Сватавсь якомсь Черногуз —
Вийшов глум тоді й конфуз.
Кулика, Норця відшила,
Залицявсь Бугай — побила.
Всім — гарбуз, гарбуз, гарбуз...
І отак доменжувалась,

Що судилось жить самій.
Де ж то діток знати їй?
У дівках вона й зосталась.
Нині ж, хоч пора в запас,—
Молодиться раз по раз:
Піддзюганиться... по суті,
Аж по самі, аж по птуті —
Тільки б ноги напоказ.
Не припадком і прохала
Горобчиху й Горобця,
Щоб їй кума нашукали
(Хоч якогось!) удівця.
(Бо який же кум з кумою
Не поладять між собою,
Не зачнуть шурум-бурум).
Тиць! — із неба тут і кум,
Дрізд один. Вклонився гречно:
«Рад вітати вас сердечно!
Це — прийміте для Грицька».
Та й підніс батькам жучка.
Потім жваво обкрутився,
Чаплі хвацько підморгнув
І круг неї заходився:
Компліментики сипнув!
Фертом, скоком, вихилясом,
Хоч маленький (і колін
Не дістав би в Чаплі він).
Та завзято взяв розгін.
Вже затіяв баляндраси,
Маже, флейтою співа,
Баки Чаплі забива:
«Чи не zvolите ви часом
З кумоньком пройтись, бува?!
У господарів турботи,
Ми ж бо з вами не Сичі,
Щоб сидіть-зітхать з нудоти,

Є й новенькі ж анекдоти...»
Та й потяг куму в кущі.

Любі друзі-читачі!
Не лякайтесь, що стемніло,
Що і поле почорніло,
Сонце ділось хтозна-де,
Що довкола зашуміло...
Чуєте? Залопотіло!
Вся долина аж гуде,
То летить, то повалило
Птаство, зване на бенкет.
Он яке вчинилось діло!

.
Хто Посмітюхи не зна —
З чубчиком малим, жвавеньку,
Прибиральницю доріг?
День при дні не чує ніг,
Трудиться вдова сіренька.
Прибула сюди й вона,
В дзьобі дрібочка пшона.
А за нею Дятел з лісу —
Красень знаний і трудар,
Короїдів достобіса
Він батькам підніс як дар.

А слідком — щаслива пара:
Голубки летять-пливуть
(Заздрять всі їм: «Як живуть!
Як же любляться... Ну, чари!
Вік не знають, що то свари,
Що то лайка, злість та лють»)
Пір'я в нього — сиза хмара,
В неї — перший чистий сніг.
Подали батькам три дари
І вклонилися до ніг.

Потім Чаечка спадає,
Скорбна мати степова:
«Із синочком вас вітаю...» —
Та й урвалися слова.
Заридала, проквилляє:
«Де ви, діточки мої?
Де й шукати вас, не знаю!
У які летить краї?...»

Тих на світі й слів немає,
Щоб утішити її!..
Промайнуло літ багато,
Як шалена буря зла
Діточок її взяла,
А вона все — мати, мати! —
Все кингче, сльози лле:
Горе чорне — горем е!

Тут із шумом сипонула
З неба, наче з рукава,
Гороб'яча вся братва.
Обступила, пригорнула
Матір, чаечку стару,
Трішки горе щоб забула —
Розважають їй журу.
Без ефекту, якомсь тихо,
Непомітний між гостей,
Горобця і Горобчиху
Вже віншує Соловей,
Голосистий Соловей.
В лапках квіточку барвінку
Він приніс, батькам зложив
(Бо, сказати, бідненько жив),
На бенкет узяв і жінку...
Взяв — їй-богу, не брешу.
І свою, а не чужу!

А тим часом у долинку
Прибувають вже Щиглі,
Ластівки і Коноплянки,
Чорногузи й Журавлі,
Зяблики, Стрижі, Вівсянки,
Жайвори, Чижі, Шпаки,
Ремези, Очеретянки,
Круки, Гави і Граки...
З Чорномор'я знатні гості —
Гурт Мартинів та Норців.
З-над Карпат — і теж не прості —
Три Фазани, сім Щурів.
А з Чернігівських лісів —
Сиворакші довгохвості,
Вальдшнеп, кілька Глухарів,
Сім деснянських Бугаїв...

Всі дарунки вкупу склали —
Скільки раків, черв'ячків,
Крабів, коників, бичків,
Зерна, ягід, мух, жучків,
Тюльки, щук, хамси, лящів...
Вийшла купонька чимала,
Вища трьох отих дубів!

Кожен птах поважно, чинно,
Мовчки сів при бережку.
Перед кожним ядь гостинна
У листочку-лопушку.

О, прости, трудяго Бреме,
Що, ведучи цю поему,
Не до тебе я звернусь —
У Полтаву я потнусь,
Помочі просити стану
В Котляревського Івана:

«Батьку, батьку, поможи,
Не відмов і дай пораду,
Напоум і підкажи,
Як пташину всю громаду
До пуття ізмалювать —
Зараз буде ж пить-гулять!»

Слово має Крук понурій
(Нічка темна, день похмурий!).
Крук змінився. Став не тим.
Лист кленовий в кігтях-лапі.
І почав баском густим:
«В нас на данім, е, етапі,
В міжнародному масштабі,
Є, питанням головним —
Факт народження дитини,
Горобченка, бог із ним,
Е, і роль в гнізді дружини,
Жіпки, то їсть, разом з тим.
Коли глянуть,— то, конешно,
Героїзм нам слід вітать,
Але я б хотів спитать:
Чом одне дитя сердешне?
Чом не десять? Ну, хоч п'ять?
Або й те...» Мина година,
Друга вже за нею гине,
Третя йде... Про Горобця
В тій промові ані слова!
Ллеться, ллеться мудра мова
І не видно їй кінця.
Хто зів'яв уже, знудився,
Дехто спить, а хто й озлився...
Тут громаді й прислужився
Горобець один (лихе,
Як на витівку). Вклонився.
«Круче, Круче,— каже,— кхе...

Може б, ви перепочили?
Скільки ж витратили сили,
Аж, їй-богу, шкода нам
Вашої, кхе-кхе, горлянки...
Випийте, ковтніть, а там
Вже катайте хоч до ранку».
Крук спинивсь: «А справді так!» —
І до пива як приклався
(Жадний випить на дурняк),
Аж по зав'язку набрався...
Вже у нім нема царя!
Враз — до неба дзьоб. Як скоче,
Та як гаркне: «Кра-кра-кря!»
І в пісок по самі очі
Носом довб! І спить. І ось
Ожили всі, пожвавіли,
Крилами залопотіли
І — як здавна повелось:
«За Стрибченка, за Стрибчиху!
За преславного Грицька!» —
Вся громадонька гука.
Аж луна йде непотихо
До найдалшого кутка,
Аж матуся Горобчиха
Теплі слізоньки пуска.

Почалося!.. Тост за тостом.
Жарти. Дотепи і сміх.
Всі ведуться вільно, просто,
Узяло пивце усіх.
Вже підморгує Куріпці
Захмелілий Куличок,
Сич старий Сові-сусідці
Щось наплів і в шию — цмок!
Ластівки ведуть про дітки;
Про насіння — Корольок;

Чиж на жінку зводить плітки;
Про розподіл гнізд-осель
Правлять Галочки й Чечітки;
А цибатий Журавель, —
Як унадивсь він улітку
До бабиних конопель;
А Синиченька Маруся
Повідає, всіх смішить:
Як колись її бабуся
Хтіла море запалить.
Там Сороки і Ворони
Ганяць — страх! — чоловіків,
Що в людей он і хвостони,
І крилони, і пір'йони...
А у них — мов у старців!
А в той час про позитрони,
Про нейтрони та протони
Мудрі їх чоловіки
Сперечаються законно,
Бо обізнані ж таки —
На дротах вони й антенах
Сидя слухали не раз
Повідомлення учених
Про досягнення в наш час.
Глухарі — на іншу тему
Із Сичами тнуть своє:
Ті розв'язують проблему,
Чи Граки на Марсі є?
Добре всі уже хильнули,
Вже рибалочка Мартин
І двох слів на лад не стуле
Та варняка, сучий син:
«Я спіймав — хіба не чули? —
На сто пудів сам-один
У Дніпрі, їй-бо, акулу,
А в акулі був ще й лин».

Йде бенкет, шумить, вирує!
Той куня вже, той жирує,
Той якраз уходить в раж —
Так хиляє, що аж-аж!

Омелюх дійшов до краю,
Всіх цілує, обіймає:
«Братці, я ж вас всіх люблю!
Дайте я,— душа бажає,—
Всіх до серця притулю!
Я на Місяць ще злітаю,
Я ракети обжену,
Я такий, я двигону!
Хочете — і познімаю
Всі зірки із неба вам!»
Тут на лапу наступає
Він Сові: «Пардон, мадам!»

Йде бенкет, шумить, вирує...
Той куняє, той жирує,
Той хиляє, що аж-аж!..
Ой, стомивсь. Якусь хвилину
Я, либонь, перепочину,
Потім скінчу репортаж:
Розповім усе гарненько
До найменших до дрібниць,
Як луна ішла швиденько
До найдальших до гряниць,
Що в Горобчика Стрибченка
Є синочок — Горобченко —
Славний
І преславний
Гриць
!

ПІСНЯ П'ЯТА



к уже бенкет на славу

Йшов по праведній путі
Й на належній висоті;
Як уже чотири Гави
Упились і без угаву
Слали всіх до всіх чортів;
Як уже серед кущів
Заповзяті два сусіди
Посварились — Горобці;
Як уже свої обиди
Розказали всім Норці;
Як Сорока-білобока
Перебрала всіх гостей,
А Граки всебіч, глибоко
Доп'яли мету ідей
Кібернетики в людей;
Як уже Куріпку сіру
П'яна трафила біда;
Як, забувши всяку міру,
Дрізд напився, дав дрозда,
Чаплі крикнувши: «Нахабо,
Геть стара від мене, бабо!»
А кума його, мов жабу,
В дзьоб схопила і гайда
До свого мерщій гнізда,—
От тоді-то й прилетіла,
Запізнившись (мабуть,
Щоб увагу привернуть),
Повногруда, пишнотіла,—
Страшно й глянуть — молода,
Не заміжня й не дівуля,
Придзигльована Зозуля

(Зло чиесь, чиясь біда!).
Сіла. Йде. Яка хода!
Йде... Йй-бо, нечиста сила!
Йде — і очі опустила
(Ой, хтось може й зачепить!
Ух, я ж лоскоту боюся!),
А хвостом — хить-хить, хить-хить...

Бликнувши, баском рипить
До Сича Сова-бабуся:
«Точно я колись. Да, да...
А тепер не ті годя!
Ох, не ті, не ті... Шкодà!»
А Зозуля робить коло
Круг озерця. Спідтишка
Огляда — між іншим, кволо,—
Де поближче б до грішка.
Бачить: Щиглик всю очима
Ість її. В очах туман...
Не знизала і плечима.
«Пхе,— подумала,— пацан!»

Мимо йде Зозуля, мимо,
Бачить: ситий, мов кабан,
Горобцям — уже аж пріє —
Править важний Тетерук,
Що йому кінець, каюк...
В нього... ек?.. гіпертонія...
З перевтоми, м-де, й наук.
Бреше страх — язик не терпне.

Сам же, глянуть, як не репше!
Горобці навкруг кільцем —
Гопкомпанія спесива
Слухає те все поштиво
І хихика під крильце.

Поруч гамір... Ох і сценка!
Дайте пензель Литвиненка!
В пиво Перепел заліз,
Аж по шию. А дружина
Пияка — лиха година! —
З бережка блага до сліз:
«Спать ходімо, спать ходімо!!!»
Він же, впертий, наодріз:
«Пить ходімо, пить ходімо!» —
І у пиво тиче ніс.
Там Чечітці-удовиці
Горобець один старий
Точить яси, небилиці
(На язик — ого, меткий!),
Що живе він у столиці,
Пост займає непростий,—
Служить, бачте, на вокзалі
В ресторані осяйнім
І на люстрі в пишнім залі
Спить в гнізді і не в простім.
Він всезнайка, всеумійка:
«Ідьмо, серденько моє,
В ресторані все в нас є:
Не доїсть хто, не доп'є —
То пиши — мое й твое.
Свіжа буде і копійка...
Не житуха — монпансьє!»

«Теж мені! — Зозуля каже.—
Все не те, а час не жде».
Далі, далі коadlo враже
Йде. На гріх комусь іде.
Раптом... раптом... Ні, стривайте...
Хоч цього я й не люблю,
Але трішки відступлю.
І за це ви пробачайте.

Я не винен в цім ніяк —
Винен в цьому, друзі, Грак.
Щоб ясніш була картина,
Дещо слід сказати вам.
Грак збирався на родини.
Дорога ж його дружина
Заварила тарарам.
Закрутилась веремія,
У гнізді серед гайна
Спалахнула враз війна,
Аж під хмари пух і пір'я:
Грак — Грачиху, та — Грака!
Бились, клюкались якмога,
Аж до крові. Ради чого?
Через дріб'язок — жучка...
Він узять, щоб краще-лучче,
Цілого жучка хотів
Для Горобчиків-батьків,
А вона — скупа-скупуца! —
Затялася, проклятуца:
«Стачить, хопить,— каже, й пів!»
Бились, бились — утомились,
Потім, чортом хоч дивились,
Та, навівши марафет,
Подалися на бенкет.
Тут Грака Зозуля й стріла.
Без Грачихи, спохмурніло,—
Рай тепер йому б не рай! —
Він сидів і, зрозуміло,
Був як хлющ, напився вкрай.
Ну, Зозулько, не дрімай!
(Птах мужчинистий, носатий
Та нахабно грубуватий —
Цих Зозулі тільки дай!)
Мить — близ нього покрутилась,
Слово-два, ку-ку, ги-ги —

До Грака уже й пришилась,
І вже ніжка до ноги.
Він підтяг її до себе,
А вона — того і треба:
«Не щипай, ку-ку, мене».
Взявсь між крила затискати,
Вже схиливсь поцілувати —
Раптом хтось як довбоне
Ззаду в тім'я! Грак скрутився,
Очі з лоба, заточився...
Глядь! — Грачиха перед ним:
«Ловелас тут об'явився?!
(Грак умить протверезився).
Так ти он що?! Он ти з ким?!
Із своєю неуправка,
А чужих забагло сук?
Я ж тебе тут, як козявку!..» —
Та у тім'я ще раз — клюк!

А Зозуля — шмиг подалі:
Я, мовляв, уже не я.
До Шпака — ку-ку, хахалі,—
І морга, каналія.
Із Шпаком не вийшло діло,
Бо Шпачиха надоспіла.

Бачить: Лебеді сидять,
Спромiж себе щось ячать.
«Оцього б я охмурила,
Підпоїв би хтось її!»
Лебедина шия, крила
До вподоби манії.
Тільки ж Лебідь — нуль уваги,
На Лебідку все дививсь —
Лебедів щось ніжнобраге
Ніжно так, немов моливсь...

Кепські справи. Всюди дуля.
Розлютилася Зозуля,
В гай хотіла вже махнуть,
Як неждано — груди в грудь
На такого налетіла,
Що аж кукнула, зомліла...
Кавалер був — красень, дзвін!
В найновішій стилі-моді
Був оперений і вроді
Із заморських би країн.
Отетерів, правда, й він.
Глянув покоса, спідлоба:
«Гм, пікантная особа!
Де вона така взялась?» —
Засопів він, слина з дзьоба,
Ліва лапка затряслась.
«Звідки ви і як вас звати?» —
Незнайомиць став питати.
«Я?.. Зізоль». — «О, дуже рад!»
«Ну, а вас? Хотіла б знати...»
«Одуд... тобто — Оддуард!»
Познайомились, стояли.
Стоячи усе зітхали.
«Нудно тут, ох, нудно тут!» —
Скарживсь бідний худудут.
«Ску-ку-кушно! Ску-ку-кушно!» —
І Зізоль ділила нуд.
Спершу тихо, потім гучно
Всіх і все взялись клясти,
Плітки-наклепи плести.
Бо ж за морем он банани,
І фісташки, і ліани...
А птахи?.. Ото пташки:
Какаду і... павіани...
А у нас?. Граки, Шпаки...
Глянуть лиш — марудно стане...

А їдять що?! Черв'яки!
Вел.. Й тонкі оті натури
(Щонайвищої культури,
Чи по їх би — чуваки)
Знов стояли і зітхали,
Поки Одуду не спало:
«Як, Зізоль, ізбацанем?
Носа вахлакам утрем?!»

Тут Деркачик — де й узявся —
Як загра, загра Деркач —
Хоч ти смійся, хоч ти плач!
Скреготав, дирчав, кривлявся
(Наймодніший танець, бач!).
Одуд з кігтя вскач подався,
І Зізоль рвонула вскач!

Танець був птахам не звичний,
Але дуже екзотичний...
Телекамеру б сюди!
Бо таке і не присниться,
Описать — дарма й трудиться,
Марні будуть всі труди!

Погляд Одуда свавільний,
Потім — наче божевільний.
В неї ж — дикий і тупий.
Смикавсь Одуд навісний,
Трясся, корчивсь, вигинався,
Присідаючи, дрижав
(На живіт немов страждав
Або розуму стерявся),
Викаблчувався, брикався,
На Зозулю напирав,
М'яв, крутив її, жбурляв
І хапав за що попало...

А Зізоль? Як жеребець,
Мов родимець бив чи грець,
Розфуфирена стрибала,
Билась, гедзькалась, скакала,
Сапала, сопла, як міх.
А вже ноги... Задирала:
Збоку глянуть — гріх і сміх,
А як ззаду — тільки гріх...
І птахи всі загукали:
«Що за танець?! Стид і страм!
Це ж ганьба усім птахам!»
І жінки чоловікам
Затуляли крильми очі
(Тим, що — ай-яй яй! — охочі
Позирнуть на той бедлам;
Тим, які хоч безпорочні,
На екзотику ж падкі,
Бо морально не стійкі!).
«Згиньте, щезніть, поторочі!
Цим нахабам лиш дозволь!
Геть! — гукають всі.— І крапка!»

Оддуард наш і Зізоль
Вмить — дай боже крила й лапки! —
Покидають цю юдоль.
Бути їм, тонким натурам,
Де Посмітюхи й Шпаки?!
Жди від них добра, культури...
Тьху! Чорнозем, сіряки!
Стихло трохи. Що є мочі
Тут господар Горобець
Як не скоче, не підскоче,
Як не піде у танець!..
Аж заплющив, стерво, очі:
«Ой дуб-дуба-дубалá,
В мене ніженька мала,

Та як вдарю, як привдарю —
Я хвалитись не люблю,—
Але вжарю, то ужарю —
Землю наскрізь провалю!»
Плеще крильцями, стрибає,
Знай, співає-витіває:
«Ой дуб-дуба-дубалá,
Хвіст один, а два крила,
Хвіст один, а пузо голе —
Не повзи пущем ніколи!»
А за ним, за ним по колу
Трясохвісточка пішла.
А за нею жваво-радо
Вся пташина громада —
Аж долина загула!
Танцювали в два рядочки
Смирно-тихі Голубочки;
Били гопки-гуцаки
Дженджуристі Ластівки;
Йшли в загонисті таночки
І сини, й батьки, і дочки —
І Вівсянки, й Кулики,
Дрофи, Гави і Граки...
Танцювали всі до діла,
Аж Сові — їх-ха! — скортіло!
Із Сичем вона старим
Стриб у коло. Заніміла
Озираулась. А затим
Розпустила звільна крила,
Очі долу опустила,
Дзьобик набік ісхилила —
Й кандебобером таким,
Вихилясно, дрібно, метко
Полечку сумну «Кокетку»
Як уріже в прах і в дим —
Лиш позаздрить молодим!

Танцювали всі звичайно,
Легко, лепсько, хвацько, зграйно,
Били так — не говори,
Хоч до Вірського бери!
Танцювали і «Веспянку»,
«Горлицю» і «Дріботянку»,
Ще й «Чечітку». Хтіли й вальс,
Та згадали — пізній час.
Всі притьмом заметушились
І, хильнувши «на крильце»,
Обтрушались, чепурились,
Поспішали, щоб тихцем
У гніздо за дня дістатись.
Стали дякувать, прощатись,
Цілуватися усмак.
Та й батькам сказали так:
«Хай же Грицик виростає
Та свій рід не забуває,
Рід трудящий Горобців.
Хай шанує і втішає
В старості своїх батьків!
Щоб він крила мав орлині,
Очі мав би соколині,
Й голубине б серце мав;
Щоб про нього при долині
На червоній на калині
Соловечко співав;
Щоб луна ішла швиденько
Межи птахів, межи птиць
До найдальших до гряниць,
Що в Горобчика Стрибченка
Є синочок — Горобченко,
Славний
І преславний
Гриць
!»

ПІСНЯ ШОСТА



долині на тернині,
Хоч умри, а в самотині,
Ізнічев'я та нудьги
Пнучи баньки навкруги,
Раз вертілась Білобока.
Пообідавши нівроку,
Це б воно якраз брехнуть —
Співбесідник тільки будь.
Бо деньок же був удачний:
На віконці край села
Срібну ложечку стягла
(Буде тямить необачний!),
А на смітнику знайшла
Два шматочки імпорт-скла —
Все в гнізді поприховала
І щасливою була.
Глядь! Розмовника діждала.
Не бесідник — шпичка в ніс:
Кібець мчить, неначе біс!
Від таких Сорока драла,
Але той напереріз:
«Гей, зажди-но, кароока!
Чом злякалась? Що таке?»
Зупинилася Сорока:
«Я боюся?! Скре-ке-ке!»
(А про себе: «Й де ти взявся,
Чорт сюди й пригнав тебе!»)
«Не гадав, не сподівався,
Що таке ти вже цабе.
Нарядилася! Не смішки —
Помодніше за стилияг.
Ет, що в тебе на ногах ---

Чорні, бачу я, панчішки!
Модно все, не взяв би враг...
Декольте — і глянуть страх!
Ти огонь — не молодичка,
Як то кажуть — електрикі!
Що вже вся, а що ж і пичка...
Десь-то глупий чоловік
Не боїться, відпускає
Із гнізда вабло таке...»

А Сорока аж стрибає,
Від хвали аж присідає,
Очі скалить: «Скре-ке-ке!
Та оце спішу — морока:
Треба дзеркальце знайти.
Нам, жінкам, як не крути,
А без нього ані кроку.
Я ж не буду їсти й спать,
Як не матиму те диво.
А не сплю вже дів зо п'ять...
От, їй-бо, кажу правдиво».
«Ой дурне ж! І тим щасливе,—
Кібець дума незлостиво.—
Втім, чого іще чекать
Від пустої від макітри?
В ній же тільки віють вітри,
Віють буйні аж свистять!»
І, змінивши дещо ноти,
Так продовжив тет-а-тет:
«Це все добре. А чого ти
Ні словечка про бенкет?»

У! Сороці є робота!
Обізвався кулемет!
Завелася, затріщала,
Застрочила — понесла:

«Як же, як, була, була.
І мене пошанували.
Так прохали, так прохали!
Й не хотіла, та пішла...
Не бенкет — концерт готовий!
Що творив там Омелюх!
Цей тюхтій, вайло цей, кнюх!
А Баклан тупоголовий!
А Вівсянка молода!
А вже Чапля жовтотіла —
Ух, роздерла б! — знахабніла:
Прив'язалась до Дрозда...
Так біднягу обпоїла,
Що зім'яв свій чорний фрак,
Ніс повісив, наче Грак.
Жаль, ох жаль! Співець ведучий
І вродливий, і тямучий,
Але спивсь... Ох, п'є він як!
І від чого б то — не знаю.
Повзички ж — лише гукни —
Хоч галасвіту за ним,
Але в Теплім, кажуть, Краї
Він Вдовичку Райську має.
Може, й п'є з нудьги по ній...
Що ж знайшов він у рудій?
Те, що ноги виставляє,
Дівку корчить? Ну, дива!
Дівка — я вас умоляю!
Дівка — стиглість воскова!..

«Стій, зажди, спинись, небого! —
Кібець їй нарешті строго.—
Вже не зносить голова!
Відьма справжня ти, їй-богу,
Розповідь насамкінець,
Чи не хваставсь Горобець?

Чи не плів брехні на мене?
Що патякав, цвірінчав?»
Тут Сорока — рідна нене:
«Як же, як! Казав, казав!
Що на тебе злий страшенно,
Що його ти зобиджав...
Будь я, каже, глупа курка,
Як не з'їм його до цурки!..» —
И набрехала сім мішків.

«Так сказав??! Та як він смів!» —
Кібець весь закам'янів.
В небо втупивсь зизооко
(Аж злякалася Сорока),
Врешті подих перевів:
«Гад я буду — не забуду! —
Бац крилом себе у груди.—
Не забуду й не прощу!
Як наскочу, палечу,
Вип'є горя він по вінця:
Встановлю за будь здоров
І який він у колінцях,
І якої групи кров!
Позабуде рідну маму!
З Кібцем важити не жарт:
Заклюю, стопчу ногами,
Вхопить чорт його, інфаркт!»
І гайда. Зліта сердито —
І вгорі несамовито
Сам себе зі зла клює...
А в Сороки й діло є:
Треба чутку розпустити,
Що Стрибченка Кібець вб'є.
Підстрибнула, полетіла,
Завелась, заскрекотіла,—
Вість з прибрехом понесла

Попід стріхи, на тиночки,
На вишневій садочки,
Аж на самий край села,
Аж на води, аж на броди,
На стежки, на переходи,
На левади, на луги,
На крутенькі береги,
Ще й на темнії діброви,
Де живуть Сичі та Сови,—
«Стре-ке-ке» та «Стре-ке-ке!»
Чи не чули отаке?!»

Виливала скрізь оденки
З напівправди та брехні,—
Так дізнались і Стрибченки
Про погрози ті страшні.

Горобець сіда в гніздечко:
«От і нападуть нам, стара!»
Й не кажи — мое сердечко
Зараз просто завмира.
Ич, до третього коліна
Не забуду, каже, ні,
Заклюю його і сина...
Треба ж лучитись пені!
І нащо його чіпав ти?
Будь він проклятий навік!
Чи не відав, чи не знав ти,
Що шуліка то з шулік?!
То ж пройдисвіт, розбишака,
То ж не птах, то лютий звір,
Всіх би гриз він, як собака,
Вирвиоко-бузувір!
Ти малий. Не лізь у прірву.
В нього ж пазур, дзьоб, крило!
Голову тобі відірве

И скаже всім, що так було.
Ти цвірінькай, та смирененько
І нікуди не встрявай,
Ти своє гніздечко знай,
Дурня обійди — і всенько...
Он візьми Сича. Скрамненько
Вдень живе премудрий Сич:
Хай потоп — йому ні гич,
Як то кажуть, хата з краю;
Нічка ж прийде — він літає,
Непомітний, мов немає,
Мишку-дві собі хапне
І в дупло — не руш мене!»

«Чортзна-що мені й нараїш,
Теж мені зразок, взірець...
Я ж не Сич — я Горобець!
Ти глуха, чи ти не знаєш,
Що за тип отой митець?
Від Синиці й до Сороки
Всі ненавидять його,
Полатать готові боки
Чи обпатрять. А чого?
Бо він скнара і жаднюга,
Не поділиться ні з ким,
Знай, літає: «Пугу-пугу!» —
Скрізь на всіх наводить тугу...
Я не хочу бути таким!
То не те, не та макуха».

«Ну, коли не вгодний Сич,
До Шпака пригляньсь, послухай,
В нього розуму позич.
Так не так — він всім підтакне,
Бо ж язик йому не вклякне:
Треба Шпак — то він і Шпак,

Не до шмиги — він Шпаак.
І живе... Не всяк так зможе!
Аж вилискує! Дай боже!
Не замішаний ні в чім.
З виводком усім своїм
Вирушає не до Криму —
В ірій теплий вируша!
Що він терпить? Голод? Зиму?
Він живе — співай душа!
Знаю я, що небилиця:
Провіща, мовляв, весну...
Наклика її Синиця!
Щиросердна трудівниця
Перша будить все від сну!
Він же гостем прилітає —
Вітамінчики спожить,
Обдира садки до краю,
Прірву-пельку набиває
І до ірію — фіть, фіть!
Бо, як хоч, а вміє жить!»

«Вміє, вміє... Я це бачу.—
Горобець утер носок.—
Тут шпаківня в нього, дача,
В ірій рине — й там куток.
Ну, а совість є?! Собача!
Вже й недоносок-синок...
Голим в кігті не узяти,
Взявся, ланець, в маму й тата —
Плюй-поплюй на всіх пташок!
Не було ще в ріднім полі,
Там, де птахи-трударі,
А посиділо на школі
(Та і то на димарі) —
Груди ж приндить, хвіст їжаче!
То «ку-ку», то «скре-ке-ке»,

То занявка по-котячи,
То випендрюється, скаче...
Чорт зна батька що таке!
Тьху!..»

«Хай так. Не буду проти.
Не учись ти у Шпака,
Так пригляньсь до Кулика.
Він живе — хай без комфорту —
На поганім іржанці.
Ну і що ж? Свое болото
Вихваля на всі кінці.
І привіт — не зна гризоти!»

«Цвінь-цвірінь — молоть охота!
Що я в тебе — ідіот?!
Дурень, бевзь чи бовдур?! Що ти?!
Чи якийсь анциболот?!
Ладен все він вихваляти,
Каламутна б лиш вода.
Зна проноза, шейма клята:
В мулі легше промишляти —
Рибка там перепада.
Я б про нього і не писнув,
Хай живе, як хоче сам,
Але геть сміття, гнилизну,
Що життя лиш гидить нам!
Нам не треба багон, твані,
Нам давай ставки, ліси
Та левад побільш, лиманів,
Дай садів нам, дай краси!
Вихваля оце нехай він,
А болота хай клене.
Теж мені знайшовсь хазяїн!
Він чогось навчить мене?!»

І Стрибченко наш сіренький
Зажурився і примовк.
Гульк! Якийсь такий тоненький,
Сперш тремтячий та слабенький
Обіззався голосок:
«Ге, це діло є останнє:
Злу вклоняться, падають ниць,—
То подав свій голос Гриць.—
Філософія міщанів!
Наплели ви тут дурниць,
Дорога моя маманьо.
Щось ви правите не те,
Лінію не ту гнете.
Що ви! Радіо ж ізбоку,
Біля стріхи день при дні
Принциповості уроки
Всім дає — прості, ясні.
Чи для вас, моя мамунько,
Тільки й світла у вікні,
Що наїдочки смачні?
Ну, а Штепсель, Тарапунька
Вам говорять щось чи ні?!
Треба нищить пережитки —
Скрізь і навіть у кишках.
А як є, то і нажитки.
І відкиньте всякий страх!
Птах малий — великий птах!»

Вичитав, розбив до кришки
Ретроградне все в батьках.
Горобця по тих словах
Гикавка взяла, задишка,
Він роззявив з дива дзьоб...
Мати ж — оченьки на лоб:
«Чи ти ба! Воно вже проти...
Хто тебе пищать просив?»

Агітатор жовторотий!
Ну і ну... Прийшли часи...
Ми гадаєм, що маленьке,
Що воно іще дурненьке,
А воно, воно... Ти ба!»

«Що ж, викручуйсь, люба ненько,
Виправдовуйсь, бо ганьба!
Нині вже не ті і діти,
Це не те, що ми колись —
Ці зуміють облетіти
Землю всю й небесну вись».
А проте майбутню зміну,
Поучать батьків голінну,
Горобець крильцем хлись-хлись —
За підрив авторитету
Всипав зозла добре шкету.
«Спи, — сказав, — не ворущись!»

Тяжко, прикро Грицю стало.
Гриць — який резон?! — затих.
Думав гірко: як то мало
Ще свідомості в старих.
Що за метод виховання?
Де підхід? Переконавання?
Не питай батьків про них!

Так дізнавсь і син маленький
Про турботу батька й неньки.
Не склепляючи очиць,
Думав цілу ніч тяженько
Славний
І преславний
Гриць
!

ПІСНЯ СЬОМА



й ви, чари, ой ви, ночі,
Ночі в рідній стороні,—
Оksamитово-співочі,
Чебрецево-запашні,
Руто-м'яті, тополіні,
Тиховербі, клен-шумні,
З блиском зір і тьмою тіні
У вишневій таїні,
У степу, в гаю урочім
Під калиновим кущем,
Коли все в душі тріпоче,
Кряче, кука та сокоче,
Цвірка, тьохка солов'єм,—
Що заплющиш тільки очі
Під закоханим крильцем!..

Ой ви, ночі, ночі, ночі...
Місяць... Небо... Серця щем...

Як же й жаль отих, що пари
В юні роки не знайшли,
Що ночей духмяних чари
До знемоги не пили,
Що до ранку не тремтіли,
Не палали та не мліли —
Так свій вік і прожили...
А отих, що тільки й знали,
Що пили, пили, пили...

Шкода й тих, отих оспалих,
Кволих крильми, серцем в'ялих,
Що ні разу на віку

Хмелю ночі не зазнали:
Десь у тихому кутку
Про здоров'ячко все дбали
Та про честь. І спали, спали
На перинках, у пушку...

А прожер, що звичку мали
Все зміряти животом!
Ненаситність — їх отрута.
Де вже ночі хміль відчуті —
Серце ж обросло жирком...»

Це Сова так міркувала.
Ніч п'янка їй нагадала,
Що було... літ, літ з гачком:
Як любилась, дівувала
Та крутила як хвостом,
Скільки їй, вона скільком
Залила за шкуру сала...
Словом, дівера згадала,
Те, що й згадувать шкода...
«Ой ви, ночі кароочі,
Ой ви, ночі, ночі... М-да.

Стій! А хто це там цвіркоче?
Хто по гілочці стриба?
Жаль, на очі я слаба, —
І Сова вже трудить очі. —
Ні, не всі в цю нічку сплять.
Те-те-те... Невже Стрибченка
Син гуля вже, Горобченко?
Ой літа, літа летять!..
І незчуєшся — пташата,
Мов на дріжджах тих — ростуть.
Он, дивись, Грицьку дівчата

Спать в гніздечку не дають,
Що ж, яруй, щаслива путь!»
І невесело Совиці,
Бо літам не скажеш: «Киш!..»
Нічка плине. Зоряниця
Синьо блимає з узвиш.
І пером, пером жар-птиці
Місяць сяє... Тиша-тиш.

А тим часом Горобличці
Гриць шепоче: «Чом не спиш?»
«Ой, хто тут?» — вона стріпнула,
Мов не бачила й не чула
Та й злякалася його.
Він своє: «Чи ждеш кого?»
«Та... Не спиться щось...» — «Чого?»
«Та... Все сни якісь сняться...»
«І які ж бо?» — «Та... стидські...»
Гриць аж цвіркнув: «Як признаться.
Ти ж диви,— й мені такі!»

«Ну, сутуж, сутуж, козаче,—
Облизалася Сова,—
Покажи характер, вдачу...
Еч, як жевжик залива!
Вже із почерку я бачу:
Це такий бабій, жирун,
Правильний росте джигун!
А колись... Йй-бо, заплачу...
Був колись і в нас амур...
І на мене був охотник,
Увивавсь отак Снігур.
Із підходом був зальотник:
День сидить — і ні мур-мур.
Хай зима, мороз тріскучий,
Хай такий, що не дихни,—

А Снігур, а син же сучий,
На морозі — хоч би хни!
Все сидить навпроти мене,
Всю очима пожира,
Бо кохання зле, шалене,
Пал, чуття несусвітене
Груди крає, розпира,
Аж пекельний жар назовні
З-поміж пір'я прозира!
(От того-то в Снігура
Груди геть були червоні).
Вже під шлюб хотіла стать —
Був на свист мастак, на танець,—
Та на зріст був не під стать,
Та і... вегетаріанець.
Так з кохання і помер.
Ех, попався б він тепер!»

А між гіллям гороб'ята
Гала-бала, цвірінчать:
«Не підсовуйсь хитрувато,
Не скрадайся, наче тать».
«А чого ж би й ні, спитать?»
«Знаєм вашого ми брата:
Зразу ж будеш цілувать».
«Цілувать? А це ідея!
Як же ж робиться воно?»
«Говори! Не з однією
Виціловувавсь давно!»
«Я?! Сказала, насмішила!
Не кохав, не був і люб.
Я, ти віриш,— однолюб.
Як влюблюсь — то до могили,
То мені — труба і шлюб!
Знаєш що, сусідко мила?
А поспробуємо і ми —

Поцілуймось гарно, сміло.
Чутка йде й поміж людьми,
Що приємно це і смачно...»
(«Правда, правда»,— необачно
Прохрипів Совиний бас).
«Смачно, смачно, але й лячно...
Та і мамка строгі в нас.
Та і я ж іще маленька...»
«Ге! Маленька, та вдаленька —
Перший сорт і в самий раз!
Хто нас бачить серед ночі?
Не узна ніхто про це.
Улаштуймо ж ми тихцем
Як би курси підготовчі —
Лізь до мене під крильце!»
Він до неї, та — від нього.
У Грицька трясуться ноги,
Дзьобик навіть цокотить.
І Сова, й Сова тремтить;
Із-за гілки позирає,
Стежить ока пильнокраєм,
Як Горобочка метка
Крутить хвостиком, вихає,
Поміж листячком скака...
«Ех, годя! — Сова зітхає,
Слинку заздрісно ковтає.—
От дурне! Іще й тіка.
Шантрапа! Смаку не має...
Скинь мені годя-літа —
В очах сяли б зореграї,
Вийшло б діло-красота!»

Ой, даруйте! Я ж не п'яний,
Як же я забути міг,
Що ця сценка не для всіх?
Дітки, милі та кохані,

До шістнадцяти рочків,—
Не читайте цих рядків!
Не тому, щоб там погані
Чи, що лихо буде вам,—
Нагорить від тат і мам.
Ні, вам просто буде нудно,
Та й мені в душі марудно:
Все ж відомо вам давно
З телебачення й кіно!

Гриць женеться. Стрибки-скоки!
Не спуска Горобку з ока,
Мчить, летить, немов на бій!
Вже ось-ось...

Е, Грицю, стій!
Припини ці хтиві лови!
Бачиш: суплять грізно брови
Мій читач і критик мій...

Друзі! Що ж у цім такого?
Це ж усе — життя, життя!
Та і Гриць іще ж дитя,
Та і я таки до нього
Бравсь і ладиком, і строго —
Він же, пущьвірок, своє.
Що ти вдієш? А крім того,
І до вас ковінька є.

От ви праведні, моральні,
Святобожно ідеальні,
А скажіть, скажіть про те,
Чом у вас, мої шановні,
Є книжки, сказать... любовні,
Чом ви їх бережете,
Перечитуєте часто
Та ще й хвалите творців?

А мені не можна? Баста!
В бога я теля не з'їв,
Я не дам себе в обиду.
Ви читали ж «Енеїду»?
Йван Петрович молодець:
Розповів нам, як Дідона
Власкавляла Купідона,—
Бо поет був, не чернець.
А творець «Декамерона»?!
Ви шануєте ж його?
Мопассана? Ого-го!
Є на ваших на полицях
(І не десь там у кутку!)
Весь Вольтер, його дівця
Орлеанська, та, яку
На стожильну нашу мову
Так удатно, так чудово
Мудрий Рильський переклав?!

Тож пишу: таки догнав!
І на гілочці любенько,
Приловчившись гарненько,
Взяв її й поцілував.

Правда, я того не бачив.
Про деталі всякі — ви
Розпитайте, раджу, краще
В самовидця — у Сови.

Гриць же з гілки зірвався,
У траву упав клубком,
Там качавсь, перевертався,
В землю п'яно бив крилом
І як стій із Іжаком
В пух і прах розцілувався!
Світ пішов йому млинком,

Світ відкривсь йому незнаний,
Повен зваб і таємниць,
Світ чарівний, осіяний,
В чистих спалахах зірниць!
Ще ж не знав щасливий Гриць,
Що кохання — довга нива.
И не завжди вона щаслива:
Идуть там попліч стид і гріх,
Муки й радість, сльози й сміх.
Але зараз — що казати? —
Гриць почав парубкувати!

Вранці стане неборак
І гасає без упину
Аж допізна, цілу днину.
Де там ягода, зернина —
Гриць скуштує, з'їсть усмак.
Де садочок, де билина —
Скрізь побуде, то вже так.
На машинах він катався,
А до міста прилітав —
На трамваї причіплявся,
Потяг теж не обминав —
У вагони заглядав;
По перонах терся, м'явся
І залазив в гнізда Гав;
Не в однім порту братався,
Не один він знав приплав —
Ніби й там він справи мав.
Раз, дивак, було завзявся
Обігнати вертоліт —
Збувсь хвоста, обдер живіт.
Ще те добре — жив остався,
Не потрапив на той світ.
Був і зух, і задеричка.
Полюбляв і чудонуть,

Напустити каламуть,
Підкузьмить когось, брехнуть.
А вже що — при Горобличках
Міг, був гріх, і прихвастнуть.
Лиш компанія збереться,
Горобченко — заводій:
Він жартує і сміється,
Затіва і мир, і бій,
Верховодить, баламутить,
Голови Горобкам крутить,
В гречку гемонський стріба,—
Бо не дура був губа!
Що б не сталося — не минає,
Ні весіль, ні вечорниць;
За собою водить зграю;
Шум і гам іде по краю
Від зірниць і до зірниць.
Шум і гам іде, лунає,
До найдальших до гряниць..
Гей, гуля, гуля, гуляє
Славний
І преславний
Гриць
!

ПІСНЯ ВОСЬМА



Мати, глянь: явивсь отряха!

Помилуйся — красота!
Дострибавсь твій горопах:
Пика в крові й півхвоста..
З ким зчепився, бідолахо?
Хто вломив тобі хребта?

Це убоїще, не птаха!
Та ні совісті, ні страху —
Пусти-вирвусь вироста!»

А матуся: «Синку, синку,
Хто це так тебе ізбив?
Увередить так дитинку...
Хай би той не був і жив!»

«Ти облиш мені — дитина!
Не дають у писк зря.
Ця дитина — добра псина.
Ого-го що витворя!
Розкошує ж, лобуряка,
Шия — гнути ободи.
Тільки й знає гультіпака,
Що шнирять сюди-туди
Й окрадать чужі сади!»
«Ти дурного не мели.
Син злодюга — мати й рада.
Де було це і коли?
Замовчи, стара, не зли!
Позавчора... Хто, наруго,
Хто, скажи, тебе прохав
Отого навчать Папугу?
Чом ти в клітку заглядав?
У хазаїна йменини —
Гості кликані й родина
Ізійшлись, як бог велить,
А Папуга із жердини
Як почав, почав їх крить...
Всі не знали, що й робить —
За шапки та за ворота!
Не догнав їх і Сірко...
А чия б ото робота?
Сколотив усе Грицько!»

«А чого ж,— Грицько озвався,—
Задира Папуга ніс?
З міста хтось його привіз —
Так гей-гей завеличався!
Всі ви, каже, тут дурні,
Не рівня ви всі мені.
Я з професорами знався,
Вчений я! От що таке:
Зіг-плісе-гофре-піке?
Ми, звичайно, спасували,
Що воно таке не знали...

Я й подумав: е, дарма —
В нього ж розуму нема.
Що засиплять,— те і меле.
Ну, й піддав слівце веселе,
Претугенько зав'язав,
Щоб і наших дурень знав:
«А оце професор знає?» —
Лагідненько так питаю.
Він тик-мик... Ага, не зна!
«Як,— питаю,— слабина?!
Тож-то й ба! І ми тут вчені.
Тож сиди собі, як пень,
Не розводь нам теревені.
Це ж вітання: «Добрий день!»...
Ну й підніс йому пілюлю,
Що господар геть прогнав...»

«Одливаєш, значить, кулі,
Ще й вважаєш, що ти прав?!
Прав, напевне, був і вчора,
Як із Півнем ти завівсь?
Ой, достукаєшся скоро:
Був Грицько — хтозна де й дівсь».

«А чого ж він серед двору,
Мов князьок який, розсівсь:
Перед носом купа зерна...
Вже його від неї й верне,
А ніхто туди не лізь!
Враз ледащо те мізерне,
Те ніщо, нікчема, нуль
Крик здійма... Кукурукуль!
За які такі заслуги
Блага має горлопан?
Що коханок-дур навкруги
Позаводив, як султан?!»
«Про коханок ти мовчав би,—
Батько вмить насупивсь зло.—
Та коли уже почав ти,
Як на те уже зайшло...
Мушу я тобі сказати,—
Тут аж скочив гнівний тато,—
В цім від Півня ти не втік.
Будеш так парубкувати —
Нам ганьба на цілий вік:
Поназносять пташенята
І — годуйте, батьку й мати!
А коханочки — убік».

«Ось дозвольте справку дати,—
Гриць подалі трохи скік.—
Посудіть самі ви, тату:
Я то що... Мені ж то як?
Хай не липнуть ті дівчата...
Що я — сонях їм чи мак?
Я ж не буду їм читати
Лекції про те, що єсть
Гордість і дівоча честь?
Лопухом же будуть звати!»

«Ти мені не той, не той!
Об'явився тут герой!
Досить слів, моралі, гасел —
Час тебе приборкати, час!
Так начальником дитясел
Зробиш ти мене ураз.
Вже терпіти сил немає.
А збирайся, гайда в політ!
Покажу тобі я світ:
Щоб пташині знав звичаї,
Хто і як живе у краї,
Що у кого на обід,
Чим і наш брат промишляє...
Та на тому й вибачай —
Оженю тебе — і край!»

Ця промова перспективна
Гриця в смуток привела.
Він обтерсь. І реактивно
Вслід за батьком, як стріла,
Полетів... Махав активно,
Не шкодуючи крила,
(Бо провиночка ж була!).

От летять. Село під ними.
Був якраз робочий час.
Батько пильними очима
Позирає униз щораз.
І гука Грицьку нараз:
«Бачиш? Он стоїть пивничка.
Біля неї — молодці.
Сором! Наші ж, Горобці!
Труться, мнутья, вже у звичку,
Ждуть: а може, надурничку
Щось у дзьоб перепаде?
Де та совість, гордість де?»

Сам по зав'язку напрується,
Аж до чортиків нап'ється,
А як жінці, діткам жить,—
Те йому і не свербить.
То, скажу, останнє діло».

Тут щось десь зацикотіло.
«Хто то, тату?» — «Йї не питаї.
Ох, то, синку, не пташина,—
Дубоніс шкодливий, сину.
«Цик-цик-цик!» — співа щодень.
Більш не віда він пісень.
Та біда мала від того,
Він же в іншій просто ворог,—
Він зле горе для вишень,
Для черешень в нашій краї:
Кісточки в них розбиває...
Що ж бо був без них наш край?!»
Горобець спинивсь і каже:
«Чуєш гамір, гам і свист?
А спустімось в гай, синашу».

Там аж з клена сипавсь лист,
На галявці — знайте наших! —
Задерихвіст, хвіст задривши,
Із Фіфі врізали твіст.
(В лісі хтось забув транзистор,
Харч, невипиті пляшки...)
«Еч, як трудяться гульвіси,
Модні дітки — Кулички.
І не день, не два — роки...
На гілляці б їх повісив!»
«Хто ж дає їм, тату, їсти?» —
Гриць наївний, невтямки.
«Як то хто? Дурні батьки!
Тьху ти! Погань! Тля! Короста!

А боротись... Ой не просто...
Облетімо, зробим крюк,
Лиш не бачить тих бездільців».
Гриць із батьком швидше геть —
Сім зробили перелетів
І присіли на трепеті
Відпочити до ладу.

А навпроти на виду
Пара Повзиків шнирjala.
Задивився Гриць помалу,
Та й розважив тим нуду.
Бачить: самка з пір'я лізе,
Мов стожильна, мов залізна,
Впорядковує житло,
(Дятел дав — «чек-чек!» — дупло).
Самотужки носить глину,
Додає до глини слину,
Щоб міцніш воно було.
Мулярує, ще й тинькує,
Дзьоба й кігтиків не чує,
Дба про затишок-тепло.
Робот геть тобі, машина,
Вже їй, мабуть, ломить спину,
Вже судомить їй крило...
А сам Повзик — виливався!
Повзик весну прославляв!
Знай — фюїть, фюїть! — втішався,
На весь гай тенорував.
Головою вниз спускався,
Вверх по стовбуру збігав,—
Насолоджувався, звивався
І співав, співав, співав!
Гриць те бачив. Розсміявся.
Очі в батька блись — мов скло:
«І чого б то реготав я?!»

Син убік махнув крилом:
«Гляньте, тату,— рівносправ'я!»
Й батька сміхом затрясло.

«Що вас, браття, розсмішило?» —
Проліта якийсь пташок.
«А присядь». — «Не можу! Діло!»
Гриць поглянув підозріло:
«Хто це, тату?» — «Корольок».
«Іч, який — золотомушко!
Зразу видно, що піжон».
«Не кажи. Це наш сутужко.
Модне пір'я? Не резон,
Він, сказати б, наш колібрі.
У грозу, в жару, на вітрі —
Вір не вір цим чудесам —
Не якихось там біонів,
А десяточок мільйонів,
Нищить він комах. А сам
Важить шість, не більше грам!»

«Якщо так — слова знімаю.
Помилився. Що ж, бува.
При нагоді ж нагадаю
Інші вам свої слова,
Над якими думав-раяв,
Коли був ще в пелюшках:
«Птах малий — великий птах!»
«Що слова?.. Не для плаката?
Це тобі не просто гра?..
Годі язиком тріпати —
Нам рушати в путь пора!»
Завітали до Синички —
Пригостила павучком.
Гостювали в Чечевички —
Смакували втрюх мачком.

Тато, злігши на травичку,
Іздрімавсь під лопушком.
Чечевичка ж, удовичка,
Жартувала із синком,
Витівала, жирувала,
Терлась так і так бочком
І — «че-че!», «че-че!» — стрибала...
А, прощаючись, тайком
Слинку, бідна, все ковтала...
Що ж, мачок був із хмельком
Та й... На щирість, як признаться,
Одинокій, молодій,
Так хотілося ж і їй
Ніжності, тепла і щастя!
Ганьбувать її не смій —
Дай їй щастя в серце чисте,
А не ждаників речистих!
Кібець їй життя зім'яв —
Мужа, гаспид, заклював...

Потім наші два туристи
У Кобилки побули,
В Мухоловочки, у Плиски;
В Рябогрудочок малих —
Ті на radoщах із писком
Ягідок їм піднесли;
Стріли Славку-Кропив'янку,
Сойку, Пуночку, Вільшанку,
Бачили мигцем Вівсянку
(Гурт водила між кущів
Нежонатих Цвіркунців),
Синьошийку, й Берестянку,
І подружжя Шишкарів.
(Він — червоний, аж горів,
А вона — якась журботна,
Мов черв'як їй душу їв,

Вся була зелено-жовта).
Серпокрилець їх зустрів,
Привіталась щиро Жовна —
Молода, тугенька, повна
(Гриць очима лиш провів).

Раптом річ, не річ — прикрасу,
Гриць побачив, дзьоб розкрив:
Над водою недалечко
Висіло одне гніздечко —
Не гніздечко — диво див.
«Тату, хто таке змостив?
Грушка ніби чи торбинка.
А майстерність же яка!
Переплетені стеблинки,—
Волосок до волоска.
А скріпляє ніби ватка...
От гніздечко! От так хатка!»
«Збоку вхід. Приглянься, зваж.
Підлети до нього ближче.
Звив той дотик чи бліндаж,—
Мовив батько таємничо,—
Ремез — перший будівничий,
Архітектор — геній наш.
Він такий, як ми, маленький,
З вигляду сіро-буренький,
А в головоньці — аж-аж!
Ну ж, у путь, мій недотепо,
Ще побачиш все, як слід».

І знялись. Блакитне небо,
В пахощах і трави, й цвіт.
Гарно так! Чого ще треба?!
Ген співучий вертоліт —
Жайвір трепетно й завзято
Славить сонце, землю, світ...

Раптом — свист. І тінь крилата.
Сіра блискавка. І крик —
Жорстко, різко: «Ківі-квик!» —
Пір'ям, пухом пелехато
Світ закривсь. Хтось був і зник.
Гриць отямивсь. Крикнув: «Тату!»,
Вниз поглянув і зомлів:
Ні душі. Земля буяє...
А криваво на землі
Батько рідний вже конає...
Гриць опав: «Ти, тату, жив?»
Батько ж корчився із болю:
«Матір, матір бережи!..
Не зазнав я щастя-долі,
Не наживсь як слід на волі —
Кібець звів все нанівець...
Прощавай. Усе. Кінець!»

Ой вмирав у чистім полі
Неповинний Горобець!
Ой вмирав у чистім полі
Птах сіренький, стрибунець!..

Як Горобчика ховали,
Сурми-сурмоньки не грали —
Вітри буйнії гули.

Як Горобчика ховали,
На жалобу не скликали —
Всі птахи самі прийшли.
Як Горобчика ховали,—
Скрізь і всюди не співали
Запізнілої хвали.

Як Горобчика ховали,—
На пташиний кошт не брали

Погребальних всіх витрат.
Як Горобчика ховали,—
Плакав, плакав непомалу
Дрібен птах, сіренький брат.

Та тополя ще шуміла
Біля стріхи цілу ніч.
Та в гнізді осиротіло,
Не зімкнувши скорбних віч,
Терпла з горя Горобчиха.

Та тихесенько-потихо
До ранкових до зірниць
Плакав, плакав Горобченко,
Син покійного Стрибченка —
Славний
І преславний
Гриць
!

ПІСНЯ ДЕВ'ЯТА



Кібець зник. Немає Кібця.
Щез, пропав — як не було.
Знав убий-душа, розбійця,
Що вчинив велике зло!
Знав і те, що хай шукати
Ще не кинулись птахи,
Та гроза й тяжка розплата
Вже чига за всі гріхи.
Мавши крила бистрі й дужі,
Пазури — торкнись, посмій! —

Був розумний він і дуже
В дикій дурості своїй.
Хитрим був. Але ж бо й інші,
Знав, за нього не дурніші.
Є такі, що стережись!
Лиш відкрийся-появись —
Так тобі й не дихать більше.
І чим далі, тим страшніше
Думка не одна пекла:
Чи дійшло вже до Орла,
Що вколошкав він Стрибченка?
Чи багато ворогів
Між птахами приобрів?
Та найдужче знать хотів,
Що там дума Горобченко,
Птах не промах, кривник-сиц,
Ворог з номером «один»?
Щось та діє ж, вимишляє,
Може, й пастки розставляє?
Це не в тих — «Хав-хав!», «Пінь-пінь!»,
Крильця вгору — й хоч роздінь.
Ні, із цим короткі жарти.
Можеш вбити, задзьобати —
Буде й мертвий цвірінчати
Знов своє «Жив-жив!», «Цвірінь!».
Нерви має він із сталі.
Тертий. Впертий. З ним не слинь —
Одірви та ще й відкинь
І при тім відкинь подалі.
Тут: чи зниш, чи сам ізгинь!

Та облишмо страхи ката.
Кат є кат. І пам пора
Розсекретити, назвати
Сховок вбивці-супостата,
Не гніздо він був, не хата.

То була нора Щура.
Не дивуйтесь, так — нора!

Над рікою голубою,
Що леліла до Дніпра,
Прямовисною стіною
Біло вищилась гора.
На верху, на самій бані,
Нелинь-дуб розвів гілля.
Як подивився здаля —
Замком бачився в тумані.
А понижче, на стіні,
Так — віконцем при вікні —
Нори, нори, нори, нори...
Аж не вірилось очам —
Справжній білий санаторій.
Дякуй лиш малим майстрам,
Побережникам-Щурам!
Де ж було, як ще не там
Саме Кібцю і сховатись?!
Тут його сто літ шукать!
От де рай, де благодать!
Тут злітались лікуватись,
Відпочити, сил набратись,
І дрібні, а більше — знать:
Баби... Вибачте,— Баклани,
Коловодники... Стій, стій —
Турухтанші й Турухтани,
Козодійка й Козодій,
Лиски, Плиски, Пелікани,
Галстучник, Саджа Хрустан...
Хохітва, Тулес, Жулан,
Бугаї та Балабани.
Прилетів сюди й Фазан —
Червонастий, знакомитий.
Напускав на всіх туман:

«Я не простий, я гібридний!»
Він вважав це за талан,
(Головою, дурельман,
Був на сіру масу бідний).
З ним гарем. А він — султан!
Ще б не так — султанських Курок,
Із десятків дур і дурок,
Взяв сюди, щоб не нудить
За Фазаншею своєю.
Міг прибути він і з нею,
Але лікар не велить —
Клімат, бачте, не підходить:
Шкодить їй він, дуже шкодить!
Краще вдома хай сидить.
У норі, як у трубі,
Кожен звук і кожне слово
Віддавалося чудово.
Кібець все це й наслухав.
Добре й те було: відрання
Він з норі спостерігав,
Хто там плив чи пролітав —
Видно все, як на екрані.
Інформації — потік —
Мав собі на цілий вік.
Кожну зграю, пташку кожну,
Звичку, хіть і кожен рух
Він вивчав. Але тривожно,
Хоч не був і легкодух,
Ждав вістей він більш важливих.
Нервував. Ставав дражливим.
Вже кому-кому — Щуру
Скарживсь часто на нору:
І тісна, й з піску, не з глею,
Мов зробив собі тюрму...
Хоч по-справжньому б йому
Тільки дякувать за неї.

Бо Шуру він, егоїст,
Був приший кобилі хвіст,
Був халепою страшною.
То ще й добре — Шур годив,
Їсти й пить йому носив;
Честь свою покрив ганьбою,
Бо й на вивідки літав,
Терсь на підслухах між трав,
В дуплах, стріхах, під корою,
Припадавсь, втиравсь до всіх,
В душу ліз, робив, що міг,
Врешті — важив головою:
Брав тяжкий на себе гріх.
А, гляди, як що до чого?..
То куди летить, до кого?
Де сховатись від біди?
За усі його труди
Порятуночку не жди!
Якось Кібець на світанні
З нори виліз без вагання,
Втяг повітря в дзьоб п'янке,
Розім'яв лиш крила й груди,
Як позаду — «Скре-ке-ке!»
Налякавсь. (Рятуйте люди):
«Хто це?! Тьху ти!.. Що таке?!»
«Добрий ранок! Скре-ке-ке!»
«Тихо!.. Ти, дурна занудо?!»
«Я!.. Мовчу, мовчу, не буду.
Я зраділа... Ти пробач...
Ось мій друг. Це — Сорокач».
«А, це ти, Сорокопуде?!
Із Сорокою? Так, так...
Ну, а Сорок вдома ж як?» —
Кібець знав, з ким має справу,
Взяв одразу їх на гак,
Рознесуть же враз неславу.

Та минувся переляк.
«Сорок, Сорок...» — «Ясно. Бачу...
Добрість же затям мою.
Розкажи тоді ти краще,
Що там діється в гаю?»
«Діло там твоє пропаще».
«Як пропаще?» — «Не втаю:
Горобець урізав дуба.
Та й по всім? Прицуцо люба,
Про Орла мені скажи!
Чи на мене дуже лютий?
Все скажи і не збреши».
«Там його ніде й не чути.—
Обізвався Сорокопуд.—
Може, тут?» — «Немає тут.
А як так, Сорокопуде,
То піду я напрошки
І розводитись не буду:
В тебе теж є. Теж грішки.
Та такі, що хоч до суду!
Бачив я: на шпичаки
Ти чіпляєш потайки
Не самі лиш ящірки...
Знаю я твою комору:
Є там, друже, й пташечки!..
Тож отак. Без уговору,
Все до крихти викладай:
Хто і що про мене цвірка,
Затіва чи так базіка,
Де була яка гутірка —
Все скажи. І не виляй.
Чи з Грицьком ти теж у спілці?»
«Я у спілці?! Ти здурів!
Я б того харциза з'їв
Чи й повісив би на гілці!
Він мені зробив таке...

Що й сказати б не при жінці!
Він мені — отут! В печінці!..»
«Й не кажи, якщо бридке.—
І Сорока оком карим
Морг до Кібця.— Скре-ке-ке!»
Сорокач спинив Сороку.
«Завелися!.. Аж не ловко,—
Кібець каже, сміючись.
Раптом сам і спохопивсь.—
Є в нас діло поважніше,
Ми забули головне:
Хто ж прокляв уже мене?
Хто ненавидить найбільше?»
«Ластівки, Ворони... й інші...»
«Хто це «інші»?» Сорокач
Тут зам'явся... «Ти пробач,
Але всіх і не злічити,
Ти ж, признайся, богував!»
«Я порядок пильнував!
Поконкретніш. Не в'юни ти».
«Сойки, Щиглі, Галочки,
Дятли, Повзики, Граки,
Жайвори, Грязьовики,
Горлиці, Дрозди, Синиці,
Мухоловки, Чечевиці,
Журавлі, Чижі, Норці...
Словом, список дуже довгий».
«Ну, а шейми, Горобці?»
«Ті за бій до перемоги,
Хоч, звичайно, є й такі,
Що у славі лиш смалькі,
А на випадок тривоги —
Назад-гузь рвонуть, до стогу!
Чув: один жив-жив дідок,
Що ото його снюк
При Орлі гніздечко має

И на об'їдках проживає,
Той кричав на весь куток:
«Кібець високо літає,
Гостре око й пазур має.
Кого дзьобать, кого ні,
Він все бачить і все знає.
Ми ж — ніщо. Малі, дрібні».
«Не малі ми, а дурні! —
Загорланив подорожник. —
Наговорить цей нам дід,
Що й озватися не можна.
Кібець скривдив його рід, —
Він йому ще й підпоможник!
Кібець, ласий бджолоїд,
З'їсть бджолу — захоче й меду.
Нас попросить на обід!
Відкоша давати слід
І йому, й таким повпредам!»
І тоді зчинивсь там крик,
Хто пищав, свистів, хто каркав,
Дубоніс тріщав «цик-цик!»...
«Ти мені не харамаркай! —
Кібець, визвірившись, гаркнув. —
Ти розкажуй до дрібниць.
Гриць там був же?! Що там Гриць?»
«Гриць сидів — із вуст ні пари».
«Так нічого й не сказав?»
«Слухав тільки і мовчав».
Кібець став чорніший хмари.
Призадумався на мить:
(«Правду кажуть, хто сичить,
Хто скрегоче, клаца дзьобом —
Не лякайся — нехай кричить.
Той страшний — що все мовчить».)
«Хто ж іще там ворохобив?»
«Подорожник сніговий

Надто, друзі, бойовий,—
Шпак усім почав казати.—
А чого? Бо не жонатий!»
Хтось у сміх: «Та й не пузатий!»
«Ти не смійсь. А як сім'я,
Як пташва в гнізді ротата?!
Ну, зв'яжусь із Кібцем я,
Ну, зі славою загину,
А пташат моїх, дружину
Хто з вас буде годувать?
Справа це, скажу, Орлина —
Скаргу треба подавать.
Батька Грицю не вернути.
Що ж, були, пройшли часи.
Чи ж такі ми знали скрути!
А не вішали носи.
Тож покривди й не неси».
«Цур, дурного! От дурепа! —
Крикнув з гурту, з-між пташок
Благородний Сокілок.—
Добереться ще й до тебе —
Викормить сім'ю не так!
Ти з природи недотепа,
Інкубаторний, чи як?
Стрінеш Кібця серед степу —
Що ти скажеш? В ноги тиць:
Іж, я радий, знаю — треба?!
Ні, задосить цих дурниць.
Слід самим нам піклуватись,
Як нам жити і під ким.
А не в кігті віддаватись
Беззаконникам лихим!
Хто, коли дав Кібцю право
Кривдить всіх, топтати в прах?
Еч, як Шпак нагнав тут страх...
Годі! Битимусь я жваво,

Лиш зачепить за живѐ
Чи Грицько лиш позове!
«А Грицько?» — «Мовчав, їй-право».
«Ви як хочте і як знайте,—
Сич сказав там.— А вважайте,
Що мене тут не було.
Я не бачив вас нікого
І не чув од вас нічого».
Та й подався у душло.

«Так. Гаразд. То й ви обое
Можете собі летить.
Розважайтесь. Та глядіть,—
Більш до мене ні ногою.
Де я, що — не тріскотить,
Бо...»

Знялась умить Сорока,
Знявся вмить Сорокопуд.
Нащо зайва їм морока?
Що їм Кібець? Жде їх блуд.

Кібець в нірку. Став гадати,
Так, інак став прикидати,
Про Орла став міркувати:
Ніби вже одна біда,
Думав, як би й відпада.
Може, мавши пильні справи,
Він в чужу подався державу
Розв'язати ряд проблем:
Як у світі далі жити,
В пекло йти чи йти в Едем,
Чи по-доброму дружити,
Чи дзьоби всякчас гострити,
Чи, як згода, навпаки,
Добре їх підкоротити,
Мир укласти на віки?

(Щоб удома потайніше
Їх точити ще гостріше).
Де ж тут думати Орлу
Про якусь пташву малу?
Зваживши всі «за» і «проти»,
Склав тут Кібець план роботи,
Чи вірніше лиш проект:
Залякати слід дрібноту,
Бо — прощай авторитет!
Друге. Вибити охоту
Із найменшого пташка
Навіть думати супроти.
От Грицько лиш... Е, Грицька
Не узяти з кондачка.
Що ж пошлем Іскаріота —
Щурик bestія тонка,
Все рознюха до дрібнички.
І сухе, і невеличке,
А метке, в'юнке, лихе!
Зачерпне крильцем водички,
Але пір'ячко — сухе!
Кібець знав, що носить маску,
Перед старшими тремтить,
Увивається, годить,
Прямо весь — панібудьласка.
А в душі... Що ж, хай летить.

Щур другодні й повернувся.
«Говори, доповідай!»
«Прямував я спершу в гай.
На тобі! Якраз наткнувся
На Грицька і Солов'я.
Вже яка була розмова,
Те сказати не можу я.
На ліщині край діброви
Говорили сам на сам.

А від слова і до слова,
Те, що чув, я передам:
«Все минуше: горе й щастя,
Кривда й радість, зло й журба,
Ніжність тиха, твісту тряся,
Влади чвань, мовчок, раба...
Лиш вік-вічна за прекрасне
Йде повсюдна, завшечасна
Усесвітня боротьба!
Так було, так є, так буде
В порошинці і в світах.
Йй підвладні звірі й люди,
І комашка, й наш брат-птах!»
«Хто ж це з них таке базікав?»
«Соловейко це казав».
«А Грицько також цвірінькав?»
«Ні, Грицько весь час мовчав,
Наче в дзьоб води набрав».

«Ну, аптаство там, у гаї,
Йй досі на тріпню падке?
Кібця, певно, шпетить, лає,
Проклина і все таке?»

«Ні. Ще гірше. Хоч не слухай,
Затикай обидва вуха!
Кажуть: Кібець і Грицько —
То, мов, Тюха і Матюха,
Той — чванько, а той — слинько.
Що не слово, так і з перцем.
Всяк що хоче й витина,
Над обидвома сміється —
Нуль, мовляв, обом ціна!..»
«Так?!» — «Ти слухай. Ще не все це.
Я скажу — ти не гнівись,
Бережи і нерви, й серце:

Більш за тебе прийнялись.
А все хто? Очеретянки,
Сойки гупі, Кропив'янки,
І Вівчарик, навіть... Шпак!
Пересмішники-кривляки
Зображають с'як і всяко:
Як їси, і п'єш ти як,
Як літаєш і як ходиш,
Як бундючно верховодиш...
Геть усе — і крик, і гнів
Передражнюють геть-чисто!»
«Ой, заждіть, заждіть, артисти,
Буде вам гарячих днів!»

Щур забувся, захопився
Та й незчувсь, як прохопився:
«Зображають, штукарі,
Як трясешся ти й в норі...»

«Що-о??! А це узнали звідки?»
Щур отямивсь — зрозумів:
Смертний час йому наспів.
«Звідки взнали, підлий свідку?!» —
Блиск нещадний пазурів,
І в Щура роздерте пузо...
«Ах, подонок! Ах, лакузо,
Май спектакль собі тепер!» —
Бив його, топтав і дер,
Скуб Щура і, врешті,— зжер.

Так доносчик і лакуза
Предостойний стрів кінець.
То була йому від ката
І подяка, і вінець,
Нагорода і зарплата...
Кібець зливсь. Урвавсь терпець.

З'ївши сищика-невдаху,
Звивсь і, повен люті й страху,
В гай подався навпростець.
У степу заскочив зграю —
Шість Просянок порішив.
Прошмигнув по тихім гаю —
Двох Коваликів згубив.
У Совички молоді
Товк невинних Совенят,
На ставку між осокою
Розганяв малих курчат,
Там ввірвавсь, там спав, там вирнув —
Все летіло вгору дном,
Все ходило ходуном...
Горличку сумирну-мирну
Кривдив — скуб, знущавсь, дзьобав,
Потрощив, побив ячка,
Сплюндрував її гніздечко —
Що робив і сам не знав.
Розгулялася сваволя —
Не побачиш і в кіно! —
Вдерлась в гай, мов з Гуляй-поля
В тиху Времівку Махно.
Навтїшався Кібець вволю,
Сів спочить на дикий без
І, як привид, раптом — щез!..
Туга й плач по всьому краю.
Те квилить, те завива.
Сумно, страшно стало в гаї.
І, як в час такий бува,
Всі взялись шукати винних —
Хто в цім горі голова?
Хто накликав злу годину,
Цю руйнацію тяжку?
І спинились, як не дивно,
Ну, звичайно ж,— на Грицьку...

Він один біді причина.
Він базікав без упину,
Цвірінчав по всіх кутках:
«Птах малий — великий птах!»
Сам ледащо ж, посіпака,
Дурень, телепень, свистун,
Баскалика, гультіпака,
Боягуз та ще й хвастун;
Він годивсь на верховоди
Лиш для дурощів-забав,
Здатен лиш на блуд і шкоду,
Кібця злив і накликав
Горе всім, для всього роду...

Гриць те бачив, чув і знав.
І — мовчав, мовчав, мовчав...

Грицю! Що ж це за пригода?
Як терпіти цю ганьбу,
Цю зневагу, цю клятьбу,
Гнів крилатого народу?
Озовись! Ти ж чесний зроду!
Страху вік же ти не знав!
А Грицько, Грицько — мовчав...

Поясніть: яка причина,
Що мовчить мій Горобчина,
Що у нього на душі?
Чи для вас ця сіра пташка
Менш цікава, ніж комашка?!
Біле, біле, а й рябе!
Втім, як чесно говорити,
Не зуміли ви розкрити
Ще як слід самі себе!
Тож лежу і сам гадаю,
Злюся, мучусь цілу ніч:

В чому річ? Убий — не знаю.
В чому річ? У чому ж річ?
Що з Грицьком? Яка причина?
Грицю, обізвися ж, ну!
Бо навік тебе покину
І навіки проклену!
Й нащо я почав цю повість,
Стурбував птахів і птиць?..
Як Синиця, втратив совість,
Розпустив до всіх границь
Славу лиш, наплів дурниць?..
Краще б я утнув натомість
Про Зайців, Лисиць, Куниць...
Чи було мені це треба,
Не стачало ще марниць?!

Ох, підвів, підвів ганеба —
Славний
І преславний
Гриць
!

ПІСНЯ ДЕСЯТА



омба! Вибух мегатонний!
Грім на води, твердь і вись
Вдарив, грянув, прокотивсь,—
Аж галактики стодзвонно,
Стоболідно залились,
Аж зірки заколихались,
Сім планет з орбіт зірвались,

Місяць сім ночей бряжчав!
Навіть я із ліжка впав...

Що вчинилось же?

Що сталось?

Може, світові кінець?
Ні, то Гриць наш Горобченко,
Син покійного Стрибченка,
Кібця викликав на герць!

Ух! Що сталось на планеті!..
Як про все це я повім?!
Ще нових співців-поетів
Жде оцей невітський грім!
Вибух-чутка враз раптово
Розлетілась надзвуково.
Скільки мала мегагерц —
Не дізнавсь ніякий спец.

Час спинивсь! Закам'яніло
Світ обмер, знімів, застиг.
Хоч би що зашелестіло,
Цвіркнуло, закахкотіло,—
Не почувсь ні стриб, ні плиг.
Вся Говерла враз збіліла,
Шторм на Чорнім морі втих.
Ані же тобі травинка,
Ні пірце, крильце, пушинка,
Ані кузька, комашинка,
Ні якась там бактеринка
Щонайменша із малих
Не рухнулась. Світ затих...

Тож чи дивно, що неждано,
Не розплющивши очиць,
Мов під спалахом урану,

Птаство вилягло враз ниць?!
Тиша спала перевозданна,
Нев'явима, несказанна —
Зупинивсь буття потік:
То була, сказати, нірвана,
Світ яку не знав одвік!
Лиш по тижню, мо', й пізніше,
Кажуть, буцім так було:
Першою, за всіх раніше,—
Ще й сіріть не почало,—
Обізвалась Горихвістка...
Куличок стряхнув крило.
Засюрчав, подавши звістку,
Що живий, що відійшов.
І Вівчарик-Жовтобров.
Потім з річки чи полянки
Крик почувсь, лункий, різкий:
«Кара-кір!» —

Очеретянки.

Перепел піднявся важкий —
Била тяжко лихоманка:
Колотивсь увесь, тремтів...
Навмання собі побрів.
Зирк сюди-туди — нікого.
«Голова,— сказав,— тріщить...
З перепоею... Що робить?..»
Вийшов з проса на дорогу —
Позіхнув, почував ногу
Й закричав: «Пить-пить! Пить-пить!»
Соловейко тут озвався,
А відтак все ожило.
Лежень встав, ще раз злякався —
Від Кобилочки покрався
(В час тривоги, як на зло,
Він не вдома прокидався!).
«Жив-жив-жив!» — на все село

Горобець Стрибко завзявся.
Й підхопилася братва вся.
«Цінь-цвірінь!» — гармидер знявся.
І пішло, пішло, пішло...
Тут і я опам'ятався,
Чую: ніби одлягло.
А до столу як добрався,
Взявся хутко за стіло,
Щоб по змозі правдо-складно,
Щиро, просто, не парадно
Вам повідати докладно,
Що було... Ай, що було!

Доле! Дай мені ти сили,
Дай таку мені могуть,
Щоб я міг шедевр утнуть —
Описати все уміло,
Щоб, читавши, чесно й сміло,
Міг сказати будь-хто-будь:
«Це так, так! Вагомо й спіло!
Правда тут лише сама,
А брехні й на грам нема!»
(Не легке це, братці, діло...)

А творилось у птахів,
А творилось неймовірне!
Хто тремтів, а хто радів,
Хто хавчав, а хто свистів,
Хто біди чекав покірно,
Там стенались: «Як посмів,
Як одваживсь Гриць-бідака
В Кібця викликати гнів?!»
Всі гадали так і всяко.
Дехто з дуроців чи з ляку
Вість розчовпати й не вспів.
А подавсь набезбач драла!

Згодом чутка й та була:
Чи всерйоз, чи випадково —
Ніби десь комусь наш Гриць
Обронив таке-то слово:
Мов, не збудусь я нічниць,
Доки й, мов, стовідсотково
З Кібчиком не розплачусь,
Не віддячусь, не помшусь
Вкрай нещадно і суворо
За страждання, сльози й горе,
За всі кривди — хай дрібні,
Що завдав неситий ворог
Чи комусь-то, чи мені.
Або слави, мов, добути,
Або вдома, мов, не бути —
Це, мовляв, закон борні.
Битимусь, казав, посильно —
Дзьобом, пазурем і крильми,
Доки й вимщуся! А ні...

То не буря, то не хмара
Облягає небокрай —
То птахи, як від пожару,
Лопотять-спішать у гай.

Ой летіло птаство жваве
З-понад моря, гір, пустель,
З лісу, й річки, з поля й ставу,
Від сільських, міських осель
В гай зелений на галяву, —
Де відбудеться дуель!

Тут у мене і заминка:
Як назвать майбутній бій?
Герцем? Боем? Поединком?

Змагою? Дуеллю?.. Стій:
Може, просто — переборством?
Перебійством чи двоборством?
Словники б тут погортать...
Так які? Який правдивий?
Той зелений ще, той сивий...
А знавців — гати хоч гать!
Е, вернусь я ліпш до пісні.
Хто ж летів? Летіли, звісно,
Щонайперші — Горобці.
Їх було — аж небу тісно,
Дай дорогу або трісни!
І самиці, і самці
Перед цим же готувались,
У піску й воді купались,
Хорошились, прибирались
(Даму банив сам sameць!) —
Герць їм був не просто герць.

А від них не відставали,
Ну, звичайно ж,— Ластівки,
Шилодзьобки, Пастушки,
Перевізники, Галки;
А слідком валили валом
Ткачки, Грязьовики,
Всі Погоничі, Граки,
Веретенників чимало;
Із Мартином плив Крячок,
Щур спішив і Корольок;
Наче оплески гриміли,
Як сипнули, полетіли
Снігурі та рід Сорок,
А шуміло ж Коноплянок,
Сиворақш, Очеретянок,
Сойок, Припутнів, Вівсянок --
Не злічити, просто жах!

Та й лічити — дарма праця:
На руках і на погах
Бракувало б мені пальців!
Ця робота під плече
Об'єктивній, безсторонній
Лиш машині електронній.

А летіло ж ще і ще...

Жаль, що часу я не маю.
Хай. Пізніш я й тих згадаю.
Зараз же гайну до гаю —
Там нам бути в самій раз.
А в гаю, в гаю в цей час...
Там була така картина!

Всяка Пташка, Птах, Пташина
Розсідались на гілках,
На траві, на бур'янах,
На густих кущах ліщини,
А щоб закус був — калина.
Хто вгорі, хто нижче сів,
Хто на берест чи осику,
Той на клен чи грушу дику —
Словом, сів, хто де схотів,
Бо ж місця усі законні
(В ті часи ще у птахів
Не було ані квітків,
Ні тим пач якоїсь броні).
Тим-то вище всіх давно
Всілась парочка причинна —
Оддуард: «Ой душно, гину!»
А Зізоля: «Душно́, душно́!» —
Її, мов колись в німім кіно,
Кадром позились картинно.
Та Зізоляці все одно

Не моглося, не сиділось,
Через хвильку на суку
Вже сюди-туди вертілась —
Перло з неї вже «ку-ку!».

Між птахами чуть розмови:
«Ох, задасть йому, задасть!»
«Хто? Кому?» — «Кому?! Грицькові!»
«Ти не каркай, безголовий,
Не наклич йому напасть!»
«Горобцю пиши, що амба.
Битий буде від і до —
Кібець зна прийоми самбо,
Певно, знає ж і дзьоб-до!»
«То пусте. Тут важать «петлі»,
«Імельмани», «віражі».
«А, балакай!.. «Петлі» — мертві,
Головне, скажіть, Стрижі —
Спритність, хитрість, та упертість,
Та відвага у душі!»
«Ех, тут тактику б Микити!»
«Це ж якого?» — «Що, не чув?!
Лис Микита — знаменитий!
Знати б треба, шмаркачу!
На антенах ти, нікчемо,
Витинаєш гуцака,
А не знаєш про поему
Йвана славного Франка».
«Я не знаю?!
Хто б балакав...
Це мені говорить Шпак!
Чув і знаю, задавако,
Лиш не так, як ти, не так.
Лис був злодій, розбишака,
Вбивця, жмикрут і хижак,
А Грицько — це зовсім інше!»

«Ей, братва, ану тихіше,
Тут не місце для патяк!»
А внизу, серед галяви,
Підготовка йшла якраз.
Про галяву для уяви
Пару слів — в нас є ще час.
Та галява мала форму
Еліпсоїдну б, сказать,
Правила птахам за форум.
Тут велись переговори,
Суд творивсь,
чи й днів на п'ять

Всі злітались погулять.
Округ кинеш тільки зором —
Так і проситься з грудей:
Це ж зелений колізей!
Посередині гігантом
Височів старезний дуб,
Висох весь, обліз вже чуб,—
Там стояли секунданти.
Може, з пір'я, крил та ніг,
Хто то був —
пізнали вже ви?

Все ж рекомендую їх:
Чорногуз і Шпак Рожевий.

Знов дам довідку. Цей Шпак
Не рідня тому ніяк,
Що ви чули вже про нього
Від Стрибченка ще старого.
Це — шанований вояк.
Як на рідний край ордою
Всепожерлива, страшна
Налетіла сарана —
Він з братами став до бою,
Лави дружні зшикував,

На землі і над землею
Ворога упень дзьобав.
Гриця щирою душею
Він любив, за друга мав,
Бо ж відвагу цінував.
Чорногуз — натура інша,
Більш притаена, складніша.
Весь підтягнутий, стрункий,
Хоч, бувало, й носа вішав,
Все ж був злий, неговіркий.
Риси ці не випадкові:
Він на школі на військовій
Молодим ще гніздував,
Надививсь військових справ —
З того й ноги довжелецькі,
Як ішов, то викидав
Якось так по-офіцерськи...
Між птахів була брехня,
Чутка йшла фальшива всюди,
Що його шанують люди
За дітей своїх. Бридня!
Щоб якийсь, бува, паскуда
Ще йому їх не приніс —
Сам він тряся. І до сліз
Мучив часто Лелеченьку
(Потай серця ж ревнував!),
В строгій строгості держав,
Хоч на те й не мав підстав.
А вона ж була й гарненька!
І білявенька, й чорненька,
Часто — їй це йшло — сумненька...
Хто б таку не любував!
Інший би — де стать не знав,
Звав лише б: «Мое серденько!»
Ніжки їй би цілував.

Секунданти щось про щось
Міркували вдвох. Аж ось,
Взявши врешті крила в боки,
Чорногуз одміряв кроки —
І противники ураз
Стали на кінцях доріжки.
Відстань їм дали — не смішки...
Як сказати б вам? Якраз —
Як від мене та до вас
Та й відсуньтеся ще трішки.
Кібець став точити дзьоб.
Точить, тре об каменюку.
Дзьоб — як меч. Потре, постука,
Щоб Грицьку страшніш було б:
«Підставляй свій хвіст і лоб!
Чарку я наллю по вінця!
Встановлю за будь здоров,
І який герой ти в крильцях,
І якої групи кров!
Еч — курдуплик! Поєдинку
Захотілось. Я готов.
Хочеш — дам тобі я фору.
Ні? Задам тобі я хльору,
Щоби Кібця пам'ятав!»
Горобець на те мовчав.
Сів. Устав. Зробив розминку,
Осмикнув якусь пір'їнку
Та на тому й крильця склав.
Всі гілки, кущі вже повні,
Де не глянь — птахи, птахи,
Як людей на стадіоні.
Чути: «Жив!», «Цвірінь», «Ки-ги»
Вже б не слід тягнути й часу,
Всі кричать: «Пора! Пора!»
Та прибув тут саме Яструб,
Місце саме обира.

З ним Пїдорлик, Қоршак, Қаня,
Ще там жевжики якісь,
Журавель позаду плівсь —
Гнувся знаком запитання.
Що ж, пора зійтись бійцям.
Як же герць зобразить вам?
Це зробити дуже важко:
Горобець — дрібненька пташка,
І для нього не знайшлось
Ні Величка, ні Граб'янка,
Ні ще іншого когось.
Я в архівах рився зранку —
Лиш зітхнути довелось.
А новітні Самовидці,
Свідки всякі й очевидці —
Сич учений, Гава, Грак —
Городотили хто як,
Наплутархали такого,
Що хоч стій, хоч сядь, їй-богу!..

А було насправді так.

Найстрашніша битва в світі,
Жах обох земних півкуль,
Сталась рівно по обіді —
О п'ятнадцятій нуль-нуль.
Старт!.. Сигнал — і почалося..
Гриць підскочив. Полетів.
Серце не одне зайшлося!
Кібець лайку прошипів,
Звивсь! Над гаєм прошумів
І на Гриця грянув, прянув,
Тільки вітер засвистів!..

З чим порівнювати стану,
Як він праг, кипів, горів,

Як настиг, дорвавсь, насів
На Горобчика захланно?!
Він метнувсь... Ну, як стріла!
Е, було... І старувато.
Як ракета... Це занадто.
Як... Ну, як?.. Як згусток зла!
Це не те. Йі витіювато.
О, знайшов! І стиль новий!
Прянув Кібець навісний,
Розмахнувся перебійця
На Грицька... як критик злий
На бідаху-початківця!

А Грицько... А бий лихий!
Що таке? Дає зигзаги,
Кривуляє с'як і так —
Утікає неборак...
Грицю, де ж твоя відвага?!
Так оце і вся тут змага?
Підвести птахів отак...
Раптом — крик! Різкий, ядучий,
Наче бритвою по склі!
Пір'я сиплеться сліпуче,
Кров у когось на крилі...
Смерть комусь вже неминуча...
Перебійці ж, дикі, злі,
Вже зчепились на землі!
Чорногуз підвівсь із прутня:
«Все. Програв мій Кібець герць.
Все! — сказав.— Йому кінець!»
Дехто глянув, мов на дурня:
«Секундант? Знайшовсь знавець!»
Птаство, гай увесь не диха,
Б'ють на всевіт лиш серця!..
Коршак Яструбові стиха
Інші кидає слівця:

«Пісня вся у Ґоробця.
Хай це буде всім наука,
Як хвастливо дзьоба драть.
Хоч і Кібець — та ще штука,
Але ж родич. Що тут — зять».
Ой, не можу. Серце, серце...
А подайте валідол!
Ні, напевно, доведеться
Дать мені іще й укол.
Доберусь лишень до ліжка,
Перележу зовсім трішки —
Не було ж таких дурниць.
Хай уляжеться тривога,
А тоді вже до дрібниць
Розповім, як буде змога,
Без брехні і таємниць,
Хто дістане перемогу:
Кібець — Гриців лютий ворог,
А чи наш вояк-недрога —
Славний
І преславний
Гриць
!

ПІСНЯ ОДИНАДЦЯТА



рузі! Хоче хто, не скоче,—
Ви цю повість відкладіть,
І заплющте гарно очі,
І таке ось уявіть.
Вихор! Смерч! Летить угору
Листя, хмиз, бур'ян, трава,

Піднесло торішню кору,
Загвинтилась курява.
Хутко, швидко, бистро, скоро
Хмари свердлить, розбива,
Свище, дме, гуде нестерпно,
Ревом виє, завива,
Аж дерева, деревá,—
Мов чудовиська з вертепу —
Хай високі б, а й малі,—
То ракетно рвуться в небо,
То зміяться по землі...

А птахи? Усидить сили
Вже нема їм на гілках.
Ім життя уже не миле,
Бідних взяв холодний страх.
Кожне лиш тремтить, трясеться,
Жде: ось-ось, мовляв, труба...
Як же Грицеві ведеться?
З долею зійшлась судьба —
Гриць із Кібцем дзвобить-б'ється:
Боротьба йде, боротьба!
В самім центрі, в епіцентрі,
Як писав поет один,
Крутиться в пилюці-нетрі
Розпекельний, смертний млин!

Тьма — ступить не можна кроку,
Пил клубочиться густий...
Не протне ніяке око.
Та зліта над всім Сорока —
Коментатор лісовий,
То звідтам, звідціль, то збоку:
«Скреке-ке!» та «Скре-ке-ке!» —
Мов заведена, нівроку.

І птахам вістить таке:
«Бій іде — увага — славен...
Кібець вдарив — перший сорт!..
Знов — чудесний аперкот!
Гриць підвівсь... Удар — нокдаун!
Гриць лежить... Схопивсь, як чорт...
Кібець б'є... Іще раз... в рот!
Ізчепились, розчепились!
Зскочились!.. Удар! Удар!..»
Перебійці бились, бились,
Аж пилюка знов до хмар!..
Втих відтак неначеб шквал.
Потім ще раз як війнуло,
Центрифужно як крутнуло,—
І спадає круговерть...
Тиша мертва. Мертва геть.
Але тут... Яка картина!
Фур! Із пилу, з нутроплину
Кібець блискавкою зринув,
Плесь — угору як метне!
А на нім уп'явсь у спину...
Ой умру, держіть мене!
Дзьобик вгору й не моргне —
А на нім наш Горобчина
Верхи мчить пренепочинно...
І страшне, їй-бо, й смішне!
Птаство все як реготне —
Тільки гук за гай, в долину:
«Що він робить? Що він тне?
Та не ірода ж дитина!»
Сміх на гіллі, стриб і скок,
Біля Яструба ж — мовчок.
«Грицю, гей, давай, браток,
Натискай на всі педалі!
Передай мое «ку-ку!»
У космічні вічні далі! —

То Зозуля на суку
Аж стриба, аж приска в шалі.—
Ну, романтик! О, дає!
Пузо голе — колосально!
Кібця в голову клює,
Ще й цвірінька — шедеврально!»
Крик і кряк на цілий гай:
«Жми, Грицьку, газуй, давай!»

А Грицько, Грицько літає!
В очах радість через край!
Кібця дзьобом підганяє,
Зводить правее крильце,
На всі боки ним вихає.—
Всім привіти посилає,
Рулить, править молодцем!
Птаство покотом лягає,
Всяк береться за пузце.
А Грицько наш присмоктався,
Приліпивсь, прилютувався,
Як на миші мурий кіт.
З Кібця ливсь уже і піт —
Він крутивсь, він вертихався,
Хитрував, хвостом брикався
Й матюкався на чому світ!

«Ти катай, катай, скотино,
І дивись мені в зеніт!
Я, як бачиш, не загинув,—
Зверху Гриць йому гукав.—
Я не з нюнь і не з роззяв,
Я, щоб знав ти,— Горобчина!»
Гриць сіяв, торжествував...
Та завчасу.

Хвись — і скинув
Кібець раптом верхівця.

Судна б'є тепер година
Для бідахн Горобця!
Рознесе вітрами й пух...
Як не пряне ж Кібець — ух!
Аж мороз по спині...

Птаство —

Горлиці, Граки, Стрижі,
Горобине сіре братство
Надулися, як йоржі,
Пера сторч — самі ножі.

Г'ех! Вже Кібець доганяє,
Ще ось-ось — Грицька із'їсть.
Лють в очах йому безкрая,
Бризка сказ і дика злість,—
Він Грицька в думках зжирає!
Відстань — метрів п'ять чи шість...
На крило... На пів... Немає
Вже й на чверть... Уже на хвіст...
Ось на дзьобик...

Вже й обріз...

Птаство й очі закриває:
Зараз буде крик і тріск!

Тільки двоє й не нагнулись,
Хоч і краялись серця:
Мати справжнього бійця!
Бій дивилась до кінця.
Кам'яна — ні дати, ні взяти.
Так дивитись має мати,
Мати справжнього бійця!

Не упала бездиханна
І Гаїнка — друг Грицька.
Так глядіть на битву й рани
Мусить подруга й кохана

Небояки вояка!
А вояк не вмер, сутужить,
Припускає, відліта,
Жили всі свої натужить,
Не здається, б'ється, мужить
І... втікає — ла-та-та!
Раптом рух — простий, ну звичний
(А насправді ж — історичний!).
Рух ліворуч: тільки плись —
І Грицька уже й немає,
Гриць за дубом — верть! — зникає...
Кібець ловами ж упивсь,
Жаром-помстою палає,
Очманів, здурів, сказивсь,
Що і де — не добирає,
Лють же очі застилає:
Все злилось — Грицько і дуб...
І... чи з осліпу, я знаю,
В дуб як вріжеться — гу-гуп!!!
Іскри-бризки!.. І — скисає,
Долу пада...

Я не знаю,
Чи до вас луна дійшла,
Та поглухли всі у гаю —
Вся ж планета загула!

Так хвилинка, дві минає...
Тихо. Вітрик повіває.
Гриць з-за дуба визирає —
Бачить: кінчилася гра,
Бачить: Кібцю не до плигу,
Впав — лежить догори дригом,
Вже і лапками не двига...

Тут як гримне на-гора:
«Пінь!», «Цвірінь!»,

«Фіть-фіть!», «Кра-кра-а!»
Як морський прибій, як лава:
«Слава Грицю, слава, слава!
Хай живе наш молодець —
Непоборний стрибунець!»
Гриць же важко — й не проява! —
З дуба скік! На Кібця став.
Сплюнув набік і сказав:
«Вбить тебе я маю право,
Та лежачих я не б'ю!
Я тебе лиш пошпую —
Ну, компресик ізроблю.
Може, трохи щось і більше,
Якщо всядусь позручніше.
А простіш — отверезвлю».

Друзі, ви тут одверніться,
Що там буде — не дивіться.
Я і сам ось запалю.
Гриць підвівсь: «Ну що ж, адью!
Дякую за герць-забаву,
За увагу, за любов,
Кібче-друже. Будь здоров!
Ждуть мене важливі справи».

І лиш тільки відійшов,
Як на нього валом-давом —
Що це, знов якась біда? —
Наліта страшна орда:
Молоденькі Гороблички,
Сплюшки, Повзички, Синнички
(Й Чапля поміж них Руда),
В'юрочки, Перепелички,
Конопляночки-сестрички,
Мухоловки, Галочки,
Чечевички, Плисочки,

Сочки і Ластівочки —
Пір'я з нього рвуть щодуху!
«А мені?» — кричить Пищуха.
«Й нам!» — гукають Славочки,
Добираються до шкіри,
Тнуть, викручують, скубуть,
Пух із м'ясом вже деруть...
«Та, дівчата, знайте ж міру!»
Що, дівчата!.. Сварка, лють...
То на пам'ять так беруть
В переможця сувеніри!
За тим ділом і Зізоль
Із сучка було рвонула,
Оддуард же: «Стій, позволь!
Що ти? П'яна? Десь кернула?!
Чи влюбились в хохмача?»
«Що-о?! — Зозуля стрепенула.—
Повтори! Я не дочула! —
І з розгону, із плеча
Всім крилом як різонула —
В Оддуарда й тьма в очах.—
Ти подумав, жлоб чубатий,
Ображаєш ти кого?
Ти, смердючко, ти ж не вартий
Навіть кігтика його!
Не Зізоль я! Я — Зозуля!
Перша між птахів красуля!
Знаю ціну всім самцям!
Сто очок дасть Гриць всім вам!
Ти ж комашечка, фітюля,
До Грицька ти не доріс!»
Й Одуду у самий ніс
От-такенна вперлась дуля!
А Грицько в хвилину ту
(Був, пробачте, вже без пір'я)
Мав турботу лиш просту:

Як прикрити наготу?
Бо гладенький був, як гиря
Правда, дві пір'їнки — дві! —
На лискучій голові
Чудом ріжками стирчали.
Не зосталось би і тих,
Але старші молодих
Відганяти криком стали,
Та й почувся висвист пер,
Впала тїнь від крил широких —
Приземливсь до них Орел.
З ним Підорлик гостроокий
(Вже змотавсь і доповів,
Що тут діється в птахів).
Сів Орел. Не хизувався —
Просто, щиро привітався,
Уклонився всім птахам
(Так би й всім вестись Орлам!),
Підійшов і став навпроти:
Так — Орел, а так-от — Гриць.
І схотїлось побороти
Силу Грицевих очиць —
Став дивитися на нього,
Око в око, гостро, строго...
Довго він дивився, довго
(Не змигнув наш Горобець).
«От,— подумав,— і дрібнота!»
Але враз, розкривши рота,
Вголос мовив: «Молодець!
Із подугою ж вітаю!
Так і вам усім бажаю
Викорінювати зло —
Де б яке б то не було!»
Всі у крила заплескали.
«Браво! Браво!» — скандували.
Яструб шепче ж тут Орлу:

«Це все ми попрацювали,
Ми героя виховали —
Пташку ж любимо малу». —
Та Орел звернувся до Гриця:
«Вмів ти гарно, друже, битися,
На віддяку будь-яку,
Як герой, здобув ти право,
Назови ж її ласкаво —
Вволим волю вояку.
Може, є якийсь бажання —
Дам наказ до виконання». —
Що б хотів? От запитання!
Гриць вертівсь і так і сяк.
Соромно ж: зоставсь — голяк.
Клав сюди й туди він крильця,
Та не міг ніяк прикритись...
Врешті-решт ступив він крок:
«На віддяку я не важив,
Слави й вигод не шукав,—
Я за правду мономашив.
Нині б лиш одне бажав:
Якщо можна, хай билінка,—
Показав убік крильцем,—
Погойдає з вітерцем
І мене, й мою Гаїнку».

«Скромний ти. Хай буде так.
То Гаїнка? Маєш смак.
Щоб не чув я скарг і ремства
Чи якихось гірших штук,
Хай за це міроприємство
Відповідь нестиме... Крук!»
До Грицька всі повалили,
Називали «любий», «милий»,
«Лицар наш», «герой-вояк»,

«Запорозький наш козак» —
Обіймали та хвалили,
Цілували геть всього
(Й ті, що раді б до могили
Відпровадити його)...
Врешті, щоб належно й гідно
Шану висловить свою
Й перемогу епохальну
Щоб увічнити в гаю,—
Заспівали величальну
Оду-ораторію:
«Линьте, співи, чебрецеві,
У вишневому краю!
Слава, слава Горобцеві,
Переможцю у бою!»
І наділи не лавровий,
Як бува в чужих пташок,
А свій рідний, барвінковий,
Гарно сплетений вінок.
Гриць високу нагороду
Скористав на річ просту:
Нею він прикрив природу,
Чи простіш би — наготу.

Від великої ж Орлиці
До дружини Королька,
Від чубатої Синиці
І до донечки В'юрка —
Всяка пташка, всяка птиця
Закохалась у Грицька!

Та воно і зрозуміло.
Хоч і давня мудрість ця,
А скажу: красиве діло
Прикрашає Горобця.
Ніч прийшла. На всій планеті

Ой було, було секретів!
Скільки пташок молодих
І не дуже щоб старих,
Та з душею молодою,—
Палко пестили героя
В снах задушливо-тремких!

Справді, в ніч ту знамениту
До ранкових зоряниць
І самичок, і самиць
Непокоїв соковито
Славний
І преславний
Гриць
!

ПІСНЯ ДВНАДЦЯТА



т скінчивсь великий герць,
Офіційне віншування,
Обіймання-цілування,—
Лицар славний Горобець
Із Гаїнкою своєю
Залетів на кілька днів
Геть подалі від птахів,
Відпочити щоб душею.
Та й, признатися, хотів,
Діло молоде, зостатись
З нею сам — помилуватись,
Налюбитись, навішатись
І нових діждатись пер.

Хай. Птахи ж і рідна мати
Прийнялися рихтувати
Дружно учту. Бо тепер
Завелося і в пернатих:
Тільки б приключка якась,
Як — це стало просто модно —
Як — дивись, і почалась
Учта пишна, всепташина.
Місце — всі на тім зійшлись,
Мати теж на те пристала,—
Знов озерце, де колись
І родини відзначали.
Птаство радісно вітало
Пишну учту. Що є сил
«Слава Грицеві!» гукало,
Крильми било та плескало,
Що аж пух летів із крил.
Гриць доклав зусиль немало,
Доки й втишив, зупинив:
«Браття! Досить церемоній,
Я їх ще не заслужив.
І скажу без антимоній:
Не люблю таки й промов —
Хай чудових чи чудовних,
Особливо ж — довгих-довгих,
Що псують лиш нерви й кров.
Правда завш, коли це правда,
Скрізь коротка і проста.
Йї не треба крил принадних
Чи красивого хвоста.
Ліпше випиймо за братство,
Щире наше трудове,
Випиймо й за чесне птаство,
Що по світу скрізь живе.
Випиймо, гуляймо — й баста!
Тож — цвірінь! Нехай живе!»

Крук аж крякнув: «Шкода, шкода...»
Й головою покрутив:
Отаку, таку погоду
Для промови загубив!
Хоч не сам її й складав він
(Травничок один підміг),
Але ж був у нього гріх:
Вже як тільки виступав він,
То був певен, уявляв він,
Що мудріший є за всіх.
«Ех!.. Та що там, кат із нею,
Із рацеєю тією,
Тут же — боже! — яді, страв!
Тут же пива — гей, озерце!»
Крук хапнувся аж за серце,
Та й приклався, та й припав...

Иде бенкет, шкварчить, вирує,
Той куняє, той жирує,
Той хиляє — будь здоров! —
Там — пісні, а там — розмови...
«Ні, а я скажу тут слово,
Хоч не любиш ти промов,—
Під хмельком, хитайголого
Дядько рідний підійшов.—
Мій племінничку! Козаче!..
Стійте! Поцілуюсь з ним...
Синку наш, благодарим!
Перед світом, перед всім
Показав ти, небораче,—
Й лапку тисне в кулачці,—
Що і ми... і ми щось значим! —
Та й махнув крильцем і плаче: —
А не просто... горобці...
Ех, якби устав твій батько,

Братик мій, це б як гордивсь...»
Дядько змовк і похиливсь.
Гриць наш теж заплакав: «Дядьку,
Хай би встав, хай не радів,
Хай від рану б і до рану
Задавав би прочухану —
Я б нічого й не хотів».
Гриць сльозу утер, та й тільки.

Иде бенкет, шумить, вирує,
Той хиліє, той цілує...
А розмов, скажу я вам,
Всяких, різних — тут і там!

«Ти заглянь мені у душу:
Чим її кормити мушу?
Що я їй поїсти дам?
От живу. Живу я, значить.
Є й зернятко, й черв'ячок,
А душа страждає й плаче...
Я тружусь. Я не ледащо.
Ну, а далі? Далі що?»

«Я — то мушку, то комашку...
А воно... Не та замашка!
Де й пазналось тих речей:
Фініки давай, фісташки —
Вередує, як в людей!
Розривайсь, Куріпко-мати!
Ні, як хочте, а дітей
Вже не вигідно держати.
Нас у матері було —
Не вміщались під крило,
Аж двадцятєро — капела!
Що не дасть, бувало, в дзьоб,—
Лиш давились, м'яли, терли,

І не знали тих хвороб,
Виростали і не мерли!»
Йде бенкет, шумить на славу,
Веселиться птах-рідня.
Але ось пісні й забави
Покриває крик-гризня:
«Перший я!» — «Ні, перший — я!»

То... Вживу тут розпрекрасне
Я словечко воскресне:
То зібралась — поетня!
(Чи співці, як по-пташинськи).
Ох, ні Бідструп, ні Зелінський
Змалювати б не зумів
Змаги півнячі співців!

То сварились п'ять В'юрків,
П'ять Сорок і п'ять Норців,
Два десятки Деркачів —
Недовизнаних митців.

Не зважаючи на крик
(Не про них дурне те діло!)
Посередині сиділо
Двое. Щеврик і Травник.
Одне одному гляділи
Любо в очі. «Вчора я —
Каже Щеврик, — чую пісню.
В Горлиці спитав, чия —
«Травникова, — каже, — звісно,
Ох, і пісня — в грудях тісно!»
«Не кажи, — Травник мовля. —
Бо мені, мені до тебе —
Як ізвідси та до неба!
Переміг ти й Солов'я!»
«Не кажи, мій друже Щеврик.

В тебе й нотка — вже шедеврнк!»
Пискне той: «Ах, щоб я вмер —
Геніально, пречудово!»
Цвіркне другий: «Надшедевр!
Класика! Мовчу, ні слова!»
А позаду в них, кругом,
Йде справжніський птахолом!
Тільки пух розносить вітер —
Дзьобом хто, а хто крилом...
Аж, спасибі, той содом
Перекрикнув Боривітер.
Зично він гука до всіх:
«Стійте, ланці, не шуміте!
Не ламайте пер своїх.
Треба вмить співати й пити.
А затихни «Кра!» й «Пінь-пінь!».
Це вам, братці, не Ірпінь.
Слухай всі — небите й бите,
Помирю вас, бідних, я:
Кожен злак свій має колос,
Кожен птах — свій має голос:
Той — кру-кру, а той — фіть-фіть.
І сміятися не штука.
Є краса у всяких звуках,
Тільки треба зрозуміть!
Щоб усіх вас помирити,
Я хотів би попросити
Заспівати Солов'я!»

Вчувши тільки те ім'я,
Перебіійці вмить одлигли,
Ізмиршавіли, притихли,
Белькотять: «Та мона, мо...»
А все птаство вже гукало,
В крила дружно заплескало:
«Просім! Просім! Про-си-мо!»

І підвівсь тоді скромненько
Теж дрібний, як Горобець,
Не цяцькований, сіренький
Соловей — простий співець.
Він не був підлизоодним —
Був правдивий, як творець.
Він не був ніколи модним
Для канаркових сердець.
Сівши високо на дубі,
На гіллячці молодій,
На степи поглянув любі,
На гаї... І тут як стій —
Волю дав душі своїй.
Він співав не серенаду
І не модний шлягерок,—
Він співав гірку баладу...
Кожен птах одразу змовк,
Лиш Орлом розправив крила,
Щиро більшався в думках.
Гриць радів: це ж сила, сила,
Птах малий — великий птах!
Втих митець. А за гаями
Ще котилася луна.
Небо блідло. Над степами
Зірка зблиснула одна...
І здалося: то вона
В небі високо співала...

Я, збентежений, помалу,
Непомітний, відійшов
За дуби. Уже смеркало.
Думав я про світ, любов...
І чогось так тоскно стало,
Щемом щось зайтрувало...
Шум я вчув садів, дібров,
Шерх смерек на перевалах —

Спів той чув я знов і знов...

Довго там стояв, недовго,
Як нараз... А бійтесь бога!
Аж зів'яв сухий осот —
Сміх ударивсь об дорогу.
Ну, і птаський же народ!
То співає, то глузує,
То замкне надовго рот...
І корю ж тебе й клену я,
І люблю ж тебе, люблю я...
А не взяв би враг і чорт!

Що ж так птаство розсмішило
Після пісні Солов'я?
Зачарована сім'я
Довго, довго ще сиділа.
Дума в кожного своя.
Потім звільна, сперш несміло
Розминать взялася крила,
Там, дивись, і метушня...
А Грицькові і пеня:
«Де ж це, синку, Гороблинка?
Наречена де твоя?» —
Мати кинулася. «Синку,
Щось її не бачу я.
Гей, Гаїнко, гей, Гаїнко!
Наче ж тут була вона...»
А Грицько щось треться-мнеться,
Щось на слово не збереться —
Ситуація складна:
«Та воно таке тут, мамо,
Тут, сказати, не та програма...
Як би й зайнята вола».
«Чим? Кажі мені ти прямо».
«Дуже зайнята». «Невже?

Не блуди мені словами!»
«Та...— Гриць оком вбік стриже...
Тільки ви не бийтесь, мамо...»
М-може, й... баба ви уже...»
«Як?! Ти що? Господь з тобою!
Ще й весілля ж не було!»

А навкруг уже гуло!
До Грицька усі юрбою —
Той за хвіст, той за крило,
Що то радощів було,
І гойдають над собою!
Пуць — неначе з-під землі
Появився Боривітер
(Ізмокрів рябенький світер!)
З породіллям на крилі...
Подивіться — не картинка? —
Ще сама — мале, дитинка,
А дитинку привела.

У птахів такі діла,
Ніколи тягнуть волинку:
Цвіркнув, свиснув — і прийшла,
П'ять хвилини поженихались —
Без батьків уже й побрались,
Вже і лялечка мала!

...Почались — кра-кра! — звіздичи,
Знов бенкет — фіть-фіть! — почавсь,
Галас, гамір, гам здійнявся,—
Віншували всі дитину,
Матір, бабу, рід Грицьків...
Там хильнув і я чарчину,
Потрудився, як умів,
Цілував якусь пташину,
Зичив ус — так, так,— піхів,

А що далі — невідомо,
Я зібравсь — так, так, — додому
І пряменько від дубів,
Бо хитались — геть побрів
Набиратись знову сили.
А щоб десь не дав беркиць,
Чи не втяв — так, так, — дурниць,
Аж за балку, до криниць
Проводжав мене підпилий —
Славний
І преславний
Гриць
!

Е П І Л О Г



т і все. Я скінчив повість.
Сумно й пусто на душі.
І тривожить невідомість,
І рядки — немов чужі...
Чи до ладу, не до ладу —
Що сказати? Не знаю й сам.
Був щасливим би і радим,
Якщо втіху чи розраду
Хоч на хвилику дам птахам.
А з тобою, друже Грицю,
Нам прощатись час-пора.
Он зіходить вже зірниця,
Місяць в полі догора,
Тане синь понад садами,
І давно вже над Ялами

Кличе в путь Крута Гора.
Прощай! Прости, пташино,
Може, щось не те й не так,
Десь невдатно. Щось мілинно —
Не зумів, чи хисту брак.
То біда, а не провина.
Так-то, друже мій, то так.
Хай таким, як є, у краї
Кожен птах тебе стріча,
Хай горить і не згорає
На вітрах твоя свіча!
Знаю, будуть чатувати
Кібці. Ти ж лети вперед.
Сам любив же ти казати:
Вище дзьоба, вище лет!
Дай крильце. Біжать секунди.
Келих випито. Пора!
Хай же рід твій вічним буде —
Зичу правди і добра.
Щастя зичу — завше й всюди!
Киш!
І пуху,
І
Пера
!

ЛІРИКА
ЛЕТЕНДИ



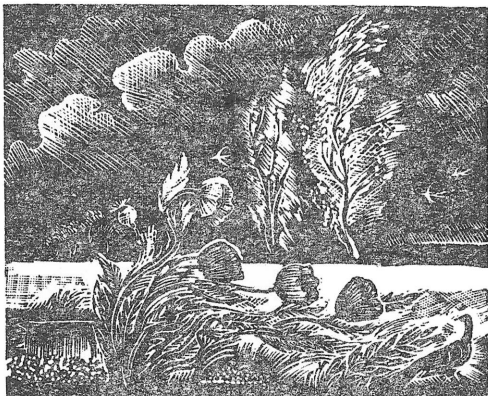
З КНИЖКИ «СЛОВО»

(1959)

ОСІНЬ



В ересневим пахом, вітровіням
Знову входиш в душу, в почуття,
Синім небом, пасмурним і синім,
И тим, чого не знаю до пуття.



Радість бродить — свіжа, бадьориста,
Аж до сліз чи смутку — все одно,
Поміцніш, як молоде, іскристе
Лите-влите в келехи вино.

Всип червоним золотом дороги,—
Я ходив по них чи не ходив? —

Зійде місяць, гляне міднорогий,—
Виведе закоханих в сади.

Так би й вік хотілось по дорогах
Молодим, захмеленим ходять,
В radoщах, в напрузі, у тривогах,
Дихати, трудитися, любити.

* * *

Позаду батьківський поріг,
Де шум кленових рідних віт:
Мене манила даль доріг —
Я йшов у світ, широкий світ.

Мій батько, сповнений надій,
Рукою вдалеч показав.
«Люби цю землю, сину мій,
Люби завжди. Завжди!» — сказав.

І я пішов. На ранній шлях
Схилились квіти у росі.
Я йшов, і в жадібних очах
Земля відбилась у красі.

Бурхливі ріки, моря синь,
Садів кипіння на зорі,
Над світлим сутінком долин
Орлів кружляння угорі.

Яких не бачив я чудес!
Яких не бачив я країв!
Вогнями-сяйвом Дніпрогес
Мене з-за пагорбів зустрів.

Вставили домни, сотні труб
У приазовській стороні,
За Львовом дуб, столітній дуб,
Привітно кланявся мені.

І де б не був я — всюди свій,
І де б не йшов — я чув завжди:
«Люби цю землю, сину мій,
Люби і йди, вперед іди».

І люди щиро, як брати,
Мене приймали на путі —
Із ним вік мені іти
В моїм труді, в моїм житті.

То з їхніх рук такі дива
Звелись у рідному краю,
То їхні думи і слова
Хвилюють молодість мою.

* * *

Ти осяяла душу мою. А чи, може, неждано
І не ти з'явилась, а тільки здалося мені,
Може, то зайнялось на світанні порану
Та зоря он, що світить при наших вікні.

Не пролилась іще в моїх словах?
Бо шуміли ж потиху опівніч гаї...
Але серце моє, але я спам'ятатись не можу,
Сльози світлі туманять осяяні очі мої.

Що зі мною? Світанком у роси розмаю
Йду тривожний, збентежене серце несу,
Очі зводжу до неба — на небі зірницю шукаю,
Але бачу тебе і зову твою юнь і красу.

СВІТОВА ЗОРЯ

* * *

Мукою, ласкою, гнівом налите,
Шаною й славою свято повите,
З нами крокує і ворога б'є.
Слово твое.

Доки у небі і сонце, і зорі —
Житимуть з нами у щасті, не в горі,
В нашій стомовній братерській сім'ї
Думи твої,
Вічні твої.

БРАТИ

«Пушкін слухав пісні і думи
сліпого кобзаря...»

«...Коли правда, що молодий
Шевченко був на похоронах
Пушкіна (цілком ймовірно) і
навіть зарисував поета в тру-
ні, то він був тоді ще кріпа-
ком...»

М. Рильський

Високе небо у засмуті,
Шляхи-дороги без кінця...

Поет смаглявий на розпутті
В задумі слухає співця.
І рокіт струн, і гнівну мову,

Як трунок, жадібно впивав:
В них чулась туга подніпрова,
Прокльони, муки у заковах,
Шабельний дзенькіт, блиск заграв.
І думав він: моєму рідний,
Оцей народ полише ввись.
Народить, слави й честі гідний,
Співця великого колись.
О, де ти, друже мій коханий?
Прийди, товаришу незнапий,—
Прийми і дружбу, і любов!
Минали роки, дні туманні —
І він з'явився, він прийшов.

В юрбі стояв тяжкі години,
Рука дрижала, тьмаривсь зір...
Безсмертний образ з домовини
Лягав на серце й на папір.

А потім все не міг заснути:
Ятрився біль, зростав щомить.
Невже помер? Не може бути!..
О ні, не радуйсь, царю лютий!
Поет живий, він буде жити!

І чулись співи в самотині,
І все ввижалась без кінця:
Поет смаглявий на Україні
В задумі слухає співця.

ОКСАНКА

Над Орськом ніч. Похмурим кораблем
Серед пісків у безвість плине форт.
Зіходить місяць, та встають, витають
Солдатські сні, солдатські, невеселі.

Утомлений на муштрі, опівніч
Заснув Тарас. Поволі із пільми
Заблис Дніпро, постали рідні села,
Гаї... долини... (Так занило серце!)
Схилившись, мовчки люди з дітьми йдуть
На панщину...

Всю душу роз'ятрили
Далекі дні, дитячі перші сльози!
І знов пільма. І тиша. Раптом чує —
Підходить хтось, стає у надголів'ї
І жде — зітхання чути в тишині.
Тарас підводиться. Навстріч йому
Пільму бліде обличчя осява,
Блищать сльозою й смутком очі карі,
Спадають коси чорні із плечей,
І ніжні, і знайомі так до болю
Уста вишневі туга облягла...

Т а р а с

Оксанко, ти?

В неволі за Уралом
Як ти знайшла мене?

О к с а н к а

Тарасе мій!
Тарасику, я довго-довго йшла,
Минала села вбогі та міста,
В людей питала, бачила сліди
І кров на них, пониклі квіти й трави,
І знала вже — то ти проходив там.
Я чула там твої пісні журливі,
Заграви бачила... І все шукала.
Ось і знайшла тебе. Скажи, ти радий?

Т а р а с

Оксанко! Зіронько моя вечірня!
Дай руку. Як на серці легко стало.
Я думав, вже й не стрінемось, та от
Зустрілися. Ну, що у нашім краї?
Кажи скорій. Не муч. Чому мовчиш?

О к с а н к а

Погано, страх погано. Там неволя.
Пани усюди. Жити не дають.
Женуть на панщину щодня усіх.
А в нас біда — нездужа наша мати.
Куди ж іти? Врятуй мене, Тарасе.
Врятуй! Он кажуть, ти могутній, дужий.
І цар тебе бсїться. Захисти!
Полиньмо вдвох — нудьга без тебе вдома,
Без тебе соловейко не співа
І горлиця затихла, не воркує;
Зів'яв садок. І вже за синь-горою
Веселка не встає. Ходім, ходім!

Т а р а с

Оксанко! Скрізь неволя — й тут, і там.
Пани усюди. А між ними — нелюд,
Жорстокий нелюд той, що в цю пустелю
Мене заслав. Добра піде не буде,
Допоки їм бенкетувати.

Царю!

Безчесний царю, марно ти лютуєш.
Караюсь, мучусь я отут в кайданах,
Та вольних дум не затоплю сльозами,
І не впаду, і не спочину, доки
Тебе і рід увесь нікчемний твій,

Прозрівши, люд не поведе на суд,
На кару!

Оксанка

Рідний мій! Тарасе мій!
Тобі, я знаю, тяжко, дуже тяжко.
Зажди, я зараз прикладу барвінок,
І м'яту, і чебрець — це, кажуть, ліки,
Полегша, може...

И ніжною рукою
Вона приклала зілля ледве чутно.
А потім цілувала — так нестямно,
Так палко!

І прокинувся Тарас.
Прокинувся і дивиться — нема нікого.
Солдати сплять. Відчинене вікно.
Казарма. Місяць. Степ. Піски, піски...

ПЕТЕРБУРГ

(Повернення)

Позаду все: і муштра, і капрали,
Казарма й муки, з ранку до смерку...
Лиш на обличчі зморшки вкарбували
Усе, що звідав на своїм віку.

Та ще в очах зіниць казахських спалах,
Убогі юрти... Каспій... комиші,
Баркаси довгождані на причалах...
Та біль. Та гнів. Та пісня на душі.

А ніч над містом, ніч сурмить вітрами.
Немов струна — Адміралтейський шпиль.

І Чути: Чернишевський кличе: «З нами!»
І Герцел кличе — друзі звідусіль.

І серце б'ється — знає дружбу щирю.
Слова встають. Горять. Бо воля спить.
Бо треба добре нагострити сокиру
Та й заходиться миром всім будить.

Будить, будить! Поет підвівсь в натхненні,
Над містом тане світанкова мла.
Палають на столі слова огненні.
І вже зоря, зоря в вікні пала.

КОБЗАР

З юних літ покинув він родину:
Потемнів йому навіки день.
З краю в край сходив він Україну —
Скільки дум переспівав, пісень!

Від Черкас ішов недавно зрану,
Глянь — уже в херсонській стороні.
Славить Наливайка і Богдана,
А найбільш — Тарасові пісні.

Як почув: із Києва на Канів
Домовину селами несуть —
Мов ножем йому хто серце зранив:
Рушив з поводитарем у путь.

І казали люди: піт не втерши,
Пробирався навпростець, між трав.
Потемнів од горя й сам уперше
Той, що всіх у горі розважав.

Чув він стук сердець людських щоразу,—
Був же горем повен, як вони.
...Йшов за домовиною Тараса
Посвілий, тихий, мовчазний...

А світанком, в тихім передгрозі,
По курнім шляху вже знову брів:
Гнів Тараса в нерозлучній кобзі
В люди ніс і серцем молодів.

ОСТАННЯ НІЧ

В ту довгу ніч світанок десь баривсь у муках,
І серце не одне в тривозі ждало дня.
А він підвівсь — над біль — узяв світильник в руки
І йшов до студії — вогонь творця поймав.

І не дійшов... не стало сил... На всі сторіччя,
На всесвіт б'є його останній, смертний час:
Зрина коханий край... Згорьовані обличчя...
Блакить,.. і все — світильник, випавши, погас.

І там, далеко, де в журбі затих ревучий,
Де при воді схилився онімилый гай,
Велика зірка впала на прадавні кручі,—
І тугою повився потемнілий край.

ЛЕГЕНДИ

(1956—1971)

ДВІ КАРТИНИ

Вони віддавна дружбу мали,
Укупі вчилися, виростали...
Одним коханням поїнялись;
В обох до пензля звикли руки,
В обох серця утіху й муки
Несли мистецтву, прагли ввись.

Як гримнув клич за край свій стати,
Обидва, взявши автомати,
Крізь дим, вогонь, свинцевий град
Пройшли війни тяжкі дороги
І в рідний край в день Перемоги
Вернулись радісно назад.

Прийшли. Стоять. Стрункий, суворий,
З орлиним зором, в рухах скорий,
Прийшов розвідник-фронтovníк.
А другий — поряд — кучерявий,
Танкіст завзятий, воїн бравий —
Співун і щирий жартівник.

Стоять і ждуть. В німій напрузі
Застигли разом вірні друзі:
Дівчина — мрія їх струнка —
В красі, очима голубими
Всміхалась ніжно перед ними,
Мов пісня — світла і п'янка.
Обом вона кохана й мила,

Обох ще здавна полонила,
Кого ж тепер з них обере
І з ким одружитися — не знають,
Стоять, на відповідь чекають,
І серце в грудях їхніх мре.

І пригадалося красуні:
Ще до війни, на ранній юні,
У надвечірній тихий час
Вони з бентежною душею
Ніяковіли перед нею,
А зір тьмянів, горів і гас.
Тепер стоять — якої вроди!
На грудях сяють нагороди,
Обличчя світлить мужність-гарт.
Такі в бою, і в праці вперті,
Таких з вогню, із круговерті
Вона виносила в санбат.

Нарешті мовила дівчина:
«Гордиться вами вся країна;
В тяжкі, тривожні, грізні дні
Утоми й страху ви не знали,
Наш край хоробро захищали —
Обидва любі ви мені.
Обидва щирі, і привітні,
І дорогі, й до болю рідні,
І щоб комусь вам доброхить
Подати руку без вагання —
Вдовольте ви одне бажання,
Одну умову ви прийміть:

Відклавши з бою автомати,
Беріться знову малювати.
І хто свою картинну в рік
Змалює так, що будуть люди

Хвалити й славити усюди,—
Із тим життя ділть повік».

Минали дні, минали почі,
Не знали втоми юні очі;
Серця палали; і не сном —
Гарячим подихом в уяві
Людські діла шуміли в славі,—
І оживало полотно.

Та ось настав кінець змагання,
Запони знято без вагання!
І перед очі глядачів
З'явилися раптом дві картини,
Два дивних витвори-перлини,
Двох вірних друзів, двох майстрів.
Одна — на ній відображався
Жорстокий бій: живим zostався
Один поранений боєць.
Він повен гніву, мсти-розплати,
Повзе, узявши три гранати,
На танк ворожий, в смертний герць.

А друга — тут митець натхненний
Зобразив праці час буденний:
В підземних нетрях, де хова
Природа скарби неоцінні,
При тьмянім світла мерехтінні
Шахтар вугілля добува.

Відверте, сповнене величчя,
Гарячий піт зросив обличчя.
В руках відбійний молоток,
Мов кулемет боєць в двобої,
Шахтар трима перед собою
І дробить пласт за кроком крок.

Народ, побачивши картини,
Як зачарований, години
Стояв і в захваті німів.
І йшли й розходилися люди,
Хвалили й славили усюди
Двох вірних друзів, двох майстрів.

Але ніхто із наймудріших,
Знавців мистецтва найпильніших
Сказати впевнено не міг,
Яка ж є кращою картина,
З ким поєднається дівчина
І хто кого з них переміг.

І кажуть — чутка йшла в народі,—
Що трое, радісні, у згоді,
Вони, зустрівшись, обнялись.
Затим потисли руки друзі
І знов до праці, у напрузі
Іще завзятіш прийнялись.

Пролинуть дні і роки, може...
Якщо ж хто-небудь переможе,—
То й ми узнаємо колись.

СКІФСЬКА СЕРЕЖКА

(Легенда степу)

ПЕРЕДЦВІТТЯ

Вона стояла у степу,
Де пах полин і зблискував птах пером.
І її завезли на подвір'я музею.
Ії, стару Кам'яну Скіфську Бабу.

Правічну.
Скільки їй літ? Вона і сама не віда.
Стояла мовчазна. Одсторонена. Під муром,
Приходили чужинці
(Приходили, не на конях під'їжджали).
Торкались її обличчя, грудей.
Сміялись.



А Бабі було кривдно.
І сором пік.
А ще гірше — вночі:
Сама-самісінька.
Видивляла свої кам'яні стосотлітні очі...
І — ждала.
Кого? Чого?..
Ай, ні!
Степу не видно...
Застують їй паркани і високі стіни.
А так хотілось — степу!
Одна втіха: високо в небі,

Мов скіфська сережка,
Зіходив місяць...
І Кам'яній Бабі з того було щасно.
І солодко-млосно.
І вона дрімала...
І снився їй сон,
Давній-прадавній,
Снився молодий скіф!
Чорне, вітром скуйовджене волосся...
Непозабуті, жадано-ждані очі...
Він примчав на огирі.
Він, молодий скіф!
Бив копитьми скажений огир.
А він на скаку
Кинув її уперегин на кінську гриву.
Свиснув знагла скіф!
Заржав гарячий огир, зметнувсь —
І вони мчали...
Дзвеніла сталь підків.
А вслід бігли, валували собаки —
Вони хтіли перейняти скіфа.
А він мчав, мчав,
Пригнувшись до кінської гриви,
Аж доки не видобувсь у поле.
І — осадив коня.
І зніс її на ту ж високу могилу,
Де колись вона стояла...
І вона скрикнула!
Скрикнула не як стара Кам'яна Баба.
А молодо-молодо!
По-дівочи,
Як юна скіфка: «Степ!» —
І пробудилась...
Був день. Був блиск — палило сонце.
А перед нею сидів молодик.
Він сидів просто неба.

Осеред подвір'я.
Зневідьчим він скидався на скіфа.
Але то був не скіф —
При ньому не було коня!

Він щось робив.
І Кам'яна Баба здогадалась:
Так різьбили її діди й прадіди
На кухлях, на глеках,
На збруї, на зброї...
Ні, так малювали ольвійські греки.
Молодик теж малював.
Він малював її, стару Кам'яну Скіфську Бабу.

У нього теж були палючі очі.
Але то був не скіф —
При ньому не було коня!
І вона, зігріта сонцем і його палючим оком,
Здрімалась ізнов...
І проз дрімоту,
Терпку й солодку,
Шепталась:
«О Табіті, Табіті!¹ Скажи:
Чи знайде оцей чужинець собі коня?
Чи обжене собак?
І чи покаже мені степ
Під сяйвом скіфської сережки?..»

ЗАЦВІТТЯ

Мамо Оксано!
А Зірка — велика у нашім дворі!

¹ Та бі ті — верховна скіфська богиня міжпле-
мінної та родової злагоди.

Я не знаю, що мені тоді на тому стало: я сидів на давньому кам'яному порозі нашої хати. І плакав. А наді мною було так рясно зірок. Мені й досі здається, що коли я був малий, їх було більше, Мамо...

Я сидів на камені і плакав. Ну, що тоді було мені? Чого воно було тоді мені? Еж, світ стояв — мов загадка! Безкрай та солодкий, ще й таїною вкритий, мов туманцем наш білий степовий виноград у місячну ніч... Я плакав... А ви доїли корову — чулось, як дзвенить дійниця. Пахло степом... Сяяли зорі... Але одна, найбільша, — вона стояла високо-високо просто нашого двору. Та ще — на краю блідого неба. Вище нашого вишневого саду. І та — тремтіла... Ну, чого їй? Може, то її було мені жаль?.. Але ні, — її втішав у пахучих сутінках коник-степовик: «Сюр!.. Сюр!..» Я теж наслухав. І ставало сумно, і солодко, і чогось мені жаль...

Чого?

Мамо!

Я здогадався. Через багато літ...

Перед мене — розчинене вікно. Я бачу, як блищить на київських горах лаврська дзвіниця, бані Софіївського собору, як горять вогні телевежі і засвічує сяйвом Хрещатик...

Я здогадався, Мамо!

Зупевне.

...І видиться нічний спориш у нашому дворі. Яскрають росини... Світло Великої Зірки летиться з рогу нашої Красулі... Я чую, як диха степ. Я чую пахощі степових квітів...

Ой ті квіти!

Мамо, я знаю, чого мені тоді, давно-давно смутилось. Мені не стачало казки. Казки степових квітів. А вона ж бриніла в мені, п'янила ме-

не. Безслівна, вона ходила круг мене. А я не міг сказати її.

З того плакав, Мамо.

Виходьте ж, квіти, на люди!

Виходь, Хрещатий Барвінку, не в'янучий лавре наш! То щастя, що ти безсмертний,— ні спека, ні вітер, ні люта стужа не в'ялять тебе. Недарма ж ти скрашаєш і русі дівочі голівки на весіллях, і могили суворих мужів, що твердо і прямо ходили по землі.

Виходь, Горицвіте!

Люди, вклоніться йому! Він милує вам око і гоїть ваші болі...

Чеберє-чебрече! Непоказний квіте наш!

Твої пахощі аж на весь світ стали, оповили духмяно планету — хай знає світ про наш безсмертний степ.

Маче!

Палай криваво, червоно-китайчано, аби всі відали, де лялалась наша кров.

Звіробою, Полине, Нечуйвігре, Ромене, Волошко, Золототисячнику — сходьтесь, квіти!..

А прийдуть ще й люди. Їх буде двоє. І вони юні. Бо стара Скіфська Баба і Коник — нехитрий степовий співець. І Чайка буде. Та в небі — Зірка.

Співайте ж, квіти! Шуміте, квіти! Вийтесь вінками, чиніть-творіте казку-легенду — ту, що снилась, виділась мені, що ходила круг мене з неба, грому й степового леготу!

Ту, що була, і нині в мені, і буде завше й довік-віку!

ВІНОК ПЕРШИЙ

Степ. Сутінна балка. На узвишші — Кам'яна Скіфська Баба. На блідому крайнебі—самотня Тремтлива Зірка... Тоскно.

Чебрець

Опала ніч. І тиша наоколо.
Замріявся, замисливсь батько степ.
Не осява з небес його роздоли
Веселий, щирозлотий місяць-серп,
Не освіжа вітрець широке чоло,
Не веселить і жайворон-співець —
За день стомився, певно, спочиває,
На грудях в батька сили набирає...

Чути: «Киги!.. Киги!..»

Лиш Чаечка-небога проквіляє...
Скажи, Полине, що їй роздира
Всякчасно груди так? Ти мусиш знати:
Сам з горя ж сивий, повен гіркоти.
Та й літ же, літ прожив багато —
Всього набачився і звідав ти.

Полин

Про горе те словами не сказати!
Квилить-ридає Чаечка, бо мати,
Бо діток їй ніколи не знайти.

Горицвіт

Чом не знайти?

Полин

А де шукати?
Взяла їх чужина — чужі світи.

Б а р в і н о к

Що, мамо, тяжко?

П о л и н

Ще б не тяжко — діти!

Кров серця ж капле в неї повсякчас...

Ото й ростуть в степу із того квіти,

Що маками зовуться поміж нас...

М а к

А звідки родом ти, скажи, Полине?

Чого ти сивий? Розповіж хоч раз.

П о л и н

Це діло, Маче, давньої години.

Я древній, як і степ. Свої вродини

Не пам'ятаю. Не було ще й вас,

А я вже пах аж до зірок духмяно.

Я був зелений. Я щасливо цвів.

Поокруж степ, мов райдуга, лелів...

Та раз — прокляття! — світ мені вчорнів.

Погасло небо! Степ погас!.. Захланно

Орда вломилась. Із ясиром-браном

Татари крались в агарянський Крим

І стали табором, немов цигани,

Аж ген за тим он виярком крутим.

Між бранок — горе скорбному народу!—

Була одна. Такої, Маче, вроди —

Клянусь я степом, небом цим нічним! —

Козачий край не знав, не відав зроду...

Ординці бранку обіч стерегли.
Знать, подарунок готували хану,
А то ще й далі — в Царгород, султану.
Вони спинились. Ватри розвели.
Ладнались їсти... Тут із-за туману —
Загін козачий! Видобувсь як стій!
Заржали коні...
І нерівний бій
Звихривсь — на поклик сотника

Степана...

Стялись! Дамаські брязнули клинки.
Із луків спресли, зблисли люто стріли...
І бились.

Ух, як бились козаки!
Як укривали степ ординським тілом!
Жупан червоний маяв, наче жар,
Де обставав поганець отамана.
Удар — і кров багряно лле! Удар —
І ламляться криваві ятагани...
А десь над січ, над хрип, над хряск —
до хмар

Зметнувся крик: «Я тут, я тут,
Степане!»

Жупан здригнувсь, яріше запалав...
О, краще б я той крик не чув, не знав!
А я учув його.
Я бачив очі...
Жахні я бачив рук дівочих корчі...
І, стоптаний копитями, світ прокляв,
І сивим став із того до півночі...
А що пізніш я на віку видав!
Я розповім, як слухати охочі...

Б а р в і н о к

Стривай, Полине. Люди йдуть сюди.

Волошка

Юнак і дівчина. Які вродливі!
Кохаються, видать, щасливі.
Що їм до давньої біди?!

Надходять Хлопець і Дівчина.

Хлопець

Ну, ось і Баба Кам'яна.
Як живемо? Привіт, Бабусю!
Знайомся: це — моя жона...
Майбутня б то — Явдоха... Дуся...

Дівчина

Який швидкий! Уже й засватав. Сьогодні ж
тільки познайомилися. Та й то, знаєш... Таких
чоловіків у мене — ой-ой-ой!.. А до того ж і не
Явдоха я, і не Дуся, а Діана або Діна.

Хлопець

(сміючись)

Швидкий! Казала ж бо сама,
Що в атомно-космічну еру
Все швидкості старі лама,
Епоха ж бо така модерна...
Усе стислішає: і час,
І відстані, й життя людини.
У всьому рух, усе щораз
Надшвидкісні бере вершини.
Казала ж ти чи ні таке?
То, згідно мудрої доктрини,
Й кохання мусить бути швидке?!

Сиріч — модерно-реактивне?!
Простіш — лови, держи, хапай,
Кохай — спіши, спіши — кохай!

Д і в ч и н а

Смійся, смійся. По-новому... А сам завів мене на тисячу, як не більше, років назад. До оцієї старезної замшілої Скіфської Баби.

Х л о п е ц ь

Не кривдь Бабусю задарма.
Прости на слові їй, Бабусю!
Бабуся ця, втямкуй сама,
Можливо, є прамати русів.
Вона степи ці берегла,
І їх красу, і таємниці.
А скільки горя, крові, зла
Їй довелося надивитися!

Д і в ч и н а

(сміючись)

Ну, якщо вона в тебе така мудра, то спитай,— бо я оце не пішла сьогодні на танці — спитай, чи вмiли скіфки танцювати і які в них були танці.

Х л о п е ц ь

Умiли, вмiли. Достеменно.
Зберуться. Стануть. Оком блись! —
І вже пливуть чи прагнуть ввись!
Завзято, пристрасно, шалено...
А то віночками, дивись,
Зав'ються цютно, тихо, зграйно,

Щоб не схлюпнуть дівочу тайну...
Були танки на всякий темп.
Не бугі й не канкан, звичайно.
А ті, що підказав їм степ!

Д і в ч и н а
(сміється)

Скіфки, кажеш, були дуже цнотливі. Певно, і ця
Кам'яна теж? Так потривож її цнотливість, спи-
тай, чи був у скіфів стриптиз.

Х л о п е ц ь

Цього й питать не слід. Вони
Були украй нормальні люди,
А не якісь там дикуни.
Не будем добрих скіфів гудить.

Д і в ч и н а

А міні-спідниці у скіфок були? Чи вони носили
все таке, що тільки до самих п'ят?

Х л о п е ц ь

Були. Ймовірно, що були.
На шаровари одягали.
Хоч їм і лекцій не читали,
Та скіфки — гідні похвали:
Скромняги не о тому дбали,
Як тіло власне оголить
Чи павпаки — все затулить
Якимсь чадровим покривалом.
Носили міні, щоб скоріш
В сідло злетіти і завзято
До бою з мужем поруч стати,

А не для того, щоб зручніш
Якогось дурня осідлати.

Д і в ч и н а

Хе-хе! А яких вони пісень співали?

Х л о п е ц ь

Пісень?.. А нащо нам гадати,
Як можна в Баби запитати.
Скажи, Бабусенько, мені,
Що скіф співав у давні дні?
А то Діана з нас сміється.
Ось притулюсь тобі до серця.

(Припадає вухом до Кам'яної Баби).

Співа — із місця не зійти!
Співа! Послухай-но і ти.

Д і в ч и н а

Ат, облиш дурниці! Ходімо вже назад. Мені вже
нудно. Якийсь ти кумедний. Дивний якийсь, на-
ївний. А може, хильнув сьогодні трохи?

Х л о п е ц ь

(удавано-патетично)

Що хміль мені усіх напоїв —
Я п'яний степом і тобою!..

(Знову припадає вухом до Кам'яної Баби).

А все-таки вона співа!
Чекай, затямлю лиш слова!

І сам тобі їх проспівую.
Прадавня пісня. І яка!
Готово. Слухай. Починаю.
Це пісня скіфа-воєнка.

(Співає).

Степ колючий — моя держава.
Степ у квітках навкруги.
Скіфська воле і скіфська славо,
Лийсь за сині береги!

Стріли на луки,
Риньмо, як круки,
Тнім вороги
До ноги!

Бий!.. Бий!.. Бий!..
Оболоня тирсою шумує,
Степ на грозу закипа.
Скіфське серце битву чує,
Ярсь, відваго сліпа!

Рвись, мій коню,
За оболоню,
Тнім вороги
До ноги!

Бий!.. Бий!.. Бий!..

Дівчина сміється. Вони, побравшись за руки, йдуть у степ. А з-поза Кам'яної Баби зіходить щербатий місяць.

К о н н и к

Сюр!.. Сюр!.. Сюр!..

ВІНОК ДРУГИЙ

Хлопець

Ми знову, Скіфо, тут. Вітаю!
Як живемо і як ся маєм?
Не бачились чотири дні —
Ти знудьгувала по мені?

Дівчина

Авжеж! Аж плакала. Цілуйтесь ж, цілуйтесь!..

Хлопець

А чом би й ні?

(Цілує Кам'яну Бабу).

Ух, як опік цілунок! Смаковито!
Ні, що ти не кажи,
А Скіфка — Баба знаменита!
Без неї я не міг би жить.
Стій, Скіфо, стій і степ наш
бережи —
Не той же був би він без тебе.

Дівчина

Хо-хо!.. Чи що й не що! Пуп Землі і центр
Всесвіту!..
У-у — сила!..

Хлопець

(жартома)

Не смійсь, о чарівнице зла. Не треба.

Сміялись з неї — гріх.
Та й що, безсмертній їй, твій сміх?!

(Замислюється).

Без неї був би я не я, мов скіф без
степу.

Без неї б я не вчув космічної яси,

І не відчув би так краси

І величі он літака того під небом.

Я не пізнав би голоси

Моїх прапращурів далеких.

Я не спішився б що є сил,

Неначе з вирію лелека,

Під рідний теплий небосхил —

В домівку батьківську... Бабусю,

Спасибі, рідна, за пісні,

За степ, за квіти весняні,

За все, що й вимовить боюся!

Поглянь: на степовім твоїм убрусі

Міста і села осяйні!

Поглянь...

Дівчина

А може, вже годі кривляться?..

Хлопець

Чого кривлятися мені?

Мені так гарно, щасно в серці!

Цей степ... Ця Скіфка... Ти...

Лиш скрипка вимовить усе могла б,

здається!..

З краси-чуття аж пісня рветься,

Душа так прагне висоти,

Жада кохання до пестями!

Злина — і вже надгорніми краями
Шуга незаними космічними світами,
А з нею ти! Лиш ти!
Єдина ти!
Та німб несмертний понад нами!..

Д і в ч и н а

Спусти мене, будь ласка, на землю. Досить
з мене. Набридло. Клоунада...

Х л о п е ц ь

Не гнівайся, не сердьсь—не личить це тобі:
Зі мною так вестись негарно.
Ну, посміхнись!.. Твій наречений у журбі!
Не кривдь його намарне...

Д і в ч и н а

Кажу ж бо-годі, годі!.. Ох, нудота... І чого я
знову сюди прийшла? Щоб слухати оце все?!

Х л о п е ц ь

(удавано лякається)

Бабусю, рідна, захищай,
Сховай мене від чарівниці злої!
В очах у неї пекло й рай,
Вона що хоч мені накоїть...

(Ховається за Кам'яну Бабу).

Д і в ч и н а

(сердито)

Годі, годі! Набридло до краю *(затуляє вуха)*.
Ох і дурна ж я! Чого я сюди прийшла?.. Елка
кликала на танці, а я... Пішла до оцієї скіфської

дурепи. Тьху!.. Ти станеш врешті-решт коли-не-
будь мужчиною! Ти якийсь допотопний, староре-
жимний. А ще й учишся! Чого тільки тебе учать
в тому інституті! (*Кинулася геть*).

Хлопець

Зажди! Таж я люблю тебе! Зажди!..

*(Спантеличено стоїть якийсь час,
затим біжить їй услід).*

Горицвіт

Ну от, сердега, і дждавсь біди.

Барвінок

А може, й ні...

Мак

Облишмо їх. Полине,
Ти краше далі розповідь веди.
Чим кінчивсь бій?
Хто у бою погинув?
Куди поділа бранку татарва?

Полин

О, то був бій! І досі в Понизов'ю
Про нього явір уночі співа.
Бій був короткий. Але лютний. Кров'ю
Зросилась щедро тирса степова.
Вся сотня вилягла. Вся до одного.
Трудились щиро — не ганьба й спочить.
Та дорого далася перемога
Орді: на трупах трупи — не злічить.
Орда знялась. Спішила якомога

З долини Чорної забратись пріч,
Допоки гук із поля бойового
Не докотивсь у нещадиму Січ.
Не брали трупи в Крим. Козачі коні,
Як перше, не ловили. Не до них.
З ясиром-браном бігли від погоні,
Мов злодії, по вибалках сухих...

І ніч зайшла. І сплив над тихим полем,
Заблис уповні місяць крізь туман.
І, опритомнівши, з нелюдським болем
Підвівсь, затисши рану, отаман.
І сумно-сумно глянув... Наоколо —
Ані душі. Лиш тихо обіч кінь
Заржав. Схиливсь. І гриву гнув півколом
Мов кликав у туманну далечінь...
Вперед! І в опівнічну безгомінь
Зметнувсь під синім місяцем багряно
Жупан... А за степами, вдалині,
Вчувалось: «Ой Степане!.. Мій

Степане!..»

Вперед! І розступилися тумани,
І вершник мчав на лютому коні.
А кров лилась... На кремені, на трави,
На чорні ошалілі кураї...
А він все мчав і мчав, жахний,
кривавий,
На голос бранки, мук тяжких її...
Десь, може, й досі мчить...

(Никне).

М а к

Стривай, Полине.

А пригадай, хоч це було й давно:
Мій рід не з тої Чорної долини?

П о л и н

Забувсь... Хто знає... Може, й так воно...

(Никне).

Із блідого небосхилу падає
Тремтлива Зірка.

ВІНОК ТРЕТІЙ

Горобина ніч...

Шумує степ. Шумлять-хвилюють квіти. Зламлено Червоний Мак. Дзвенить-тремтить курай. Коловертю ходить степовий вітер. У небі клубочаться чорні кошлаті хмари. Вергається їх бескидне громаддя. Ні зірки в небі. Тільки звиваються, ріжуться, ламляться синьо-сліпучі громовиці. Фосфоричне світло раз по раз обливає стару Кам'яну Скіфську Бабу... Вона мовчазна, мов давній таємничий світ. Або загадковий бог.

Охопивши руками голову, під Кам'яною Бабою сидить Хлопець. Він теж осявається грозов'ям. Але ні свист, ні стогін бурі, ні вдари грому не рушать його. Здавалось, що й він сам — теж застиглий молодий бог. Правічний. Стражденний... Лиш на мить з-межи хмар проблисла Велика Зірка.

Б'є гроза. І кризь стоголосолунний гуркіт, що стрясає землю, коли здавалось, що рушаться небесні громи, ні-ні, а десь ледь-ледь чується: «Сюр!.. Сюр!.. Сюр!..»

Горобина ніч.

ВІНОК ЧЕТВЕРТИЙ

Дівчина

Ти, Бабо Кам'яна, скажи:
Він вернеться чи ні? До мене?
Скажи! Ти мусиш знати все.
Тебе ж любив він. Певно, й любить.
Та й ти його любила, мабуть...
Хоч ти і варварка, хоч ти
І камінь каменем, бездушна,—
Скажи! Благаю! Мов хоч слово!
Чи він повернеться до мене?

*(Падає на коліна, обхопивши Кам'яну Бабу,
надривно плаче, прихилиється до неї лицем.
Нараз жахається...)*

О! Ти співаєш?
Ти — співаєш??!
Він правду говорив — співаєш?..
Співаєш... Чую!.. Ти співаєш!..
А я все мала за бридню,
За безум. Ні, співаєш... Рада?!
Так перестань! Замовкни! Цить!
Скажи: він вернеться чи ні?
Скажи, бо проклену навіки
Трикляттям-кляттям чорно-чорним.
Довічним! Від тії клятьби
Розсиплеться твій камінь, Бабо!

*(Шаленіючи, з опущеною головою,
нещадно б'є кулаками по Кам'яній Бабі).*

Поворожи,
Скажи, скажи!

Поворожи,
Скажи, скажи!

(Притьмом підводить очі і — сахається. Підхоплюється, точиться назад: перед нею не стара Кам'яна Баба — перед нею молода, вигиниста, бронзовотіла Скіфка!.. Брови — стріли. Жахтять палючі очі. Проти місяця зблискує велика золота сережка... (Задкує, схопившись за голову)

Ти?! Ти?!

Скіфка

(закладає до рота два пальці)

Ф'ю-і-ть!

Наглий різкий свист розкраяв,
розпанахав темно-синю ніч.

Дівчина

Ти?! Ти?!

О ноче скіфська, повна таїни!
Хоч ти верни його мені, верни —
Пекучих мук несила вже знести!

Скіфка

Ф'ю-і-і-ть!!!!

Аж трави й квітки підвели свої голівки. Здригнулися Звіробій, Волошка, Нечуйвітер, Чебрець, Ромен, Барвінок і Золототисячник. Аж старезний Полин озвався у сні. І пробудився Колик...

Полин

О, бачу: мчить червлений Вершник,
мчить!

Жупан — мов полум'я палає дике...
Коли ж ти спинишся, хоча б на мить,
Бездольний Вершнику? Чи — так
довіку?..

(Засинає).

Сюр!.. Сюр!.. Сюр!..

ОЦВІТТЯ

— Доброго ранку, Василю Петровичу!

— Доброго здоров'я! Давно, давно не було вас у наших краях. Приїхали?

— Та на якийсь тиждень-два. А це — дай, думаю, зайду подивлюся, чи не придбали часом чогось новенького?

— Так, так. Дещо є. Хоч ми тепер, як кажуть, і на громадських засадах, але...

— О! Є, є... А де ж це ваша красуня, щось не бачу?

— Кам'яна Баба? Тут таке діло. Приїздив улітку на канікули Петро Босоніг. Студент художник. Ви, мабуть, його знаєте. Малював її, малював, а потім каже: «Щось у мене тут діло не в'яжеться... Дозвольте, каже, повезти її на старе місце, у степ. Ще там попробую, може, щось вийде...»

— І як, вийшло?

— А вийшло. Добряча картина вийшла. Я просив, щоб і нам копію зробив.

— Що ж він там таке намалював?

— Так, знаєте, особливого нібито й нічого, а... Високе небо, а внизу, знаєте, отак — степ, скільки око візьме. І могила. А на могилі — наша Баба...

— А під могилою, мабуть, скіфи із кимось б'ються?

— Ні, самий степ. Та який степ! Наш, донецький. Хомутівський пібито. Квіти по ньому — і дрок, і звіробій, нечуйвітер, і... Різнобарвно так... Дивишся — аж пахнуть наче. Бовваніє вдалині терикон. А над Бабою — пасмуга дугою. Від реактивного. Та ще в ногах у Баби пшеничний колос викинувсь... Це, казав, буде моя дипломна робота.

— Химерний, химерний хлопець. Боюсь тільки, що перепаде йому на захисті за той скіфський диплом. А Бабу чому ж не повернув назад?

— Не треба, казав. Там, каже, саме їй і місце. Хто схоче, хай, мовляв, піде подивиться. Бабі, каже, потрібна і Бабина обстановка, антураж відповідний. Я б її, каже, поставив і не там, а оп аж ген на тому териконі, щоб усім було видно ще здалеку... А власне, казав, на териконі, коли б я був не маляр, а скульптор, я б... Це ж скільки, пита, тому териконові, із сотню буде? Я б, каже, висік і поставив на ньому з найкращого мурмуру на високому п'єдесталі здоровенну... Краплю. Краплю Поту! Ото був би пам'ятник! І чхав би я, каже, після того на ярлик модерніста, чи ще якогось «іста»... Отакий хлопець.

— Химерний, химерний. Тож запрошуйте до свого храму.

— Ет, я їй не туди... Забалакався, даруйте. Заходьте, заходьте, прошу!

ПООЦВІТТЯ

Мамо Оксано,
А Зірка — велика у нашім дворі!
Мамо,
Й понині — лиш коник озветься в душі,
Я бачу себе
На отім
Кам'янім
На прадавньому нашім порозі
І вірю,
Що Зірка та —
Пахне!

ЗМІСТ

Чистим серцем. *Юрій Мушкетик*

САТИРА І ГУМОР

З книжки «Байки» (1953)

| | |
|----------------------|----|
| Дебати | 16 |
| Лисичка і Вовк | 17 |
| Кіт і Киця | 18 |
| В'юн | 19 |
| Обережний Крук | 21 |
| У Солов'я на весіллі | 22 |
| Пригода з Волом | 23 |

З книжки «Нові байки» (1956)

| | |
|--|----|
| З позицій сили | 24 |
| Змія | 25 |
| Осел | 26 |
| Індикова промова | 27 |
| Равлик | 28 |
| Свиня-горлохватка | 29 |
| Під лопухом | 30 |
| Вівця і Цап | 31 |
| Байка про двох Кіндратів та про скорочення штатів | 33 |
| Кручені паничі | 34 |
| Портрет Мурлики | 35 |

З книжки «Слово» (1959)

| | |
|---------------------------|----|
| «Геба» | 37 |
| Яйце | 38 |
| Божа помилка (Байка-жарт) | 38 |
| Сатирик у міліції | 40 |
| Комар та Вовк | 41 |
| Синій Гуєак | 41 |

З книжки «Сміх і гнів» (1965)

| | |
|-----------------------------|----|
| Тонкий хід | 43 |
| Перекинчики | 44 |
| Філоксен та Діонісій | 45 |
| Манишка | 46 |
| Заяча сповідь | 47 |
| Ванько | 48 |
| Вовк та Вівця | 49 |
| Залізна логіка (Байка-жарт) | 50 |
| Тихий Заєць | 51 |
| Свиня і Зірка | 52 |
| Пригода з Дятлом | 53 |
| Кіт-психолог (Байка-жарт) | 54 |
| Дуб і музика | 55 |

З книжки «Запорожець і Чорт» (1969)

| | |
|-------------------|----|
| Аполлон і... | 57 |
| Аль-Газал | 58 |
| Лев та Заєць | 59 |
| Нейтрон та Протон | 60 |
| Манекен і Коля | 61 |
| На стадіоні | 62 |
| Винахід | 63 |
| Яблуко | 64 |
| Горе | 65 |

З книжки «У лісі й поза лісом» (1972)

| | |
|-----------------------|----|
| Дірка | 66 |
| Дідова агрономія | 67 |
| Розвага з пригодою | 68 |
| Дунька | 69 |
| Тополя | 70 |
| Пігмаліон та Хамелеон | 71 |
| Полтавські галушки | 72 |

| | |
|-----------------------------|----|
| Дуб та Лозина (Байка-сонет) | 74 |
| Струмок та Лиман | 74 |
| Мудрець та Баран | 75 |

З книжки «Скіфська серезка» (1972)

| | |
|-------------------------------|----|
| Батько і три Сини | 76 |
| Жада | 77 |
| Русалка | 80 |
| Мармур і Вапно | 81 |
| Здоров'я, Мода, Технізація... | 82 |
| Двері | 83 |

З книжки «Іжак, Троянда й Соловей» (1974)

| | |
|-------------------------|----|
| Соловей на доті | 84 |
| Бобер-гіпнотизер | 85 |
| Іжак, Троянда й Соловей | 86 |
| Серце і перець | 87 |
| Нефертіті II | 87 |
| Чаплініада | 89 |
| Красуня і Поет | 90 |

З книжки «Жагуче кохання» (1977)

| | |
|---|-----|
| Смарагдова симфонія | 92 |
| Жагуче кохання | 94 |
| Кіт і Пацюки (Байка-жарт) | 94 |
| Черепаха | 94 |
| Техніка (Байка-жарт) | 95 |
| Суть і Суєта | 97 |
| Метаморфоза | 98 |
| Небезпечний злочинець (Мабуть, детективна байка) | 99 |
| Делікатес | 101 |
| Невдале залицяння | 102 |
| Люб'язна бесіда | 103 |
| Віддяка | 104 |

| | |
|-----------------------|-----|
| Крилаті слова Галілея | 105 |
| Джоконда и Наполеон | 106 |
| Мисливець і Тигр | 107 |

Повість про Горобця... (1975)

| | |
|------------------|-----|
| Заспів | 109 |
| Пісня перша | 111 |
| Пісня друга | 119 |
| Пісня третя | 130 |
| Пісня четверта | 136 |
| Пісня п'ята | 146 |
| Пісня шоста | 156 |
| Пісня сьома | 166 |
| Пісня восьма | 174 |
| Пісня дев'ята | 185 |
| Пісня десята | 200 |
| Пісня одинадцята | 213 |
| Пісня дванадцята | 224 |
| Епілог | 233 |

ЛІРИКА. ЛЕГЕНДИ

З книжки «Слово» (1959)

| | |
|--|-----|
| Осінь | 236 |
| «Позаду батьківський поріг...» | 237 |
| «Ти осяяла душу мою. А чи, може, неж- даю...» | 238 |
| Гроза | 239 |
| «В душі зроста якась хмільна напруга...» | 239 |

Світова зоря

| | |
|-----------------------------------|-----|
| «Мукою, ласкою, гнівом налите...» | 240 |
| Брати | 240 |
| Оксанка | 241 |
| Петербург (Повернення) | 244 |
| Кобзар | 245 |
| Остання ніч | 246 |

Легенди (1956—1971)

| | |
|------------------------|-----|
| Дві картини | 247 |
| Скіфська сережка | |
| <i>(Легенда степу)</i> | 250 |
| Передцвіття | 250 |
| Зацвіття | 253 |
| Вінок перший | 256 |
| Вінок другий | 264 |
| Вінок третій | 269 |
| Вінок четвертий | 270 |
| Оцвіття | 272 |
| Пооцвіття | 273 |

АНАТОЛИЙ ДЕНИСОВИЧ
КОСМАТЕНКО
САТИРА
ЮМОР
ЛИРИКА

Составитель
*Валентин Константинович
Лагода*

Издательство художественной литературы
«Дніпро»
(На украинском языке)

*Редактор А. С. Камінчук
Художник М. І. Стратилат
Художній редактор І. М. Гаврилюк
Технічний редактор Л. М. Смолянюк
Коректор Л. Г. Лященко*

ІБ № 1773.

Здано до складання 14.04.81.

Підписано до друку 24.07.81.

БФ 19607.

Формат 70×90^{1/32}.

Папір друкарський № 1.

Гарнітура літературна.

Друк високий.

Ум. друк. арк. 10,238.

Ум. фарб.-відб. 10,238.

Обл.-вид. арк. 12,089.

Тираж 28 000.

Зам. № 174. Ціна 1 крб. 40 к.

*Видавництво
художньої літератури
«Дніпро».*

252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Дніпропетровська
обласна книжкова
друкарня,
320091, м. Дніпропетровськ,
вул. Горького, 20.

Косматенко А. Д.

К71 Сатира. Гумор. Лірика. Упоряд. В. Лагода; Передм. Ю. Мушкетика.— К.: Дніпро, 1981.— 278 с.

До книжки відомого українського радянського гумориста увійшло все найкраще з його літературної спадщини: байки, гуморески, притчі, а також історичні легенди та ліричні поезії.

Вперше подається повністю іскристо дотепна сатирично-гумористична «Повість про славного-преславного Горбця...», над якою автор працював майже все своє творче життя.

К $\frac{70403-115}{M205(04)-81}$ 115.81. 4702590200

У2

1 крб. 40 к.